

RUM FÖR CEREMONIER

LOTTIE HEDLUND & EMMA HINDMARSH VANNERUS

AAHM01 Examensarbete i arkitektur
Lund School of Architecture, LTH 2017

Handledare: Tomas Tägil
Examinator: Christer Malmström

sakral

[-a' l] adj. -t -a

- religiös; högtidlig

ceremoni

[-ni'] s. -n -er

- högtidlig symbolisk handling; högtidlighet

ritual

[-a' l] s. -en el. -et; pl. -er el. =

- handling utförd efter fastställd ordning

sekulär

[-ä' r] adj. -t -a

världslig till skillnad från andlig

ABSTRAKT

Vår målsättning är att skapa en sakral plats i en modern ceremonibygnad - baserad på traditionella sakrala rum men utan religiös symbolik eller koppling. Vår vision är en plats där människor kan mötas och dela olika typer av ceremonier och ritualer men också finna andrum från vardagen, avskildhet och utrymme för eftertanke och kontemplation.

Sverige sägs vara världens mest sekulära land. Samtidigt som intresset för Svenska kyrkan minskar växer sig dock andra religioner större och vårt samhälle är långt ifrån icke-religiöst. I Sverige är vi generellt positiva till det multikulturella samhället. Trots det har vi ibland svårt att mötas medan behovet av att leva tillsammans i harmoni oavsett religiös tro och bakgrund blir allt större. Vi är övertygade om att det är viktigt att det finns platser som erbjuder en atmosfär där människor kan mötas med ett öppet sinne.

Ingen av oss är särskilt religiös, däremot har vi alltid fascinerats av känslan som uppstår när vi kliver in i ett religiöst rum. Oavsett om det är en kyrka, en moské, en synagoga eller ett tempel, fylls vi av lugn och en känsla av respektfullhet och trygghet. Med vårt examensarbete frågar vi oss om det går att skapa en sakral atmosfär där människor med olika eller ingen trosuppfattning känner sig bekväma att vistas och mötas.

FRÅGESTÄLLNING:

KAN VI SKAPA EN SAKRAL PLATS UTAN RELIGIÖS KOPPLING?

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

9	Inledning
12	Bakgrund
19	Program
21	Vad är en sakral plats?
23	Studiebesök
55	Vilka kvaliteter skapar atmosfären i sakrala rum?
67	Plats
85	Tre ceremonier
89	Koncept
91	Designprocess
105	Förslag
155	Reflektion
157	Källförteckning

Lunds Domkyrka, januari 2017.

Religionens roll blir allt mindre i det moderna samhället. Det som tidigare var en värld till stor del baserad på religiösa övertygelser är i dag en värld där vetenskap ligger som grund. Den tyske filosofen Friedrich Nietzsche, som levde mellan 1844 och 1900, hävdade att "Gud är död" och att människan hade blivit intellektuell nog att betrakta religion som utdaterad och överflödig (Nordin 2003, s. 455).

Sverige var tidigare ett utpräglat kristet land men idag sjunker antalet medlemmar i Svenska kyrkan stadigt samtidigt som människor med andra trosuppfattningar bli fler. Framförallt är det allt färre som identifierar sig med en religion över överhuvudtaget och i takt med den förändringen lämnas allt fler religiösa byggnader tomma och outnyttjade. Många söker efter den högtidliga känslan av en sakral plats på annat håll; i naturen, i meditation eller i arkitektur. Kyrkan är inte längre en gemensam nämnare för svenskarna, men behovet av att dela glädje och sorg finns kvar.

Genom historien har människor, oavsett religiös tillhörighet, markerat viktiga skeenden i livet genom ceremonier. Att högtidligt hålla avgörande händelser i våra liv, så som när ett barn föds, när en närstående går bort, när vi blir vuxna eller väljer en livskamrat, är ett sätt att stanna upp och skapa ett andligt, mentalt och fysiskt fokus kring en viktig förändring i livet. Det skapar gemenskap och samhörighet - det förenar oss. Det, tror vi, är något som är viktigt för det moderna Sverige.

VAR MÖTS VI?

Vi anser att det inte finns sakrala och värdiga ceremonirum där vi kan mötas i idag. Oavsett hur mycket vi uppskattar de traditionella (kristna) ceremoniella utrymmen som finns i Sverige finner vi dem en aning utdaterade då de inte i tillräcklig mån tar hänsyn till dagens behov. De delar upp människor efter deras tro vilket gör att människor med skilda trosuppfattningar eller sekulär livsåskådning inte känner sig välkomna.

Vi tycker att det behövs religionsneutrala rum som vi kan dela i livets lyckliga och sorgliga stunder. Inkluderande platser som, trots våra olikheter, istället för oss samman. Det behövs rum där möten kan uppstå, och där vi kan förstå och lära oss av varandra - platser där vi kan skapa gemenskap.

Med vårt projekt gör vi ett försök till att skapa en sådan plats i en ceremonibyggnad som speglar vårt sätt att leva i dagens Sverige. Den atmosfär som vi upplever i sakrala rum har varit utgångspunkten för vårt projekt och en stor del av vår process har således bestått av efterforskning och studiebesök för att förstå vad en sakral plats är och för att försöka komma fram till vilka kvaliteter och element hos dem det är som skapar känslan och stämningen i dem. Utifrån dessa upptäckter har vi sedan undersökt huruvida vi kan återskapa den högtidliga atmosfären i en sakral men religionsneutral plats.

FÖRORD

Vi insåg ganska tidigt att det är ett stort och känsligt ämne som vi valt att fokusera vårt projekt kring och att vi därför var tvungna att avgränsa vårt projekt. Det var viktigt för oss att skapa en plats där alla känner sig välkomna, men att ta hänsyn till alla trosuppfattningar hade blivit alldeles för omfattande. Att utgå ifrån ett urval av religioner kändes inte heller motiverat, och vi valde därför att vända oss från alla religioner och istället skapa en byggnad (främst) för människor med sekulära livsåskådning; de icke-religiösa eller agnostiker, men på ett sådant sätt att även troende känner sig välkomna.

Vidare så valde vi att, i utformningen av vår ceremonibygnad, fokusera på tre ceremonytyper; namngivning, vigsel och begravning. Det föll sig som en naturlig avgränsning då de är de vanligaste och högst efterfrågade borgerliga ceremonierna i Sverige. De markerar alla tre viktiga skeden i livet och vi tycker att det ska finnas möjlighet att fira dem under värdiga religionsneutrala former.

Bakgrund

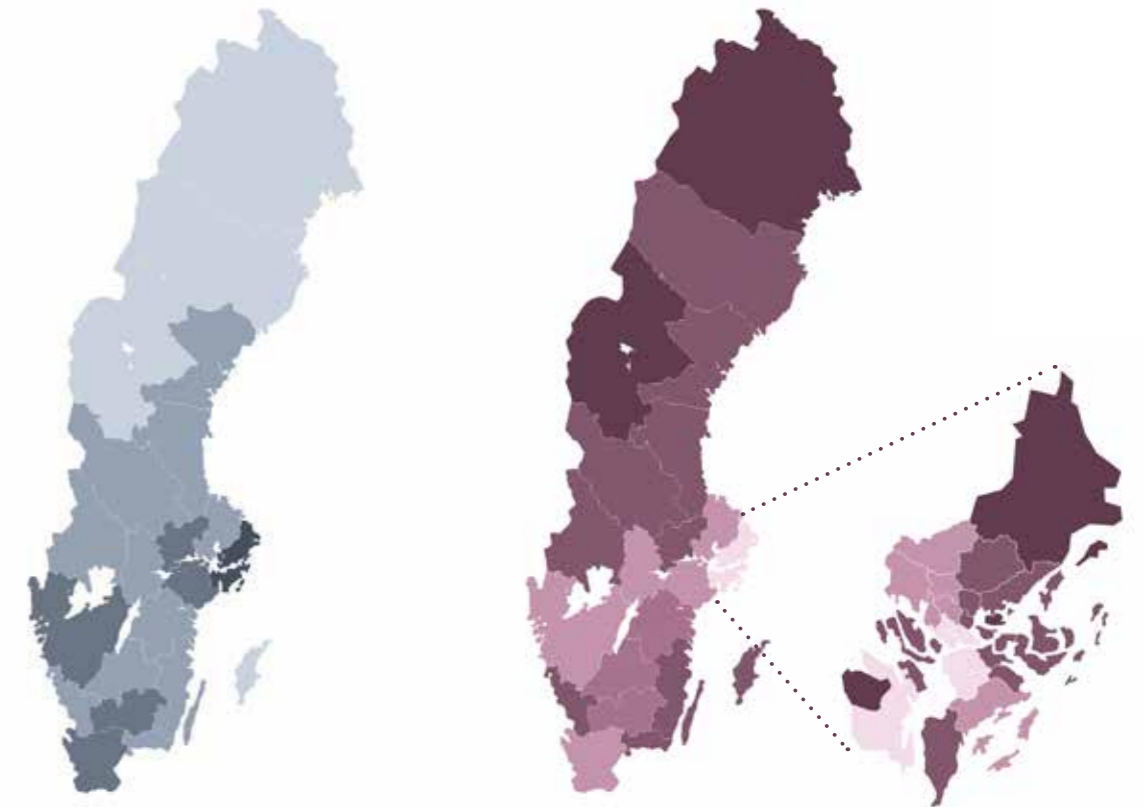
Det stod tidigt klart för oss att vi ville jobba med Sverige och Stockholm som utgångspunkt för vårt projekt. Sverige sägs som sagt vara världens mest sekulära land, samtidigt som vi gärna vill tro på något och vara en del av ett sammanhang. Med tanke på vårt ämne är Sverige, och Stockholm som landets största och befolkningstätaste stad, intressant. Stockholm är en stor stad med en stressig vardag där vi tror att det är viktigt att hitta tid och utrymme för kontemplation. Vi är båda, dessutom, uppvuxna i olika delar av Stockholm och känner staden väl.

SVERIGE OCH RELIGION

Idag kallar sig endast två av tio svenskar religiösa (Lerner, 2015) och enligt en internationell studie av Win/Gallup International år 2014 är Sverige det tredje minst religiösa landet i världen då endast 17 % av befolkningen anser att religion är en viktig del av deras dagliga liv (Erneborg, 2009).

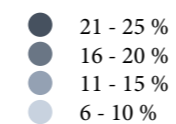
1951 infördes religionsfrihetslagen i Sverige, som gjorde det tillåtet att helt och hållet lämna det kristna samfundet. Den lutherska kyrkan förblev dock stadskyrka i Sverige fram till år 2000, och majoritet av de religiösa svenskarna idag är kristna. De senaste årtiondenas invandring har bidragit till att antalet muslimer och katoliker har ökat kraftigt i Sverige, och islam är numera den näst största religionen (Landguiden, 2017). I och med att man inte för statistisk över religionstillhörighet i Sverige är det svårt att veta exakt hur det religiösa läget ser ut men utifrån andelen invånare med utländsk bakgrund och antalet medlemmar i Svenska Kyrkan kan man konstatera att dagens Sverige är mer mångkulturellt och att kyrkan inte längre är en gemensam nämnare.

Antalet medlemmar i Svenska kyrkan minskar kraftigt. 2015 uppgick andelen medlemmar till 63 %, jämfört med 89 % 25 år tidigare. Andelen vigslar som förrättas inom Svenska Kyrkan har på 15 år sjunkit från över 60 % till under 37 %, och år 2013 föll andelen nyfödda som döptes i kyrkan till under hälften (Landguiden, 2017). Medan de kyrkliga ceremonierna minskar ökar efterfrågan på borgerliga stadigt (Mederyd Hårdh, 2015). Borgerliga begravningar har ökat under flera år, och enligt Ulf Lernéus, förbundsdirektör på Svenska begravningsförbundet, kommer borgliga begravningar öka ännu mer. ”Dels handlar det om alla utträden ur Svenska kyrkan, dels handlar det om att vi vill att vår begravning ska kännas personlig. Vi vill inte styras av den kyrkliga inramningen, utan kunna välja fritt, både vad gäller plats för ceremonin och hur den utformas.” säger han (Sandqvist, 2013).

Andel invånare med utländsk bakgrund år 2015. Stockholms län har med sina 23 % högst andel (Statistiska Centralbyrån, 2015).

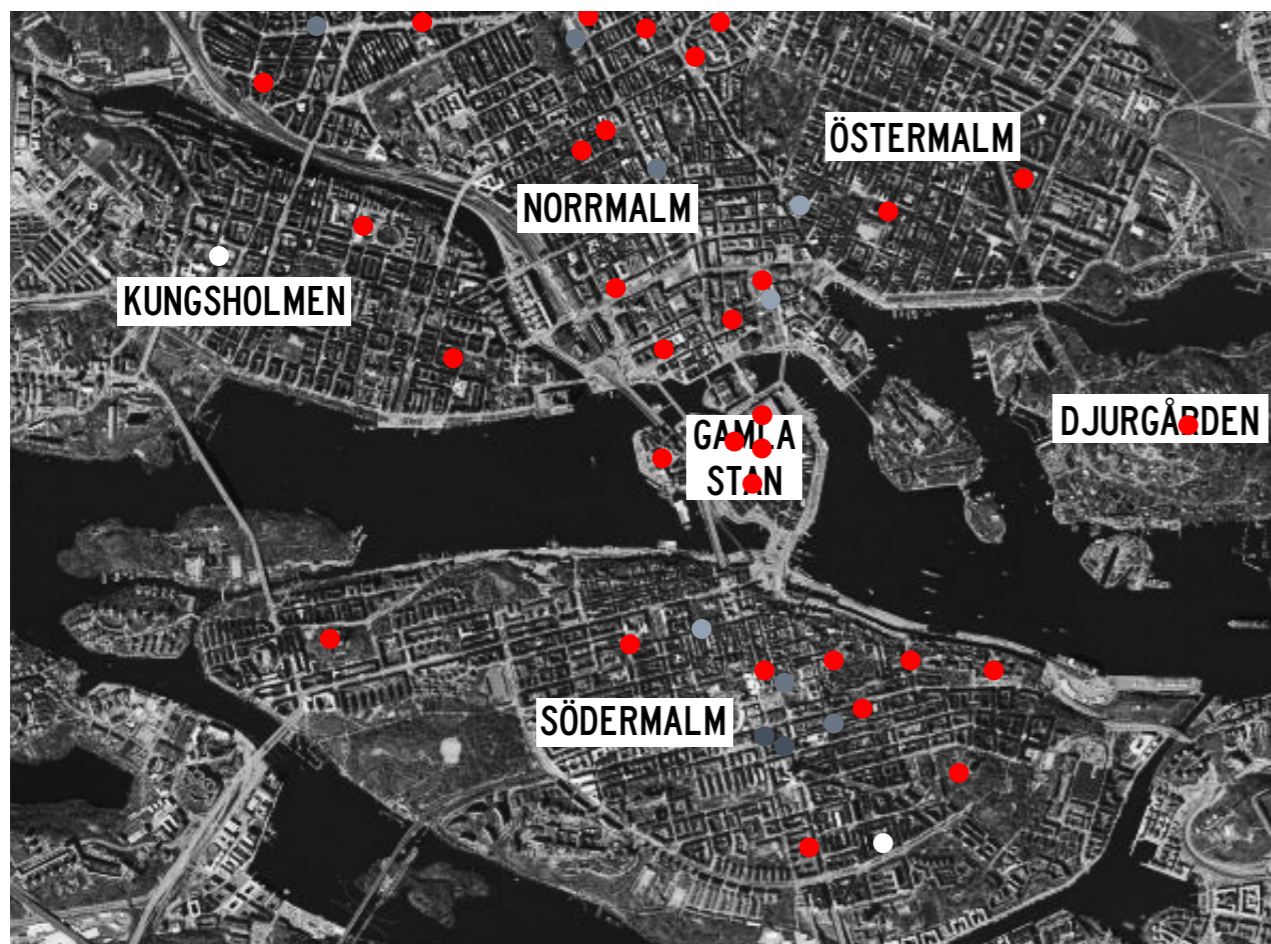
Ju mörkare färg desto högre andel invånare med utländsk bakgrund har länet.

Andel medlemmar i Svenska kyrkan år 2015. Stockholms län har med sina 53 % lägst andel (Statistiska Centralbyrån, 2015).

Ju mörkare nyans desto högre andel medlemmar i Svenska Kyrkan har länet respektive kommunen.

I Stockholms innerstad finns fem moskéer, tre synagogor, ett buddhistiskt center och ett Hare Krishna-center jämfört med 34 stycken kyrkor, varav två är katolska, som nyttjas för ceremonier av olika religiösa slag. Det finns inga uttalat religionsneutrala ceremonibyggnader.

- protestantiska kyrkor
- katolska kyrkor
- moskéer
- synagogor
- övriga religiösa ceremoniella byggnader (Buddhistiskt- respektive Hare Krishna-center)

United av Jonas Erik, 2012.

Endast 23 % av svenska folket tror på Gud (Statistiska Centralbyrån, 2015).

Bild från humanisternas kampanj "Gud finns nog inte" (Humanisterna, 2009) som pågick i Stockholms tunnelbana och i form av utomhusreklam i storstäderna år 2009 och fick många reaktioner (TT, 2009).

VÄRDENS MEST SEKULÄRA LAND?

Sverige sägs kanske vara världens mest sekulära land, men Anna af Burén, som forskar kring svenskar och religion, hävdar att svenskar är både sekulära och religiösa på en och samma gång. Många svenskar säger att de tror på "någonting" men kallar sig för ateister (Lerner, 2015).

Det finns en stor grupp människor i Sverige som har en spirituell öppenhet och söker efter andra ord för att beskriva sin övertygelse; "Nej, jag är inte kristen, snarare lite buddhistiskt lagd" eller "Jag gillar att vara ute i naturen och tänker att det finns något större bakom allt levande" (Lerner, 2015). Lars Johansson, lärare i religionsvetenskap vid Örebro missionskola, hävdar att det rör sig om "en sakralisering där det andliga intresset ökar, snarare än en sekularisering" i Sverige. (Världen idag, 2012).

I David Thurffjells bok "Det Gudlösa folket" undersöker Thurffjell olika aspekter, däribland trosföreställning och livsåskådning, och diskuterar huruvida Sverige är världens mest sekulära land. På frågan "tror du att det finns en Gud?", i en enkätundersökning som gjordes av Europakommissionen år 2015, svarade endast 23 % av svenskarna jakande jämfört med det europeiska genomsnittet på 52 %. (Thurffjell, 2015. sid 24-25).

Sociologen Curt Dahlgren hävdar att det inte rör sig om ett försvinnande utan snarare en förändring av trosföreställning i Sverige. På frågan om de tror på "någon slags ande eller livskraft" svarar nämligen 53 % av svenskarna jakande i samma undersökningen av Europakommissionen, vilket är näst högst i Europa. Det tyder på att det snarare är relationen till den institutionaliserade kristendomen som förändras än religiösa föreställningar i allmänhet - en utveckling genom vilken svenskarnas trosföreställningar har separerats från deras kyrkotillhörighet och religiösa praktik. (Thurffjell, 2015. sid 24-25).

Program

Vi vill skapa en icke-religiös ceremonibygnad - en plats där alla känner sig välkomna oavsett vad man tror eller inte tror på och en plats där besökarna känner sig fria att utöva vad de vill och behöver utan medlemskap eller tvång. Vår målsättning är en plats där människor kan träffas och vara tillsammans under olika skeden av livet, men också finna stillhet i ensamhet.

MÅLGRUPP

Vår målgrupp är (främst) den moderna, sekulariserade människan i staden.

CEREMONIER

De ceremonier som vi utgår ifrån är namngivning, vigsel och begravning; tre skeden i livet som högtidlighålls i Sverige, såväl med som utan koppling till religion.

Studiebesök

Under första delen av vår process besökte vi ett trettiotal rum, byggnader och platser som i allmänhet, eller enligt vår uppfattning, på något sätt kan ses eller upplevas som sakrala. De som gjorde störst intryck på oss har vi samlat i en referensbank på kommande sidor.

För oss har det varit av stort värde att studera traditionellt heliga platser (främst inom olika religioner) men också, och i vår mening minst lika intressant, att studera platser som upplevs heliga av andra skäl eller bara känns så utan att de försöker vara det. Genom att undersöka och analysera dessa platser och byggnader, gamla som moderna; färger, komposition, proportioner, ljus, form, akustik, rumsligheter, hur de fungerar, vad de används för, vad som fungerar och vad som saknas, deras skillnader och likheter, har vi försökt bryta ner känslan i arkitektoniska kvaliteter och etablera vilka egenskaper hos dem som skapar atmosfären i dem.

Fondation Maeght

Saint Paul de Vence, Frankrike | Josep Lluís Sert | 1964

Fondation Maeght grundades av konstsamlarna Marguerite och Aimé Maeght och är ett museum för modern och samtida konst i Saint-Paul de Vence i södra Frankrike. Det ligger högt upp i bergen ovanför Rivieran, omslutet av en pinjeskog.

Från parkeringen går vi upp för en bred grusbelagd stig kantad av pinjeträd. Ljuset filtreras mellan löven och skapar ett skuggmönster över gruset och redan där känns omgivningen nästintill sakral. Vi går sakta över gruset mot entrén och beundrar den modernistiska, och något brutalistiska, arkitekturen med sina geometriska former och varierade men ändå sammanhållna uttryck. Under tiden hör vi vindens sus, fåglar som kvittrar, vatten som porlar och besökarnas stilla samtal som nästan dränks helt av naturens lugnande ljud.

Museet består av flera sammankopplade volymer i rött tegel med kontrasterande vita tak och detaljer. Den högra delen, när man kommer genom parken, har en takterrass och stora halvcirkelformade, upphöjda strukturer på taket som samlar upp regnvatten. Den vänstra, lägre delen innehåller de flesta utställningsrummen. Taket består av rundade lanterniner som skapar optimala ljusförutsättningar för konsten.

Även inne i byggnaden är naturen närvarande; byggnadens interiöra och exteriöra rumsligheter är sammanflätade och vi rör sig i en sekvens mellan ute och inne; mellan skulpturträdgården, utställningshallar, små gårdar, terrasser och uteplatser, bibliotek, bokhandel och ett litet kapell. Interiört finns hela tiden vyer ut mot naturen som bryter av mot de vita väggarna och konsten.

VAD TAR VI MED OSS?

Naturens närvaro, rumslig sekvens inne-ute, skulpturpark som entré.

Glypteket

Köpenhamn, Danmark | V. Dahlerup &
H. Kampmann | 1836-1907, 1856-1920

Glyptoteket är ett danskt museum som består av tre delar - uppförda vid tre tillfällen och av var sin arkitekt; Vilhelm Dahlerups byggnad för dansk och fransk konst, Hack Kampmanns byggnad för antikviteter samt ett modernt tillägg av Henning Larsen för franska målningar. Glyptoteket är byggt som ett dagsljusmuseum, vilket var en av anledningarna till vårt besök.

Vi möts av en pampig entré mot gatan som vi dock snabbt glömmet bort så fort vi kommer innanför porten. Vi dras istället inåt byggnaden mot ljuset i den gröna vinterträdgården som kopplar samman de tre delarna. Ljuset flödar in högt ovanifrån och rummet är fyllt av grönska och porlande ljud av vatten samt ett dovt myller från restaurangen, och gör att kontexten, centrala Köpenhamn, känns långt långt borta. Rumsligheterna i byggnaden riktar sig inåt mot vinterträdgården, som fungerar som en innergård, och är en stor del av cirkulationen. Den nya delen har ett modernare uttryck, men med många liknade kvalitéer. Mest imponerade och inspirerade blev vi av en trappsekvens som långsamt, med långa, lite lutande steg, ringlar sig upp och runt utställningsrummen. Det känns nästan som om vi svävar när vi rör oss upp och ner i trappan. Rummet är smalt och otroligt högt, och även här kommer ljuset ovanifrån och glider sedan ner längs väggar av polerad ljus betong. Det här rummet känns också extra intressant som kontrast mot de annars väldigt uttrycksfullt utsmyckade rummen i resten av byggnaden med starka och färg- och materialval.

Genomgående i Glyptotekets alla delar var den fina hanteringen av ljuset. Större delen av rummen har naturligt ovanljus och kontraster i material och färg, höjd och djup samt hur man rör sig genom rummen ger en spännande och ibland sakral upplevelse.

VAD TAR VI MED OSS?

Ljus från ovan, inätvändheten, naturens närvaro, kontrasterande materialitet, den flytande trappan.

Grande Mosquée de Paris

Paris, Frankrike | 1926

Le Grande Mosquée de Paris är den största muslimska platsen för tillbedjan i Frankrike. Dess släta, kritvita väggar sluter sig runt ett helt kvarter i femte arrondissementet och innehåller utöver rum för tillbedjan en mer social del med en moskégård, te-trädgård, restaurang, matmarknad och ett hamam för kvinnor.

Ingången är placerad vid en 33 meter hög minaret. Vi går in genom vidöppna vackert utsnidade trädörrar och möts av en vakt som pekar åt vilket håll vi ska gå. Bakom vakten skymtar vi en grön innergård innan vi slussas vidare inåt byggnaden. Väggarna är genomgående vitmålade upptill med färgstarka mosaikmönster nertill. Det flödar in ljus från öppna dörrar ut till innergården, från fönster med vackert mönstrade galler och från takfönster vars ljus dämpas något av tunna vita dukar. Rumsligheterna är sammankopplade med flera öppningar och innergårdar. Det känns fritt att som besökare vandra runt som man vill. Vi passerar bönerummet vars dörrar står vidöppna och man kan kika in på det som försiggår, men endast män tillåts kliva över tröskeln och in på mattan. Vi dras vidare ut till den stora grönskande innergården som känns som byggnadens hjärta. Här är det än mer fritt, det är mycket folk som passerar, stannar och pratar med varandra, sitter ner, läser i ett hörn eller njuter av solen som strålar in och värmer upp all sval mosaik. Precis allt är klätt i mosaik i olika färger och mönster.

Det är tydligt att byggnaden, och framförallt moskégården används flitigt och uppskattas av sina brukare. Det känns lugnt och tyst, på ett respektfullt sätt, men det är egentligen inte tyst; folk konverserar med varandra, skrattar och barn leker, man hör bilar och andra ljud från staden precis utanför murarna, klirrande ljud från moskéns te-trädgård och restaurangen som finns bara på andra sidan väggen.

VAD TAR VI MED OSS?

Rumslig sekvens inne-ute, kombination av sakrala och sociala rum, den avslappnade stämningen, färger och material.

Grundtvigs Kirke

Köpenhamn, Danmark | P.V. Jensen Klint | 1940

Grundtvigt Kirke är en kyrka från 1940-talet lite utanför Köpenhamns allra centralaste delar. Kyrkan är expressionistisk i sin arkitektur, vilket är tydligt exteriört och interiört. Den känns nästan mal placé där den ligger, trots att kringliggande byggnader ritats samtidigt som kyrkan.

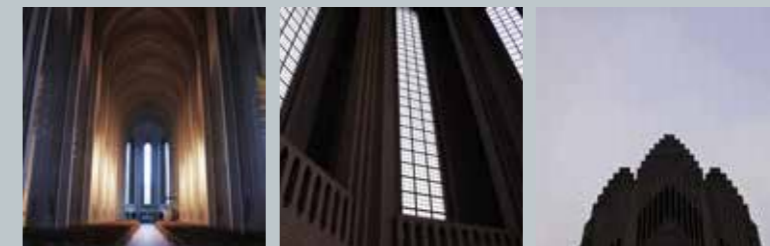
Vi kommer in i ett mörkt litet rum med lågt i tak som står i kontrast till den ljusa öppna platsen framför byggnaden. Den tunga dörren slår igen bakom oss och det blir helt tyst. Vi rör oss vidare till det stora kyrkorummet och slås direkt av dess praktfullhet, dess dramatiska takhöjd som förstärks av den smala byggnadskroppen och den genomgående användningen av tegel; överallt i samma ljusa färg och storlek vilket gör att gränserna mellan golv, tak och väggar liksom suddas ut.

Rumsligt, är planen lagd som en en typisk korskatedral med kolumner som separerar skeppet från två flankerande gångar. Liksom gotiska katedraler använder kyrkan skyhöga spetsbågar och fönster för att definiera en helig plats med ljus och vertikal strävan. Kyrkan är inåtvänd och har smala fönster placerade högt upp. Vi går tysta igenom mittgången och passerar mörkare och ljusare partier mellan pelarna och de höga ljusinsläppen och kommer fram till altaret där fönsterna sitter tätare placerade och vi omges av ett mjukt ljus som flödar in från ovan.

Akustiken är kraftfull i byggnaden, vilket skapar en märkbar tystnad där källan till minsta lilla ljud går att urskilja. Vi var nästan ensamma i kyrkan och tystnaden bidrar stark till den sakrala känslan. Vi blir nästan hypnotiserade av isoleringen, tystnaden och kyrkans avskalade uttryck. Den kristna symboliken är näst intill obefintlig så gott som på ett litet kors i trä framme vid altaret.

VAD TAR VI MED OSS?

Kontraster i ljusförhållanden och takhöjd, materialitet, inåtvändhet.

Meditation Space

Paris, Frankrike | Tadao Ando | 1991

Meditation Space är ett litet tillägg på UNESCOs högkvarter i Paris ritat av Tadao Ando 1991 för att fira att institutionen fyllde 50 år. Tanken bakom paviljongen var att skapa en plats där människor från världens alla hörn, ursprung och religioner skulle kunna be för fred på jorden. *"One has to know how to go beyond the differences of race, religion or nationality in order to respect the idea and the way of being of individuals belonging to different cultures and societies. With this cramped space, I attempted to express peaceful cohabitation on earth."* berättar Tadao Ando om projektet (UNESCO, 2017).

Som besökare leds man fram på en asfalterad väg via en ramp till paviljongens ena ingång. Det är öppet i två riktningar och man kan gå rakt igenom paviljongen och fortsätta vidare på den asfalterade vägen men paviljongens påtagligt andliga inre gör att vi stannar till. Vi slår oss ned på två av de fyra identiska stolarna i gjutjärn. Deras höga, platta ryggar gör att man sitter nästan orimligt upprätt på ett högtidligt sätt och blicken riktas uppåt mot taket, och ljuset. Taket består av en cirkulär platta som släpper något från paviljongens cylinderform och ger en cirkulär ljusström utmed cylinderns innerväggar. Sättet man sitter på och hur ljuset flyter ner längs kanterna skapar en stark sakral känsla och vi blir kvar där inne tills det är dags att gå vidare.

Det är inte helt lätt att komma till paviljongen. Meditation Space ligger innanför murarna för UNESCOs högkvarter och är inte öppet för allmänheten. Man måste boka en visning eller liknande långt långt i förväg och det hela kändes väldigt krångligt och ovälkomnande till skillnad från konceptet bakom den lilla paviljongen.

VAD TAR VI MED OSS?

Att anlända, materialitet, ljus ovanifrån.

Bilder från UNESCO (UNESCO, 2017).

Mémorial des Martyrs de la Déportation

Paris, Frankrike | Georges-Henri Pingusson | 1962

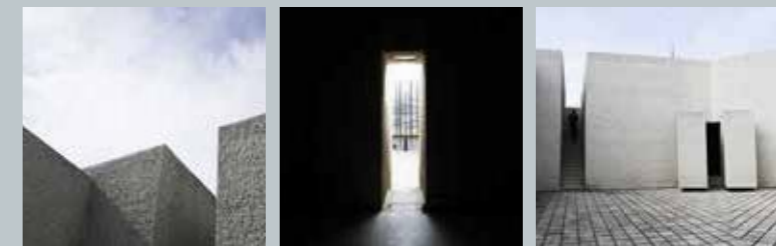
Mémorial des Martyrs de la Déportation är ett minnesmonument i Paris för de 200.000 människor som deporterades från Vichy i Frankrike till de tyska koncentrationslägren under andra världskriget. Monumentet ligger på platsen för ett tidigare bårhus under marken bakom Notre Dame på Ile de la Cité.

Byggnaden ligger i en park som blickar ut över Paris och floden Seine. Ingången till monumentet är en rak och smal trappa som tränger ner mellan tunga stenväggar. Det känns nästan som om vi är på väg ner i Seine när vi går nerför trappan. Väl nere öppnar en rundad inngång upp sig med mycket ljus. Vi är helt och hållet omringade av ljusa, massiva och tunga stenväggar - så när som på en gallerbeklädd öppning ner i vattnet. Vi känner vinden, hör vattnet och fåglar uppe i parken samt stadens brus men ändå känner vi oss bortkopplade från kontexten på ett konstigt sätt; allt vi ser är himmel och lite lite vatten. Inngångens mark lutar neråt öppningen mot vattnet och även stenbeläggningen pekar mot den. I samma linje åt motsatt håll ligger entrén till de interiöra rummen, och även där passerar man mellan två tätt placerade, tunga block, och där inne ser man bara mörker.

Det grova materialet är genomgående i byggnaden, interiören är minimalt upplyst med få och små ljusinsläpp. Det känns som att ljuset är främst till för att kontrastera mot mörkret och belysa element i utställningen samt guida besökaren. Det skapar en tryckande, skrämmande stämning och det känns som en lättnad när vi går ut igen till den öppna inngården. Där ute är stämningen allvarlig men ändå hoppfull jämfört med där inne.

VAD TAR VI MED OSS

Kontrastspel, fokuserade vyer, den tunga materialiteten.

Millesgården

Stockholm, Sverige | Johan Celsing | (1936) 1999

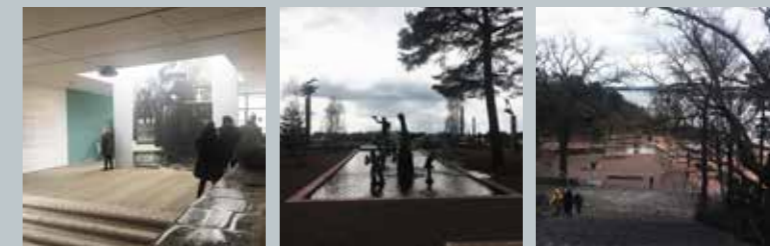
Millesgården är ett museum med skulpturpark, konsthall, restaurang, antiksamling och museibutik på Herserudsklippan på Lidingö. Anläggningen byggdes som bostad och ateljé för konstnärsparet Carl och Olga Milles och har sedan transformerats och formats om till ett museum.

När vi kommer in genom entrén till konsthallen, dras våra blickar direkt till informationen om utställningen som belyses av ett ljusinsläpp från två stora lanterniner. Vi går sedan nerför en bred trappa som delar av entrérummet från utställningshallen. Takhöjden skiftar till det dubbla när vi rör oss ner för trappan och blickar ut över utställningen.

Via konsthallen går vi ut till skulpturparken. Det första vi lägger märke till är utsikten och vi känner av hur högt upp vi är innan vi går fram till kanten av klippan. Det är en mäktig känsla att se ut över vattnet och Stockholm så här från "andra sidan". Det är stora dimensioner i skulpturparken men det är framförallt utsikten och att man befinner sig så pass högt upp som gör att man känner sig liten som besökare. Byggnaderna, å andra sidan, är i en mindre och mänskligare skala vilket gör att de känns små i förhållande till naturen. Naturen är mycket närvarande, framför allt i skulpturparken men också då och då i utblickar från utställningarna. Millesgården är stort och det finns mycket att se på, och naturen bidrar med ett sorts andrum i det hela, som en lättande kontrast mot utställningarna. Trots museets storlek upplevde vi inte att det fanns någon tydlig väg som man som besökare ska följa utan besökarna rörde sig fritt i utställningsrummen och mellan byggnaderna. Man kan göra upplevelsen till sin egen och det inger en lättsam men värdig känsla.

VAD TAR VI MED OSS?

Ljusverkan, proportioner, ödmjukhet, naturens närvaro.

Musée de l'Orangerie

Paris, Frankrike | (Firmin Bourgeois) Camille Lefèvre | (1852) 1922

Musée de l'Orangerie är en stor uppglasad byggnad vars rumsligheter skapas av volymer placerade i orangeriet. En del av museet är specifikt utformad för att presentera den franska konstnären Claude Monets näckrosmålningar och det var de som förde oss dit. Dit kommer vi via en bro till ett litet rundat rum med ett svagt ovanljus och smala riktade vyer åt båda hållen ut i Tullerierna. Jämfört med entréhallen känns rummet väldigt stängt och stämningen helt annorlunda. Det är mörkare, tystare och känns plötsligt allvarligt på något sätt. Innan flödade ljuset in från alla håll och kanter och endast glas skiljde entréhallen från stöket i parken. Från det lilla rummet leder två rundade parallella korridorer oss vidare till ett stort, vitt, ovalt rum med dämpat ljus ovanifrån. Takfönstret är täckt med ett tunt vitt tyg vilket släpper igenom ett lent, drömsk ljus och det känns nästan som att det ligger dimma i rummet.

Rummet är helt symmetriskt och på de rundade väggarna hänger Monets näckrosdammar. Det är en subtil färgskala som dämpas ytterligare av rummets dimmiga ljus. Golvet är täckt av en matta och vi rör oss nästan ljudlöst. Det är dock inte tyst, dovt pianospel hörs inifrån nästa rum, som leder oss vidare in i byggnaden. Pianospalet kombinerat med det dimmiga ljuset, gör att det känns som att man ljudlös flyter fram i en dröm.

Två likadana öppningar tar oss till ett nästan precis likadant ovalt rum, om än något större. Även här täcks väggarna av Monets näckrosor och längst in står en flygel där en man sitter och spelar. I mitten av mattan finns en oval bänk där människor sitter i klungor för att titta på konsten och lyssna till tonerna.

VAD TAR VI MED OSS?

Att anpassa rum för ett speciellt ändamål, ljud, mjukt ledande som inte känns styrande.

Parque Lage

Rio de Janeiro, Brasilien | Mario Vodrel | 1924

Parque Lage är en botanisk park vid foten av Corcovado-berget i Rio de Janeiro. När man kommer dit slås man direkt av den otroliga naturen. Träden sträcker sig högt mot himlen och en tät grönska omringar en från alla håll. En bit in i parken glesnar det dock och en glänta uppenbarar sig med en prydlig trädgård framför en pampig villa från tidigt 1900-tal. Det var en gång bostad åt en känd industrialist men idag huserar en privat konstskola i lokalerna. Villan är stor, men med djungeln och berget bakom ser den väldigt liten ut.

Det är lördag, och skolan är stängd, men dess innergård är öppen för allmänheten - och det var den vi var där för att besöka. Fasaderna är symmetrisk och entrén centrerad och nås via en trappa från trädgården. Vi kommer direkt ut på innergården. Blicken riktas omedelbart uppåt mot djungeln, berget och Jesus-statyn högt där uppe, och innergårdens ljusa väggar ramar in naturen som om det vore en tavla. Det är en loggia runt om hela innergården och i skuggan mellan pelarna gömmer sig ett café. Det slamras lite med tallrikar och folk pratar lågmält med varandra vid borden men trots det är atmosfären högtidlig och vi fylls av ett lugn. I mitten breder turkost vatten ut sig i en grund pool. Det kluckar lite från vattnet, och vi hör fåglar bland träden.

Uppåt är det helt öppet, och djungelns träd runtomkring sträcker sig högt över byggnadens väggar och förlänger dem upp mot himmeln. Det känns som om djungeln, parken och naturen liksom faller ner över och in på innergården och blir en del av byggnaden, som om den tar över. Vi lämnar byggnaden samma väg som vi kom, men nu med berget i ryggen avtar sakta den sakrala känslan när marken planar ut och djungel glesnar.

VAD TAR VI MED OSS?

Att låta naturen vara en del av byggnaden, proportioner.

Sankt Petri Kyrka

Klippan, Sverige | Sigurd Lewerentz | 1966

Sankt Petri kyrka, ritad av Sigurd Lewerentz, blev mycket hyllad av svenska och utländska arkitekter och arkitektkritiker när den invigdes 1966 och räknas som en av de största höjdpunkterna i 1900-talets svenska arkitektur.

Vi följer skyltar från tåget och vet att vi närmar oss kyrkan men ser den inte. Byggnaden är dold bakom grönska och blir först synlig när vi svänger in på stigen som leder upp mot kyrkan. Ingången är modest utformad och svår att hitta till, och vi är osäkra på om det verkligen är huvudingången när vi kliver in. Ingången är medvetet utformad för att vara svårt att hitta vilket ska representera att porten till Guds rike kan vara svårt att finna.

Kontrasten är stor när vi kommer in; först möts vi av ett mörkt litet rum med lågt tak, för att sedan se kyrkorummet öppna upp sig. Kyrkorummet är också relativt mörkt, med djupa fönsternischer som bländande kontraster mot mörkret. Mörkret och kontrasten i det ljus som tar sig in i kyrkan är ett genomgående drag i byggnaden. Många av fönsterna är experimentellt utformade som mindre långsmala och djupa gluggar.

Det första vi ser när vi kommer in i kyrkorummet, utan att först förstå vad det är, är dopplatsen som är placerad precis vid ingången. Det är en spricka i golvet som buktar uppåt. Buktningen är utformad för att representera en klippa och sprickan i golvet en händelse i Bibeln när Moses slog sin stav i klippan och vatten strömmande till. Själva dopfunten består av en vit mussla från Indiska Oceanen och en droppe vatten faller ner i musslan var femte sekund, och påminner om att Guds nåd aldrig tar slut. En annan subtil symbolisk detalj i byggnaden är att golvet i kyrkorummet sluttar fram mot altaret för att leda fram den tveksamme.

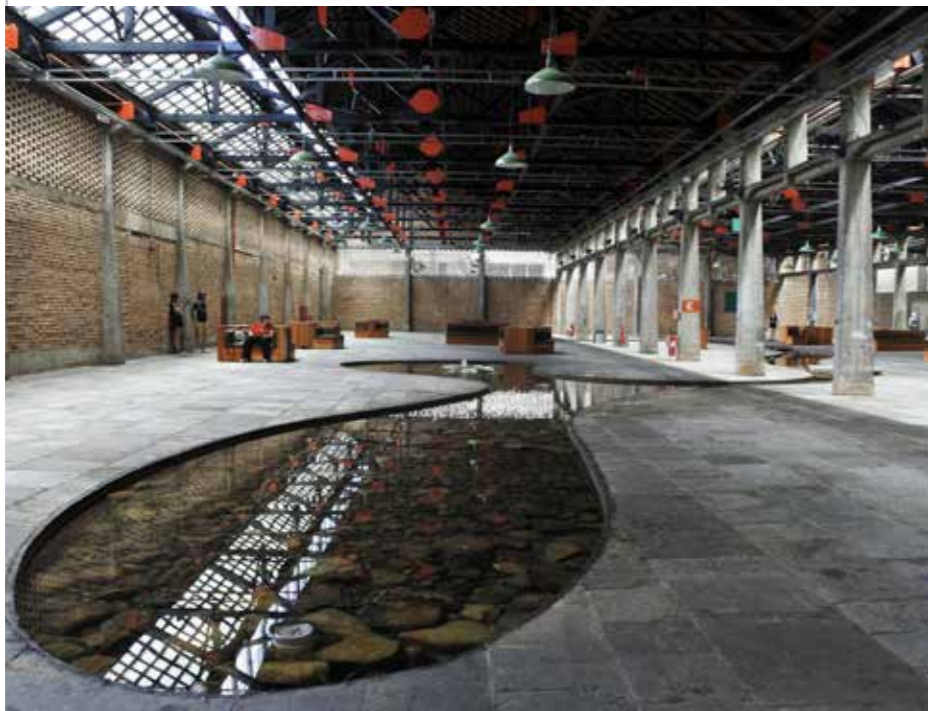
VAD TAR VI MED OSS?

Subtil symbolik, kontraster i rummens proportioner samt ljus och mörker.

SESC Pompeia

Sao Paulo, Brasilien | Lina Bo Bardi | 1982

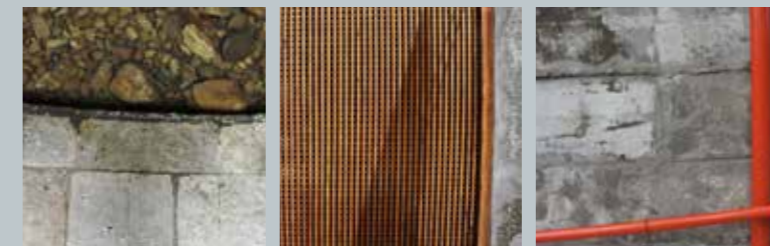
SESC Pompeia är ett rehabilitering- och fritidscenter i Sao Paulo av Lina Bo Bardi. Det är som ett mini-samhälle i vad som tidigare var ett fabrikskomplex från 1930-talet. När vi kommer från huvudentrén hamnar vi direkt på en gågata som löper igenom det lilla samhället. Det ligger byggnader på båda sidor om vägen och vi passerar ett bibliotek, ett café, utställningshallar, en teater, en liten biograf, en restaurang och workshops för olika kreativa aktiviteter. Vägen svänger och två höga byggnader, varav en cylinderformad, med broar emellan tornar upp sig. Där inne ligger omklädningsrum och sporthallar och vi hör hur det plaskas, tjoas och hejas därifrån. I övrigt är det en ganska stilla atmosfär trots den stora mängd människor som rör sig genom centret.

Biblioteksbyggnaden är den första byggnaden vi möter. Dörrarna står öppna och det finns liksom inga gränser; man rör sig som man vill. Ingenstans behöver man betala eller uppge vem man är eller sitt ärende där, det finns inga vakter eller personal som visar var man får vara eller vart man ska gå. I den bortre delen leker några barn vid vatten som löper som en stilla flod över golvet, men annars är det ganska tyst och stilla i det stora rummet. Ute är det varmt och folk kommer in för att svalka sig, sitta ner, vila eller läsa i de inbjudande fätölj- och soffmoduler som finns utspridda över golvet.

Arkitekturen är väldigt brutalistisk med massiva volymer, skarpa vinklar och geometriska former i rå betong, perforerad cortenstål och detaljer i klarrött, men helheten känns ändå harmonisk - det är något i besökarnas vördnad för platsen. Det märks tydligt att det är en betydelsefull plats för människorna som kommer dit - nästan helig. Vi pratar lite med ett äldre par som sitter på en bänk utanför biblioteket som på knackig engelska berättar att de kommer dit nästan varje helg; för att äta lunch, lyssna till föreläsningar, ta med barnbarnen på någon aktivitet eller bara träffa människor.

VAD TAR VI MED OSS?

Användarvänligheten och lekfullheten, den grova materialiteten, vatten inne.

Skogskyrkogården

Stockholm, Sverige | G. Asplund & S. Lewerentz | 1920

Skogskyrkogården uppfördes under modernismens första år i Sverige under ledning av Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz, och sägs ofta vara ett arkitektoniskt mästerverk inom såväl byggnads- som landskapsarkitektur.

Vi var där en av de få fina dagarna i januari; solen sken och Tron, Hoppets och det Heliga Korssets kapell, som är det första man möter, tornade upp sig på kullen och såg nästan gyllene ut. Tron, Hoppets och det Heliga Korssets kapell är pampig i sin arkitektur, men fortfarande återhållsam i sin gestaltning och växer med sluttningen. I övrigt är kapellen på Skogskyrkogården små och tydligt underordnade naturen runt omkring sig - så även det nya krematoriet av Johan Celsing som blev klart 2014. Vi slås av hur alla kapellen känns ganska små men på ett fint sätt där ingen byggnad är större än den behöver vara. Arkitekturen är vördnadsfull i sin enkelhet och mänsklig i sin skala.

Det som gjorde störst intryck på oss var hur man kommer fram till de olika byggnaderna och platserna på Skogskyrkogården. Man leds mellan träd, över höjder, genom små portaler och över böljande marker. Tanken är att naturen ska hjälpa besökaren att finna lugn och trygghet inför ett eventuellt avsked eller svårt möte, och det ger en trygg känsla. Det är en sublim helhet av arkitektur och landskap, där Asplund och Lewerentz hela tiden riktar uppmärksamheten mot naturen och låter den ta plats. Naturen fungerar som ett lager trygghet, en påminnelse om livet och finns där som stöd för de sörjande som kommer till platsen på ett vackert och poetiskt sätt.

VAD TAR VI MED OSS?

Hur man kommer till och från platser/byggnader, placering i och användning av naturen, skala.

Space Museum

Hong Kong, Kina | Joseph Ming Gun Lee | 1980

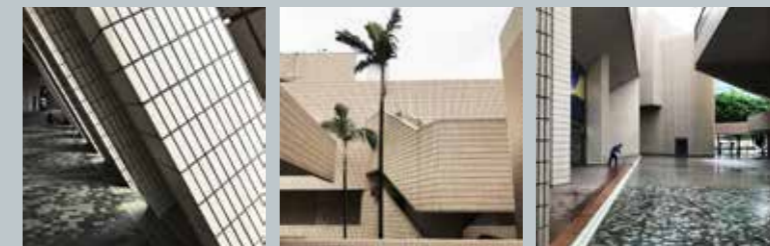
Hong Kong Space Museum ligger precis intill Hong Kong Museum of Art och sitter mer eller mindre ihop med Hong Kong Culture Center från 1962. Det är tydligt att de andra två influerat museets arkitektur, materialitet och färgsättning, alla delarna flyter ihop till ett enda stort center.

Det första vi slås av när vi närmar oss museet är de stora sammanhängande volymerna. Allt är klätt i samma ljusrosa kakel, förutom planetariumets äggformade kupol vars fasad har en gråare nyans. Museet ligger på Kowloon-sidan av Hong Kong precis intill vattnet vid Tsim Sha Tsui-hamnen. Det är den första byggnaden man möter när man kommer med båt från Hong Kong Island och bakom tornar överkligt höga skyskrapor upp sig med uppglasade fasader. Trots museets stora volymer känns det litet i jämförelse, och framförallt väldigt stängt. Det finns knappt några öppningar i fasaden och vi fick leta länge för att hitta en ingång.

Det regnar ganska kraftigt och i nedkant på byggnaden finns en pelargång där människor söker skydd från regnet. Pelarna är breda och snedställda och endast lite ljus sträcker sig in mellan dem. I mellanrummen ser man det hektiska stadslivet pågå utanför men där inne är stämningen stilla och vi kommer på oss själva med att nästan viska till varandra. Enhetligheten och att det inte finns några direktioner gör att vi går länge längs med fasaden tills vi kommer fram till en entré och när vi väl gör det har vi saktat ned och stadens puls känns långt bort. Då och då passerar vi innergårdar eller öppningar och ser att det visst finns en del fönsteröppningar i fasaden, de är dock alla riktade mot dessa innergårdar medan de yttre fasaderna är slutna. Här och var tränger växtlighet igenom de kala omgivande ytorna i en välbehövlig kontrast mot allt det rosa.

VAD TAR VI MED OSS?

Materialitet och färgsättning, enhetlighet, slutenhet, växtlighet i kontrast och pelargången.

Stockholms Synagoga

Stockholm, Sverige | Fredrik Wilhelm Scholander | 1870

Stora Synagogan i Stockholm är den största av tre synagogor inom den judiska församlingen i Stockholm. Den ligger mycket centralt på Wahrendorffsgatan, alldeles intill Berzelii park. Synagogan är en vacker ljus byggnad i orientalisk stil som med sin ljusa och stilrena exteriör passar väl in i omgivningen. Synagogans entré upplevs dock mycket stängd utifrån med få fönster och små ovälkomnande stäldörrar. Byggnadens fasad mot gatan har fler fönster men de är täckta av mönster, vilket gör att det varken går att se in eller ut.

Vi var där under gudstjänsten en lördagsmorgon. En vakt stod utanför och följde oss med blicken. Han sa att han inte kände igen oss och ställde flera frågor om varför vi ville gå på gudstjänsten innan han slutligen lät oss gå in - dock i sällskap av en annan vakt. Vi leds sedan från den öppna platsen förbi en Menora (sjuarmad ljusstake), via en sluttande väg in till en smal gränd mellan byggnadens baksida och den intilliggande byggnaden. Där finns namnen på fler än åtta tusen judar som mördats under andra världskriget blästrade på stentavlor av granit. Atmosfären förändras i gränden, det trånga utrymmet och minnesmonumentet inger en skrämmande men vördnadsfull känsla. I mitten av gränden vinkas vi in genom en anspråkslös dörr som leder in till en mindre och ganska intetsägande rumslighet, sedan vidare upp för en trappa till ännu ett litet rum innan vi kommer fram till ett större rum där gudstjänsten redan pågår. Interiören är mörkare än exteriören med trä och röda mattäckta golv. Davidsstjärnan är placerad över altaret och precis ovanför den ett fönster med det kraftigaste ljusinsläppet i rummet - format som en blomma.

Under gudstjänsten sjöng besökarna psalmer, vilket stark bidrog till den sakrala stämningen och vi kunde se hur det förde människorna i rummet samman.

VAD TAR VI MED OSS?

Hur man kommer fram till byggnaden, inätvändhet, ljud.

Bild från Tohrablogga (Tohrablogga, 2009).

Årsta Kyrka

Stockholm, Sverige | Johan Celsing | 2011

Årsta kyrka är ritad av Johan Celsing och invigdes 2011 och nominerades året därpå till Årets Stockholmsbyggnad och Kasper Salin-priset, och 2013 vann den Helgopriset.

Vi kliver av bussen vid Årsta torg och ser byggnadens tak sticka upp bakom husen. Kyrkan ligger på en kulle bakom torget och när vi svänger runt ett hörn ser vi byggnaden i sin helhet. Den känns stor där den ligger ovanför allt annat vilket, tillsammans med kyrkans diskreta utformning i rödbrunt tegel, ger ett respektingivande intryck.

Vi kommer in i byggnaden via en uppglasad foajé som kopplar samman församlingshuset med kyrkobyggnaden. Det känns öppet och välkomnade. En äldre man tittar upp från sin datorn, nickar och fortsätter att knappa på tangentbordet. Vi svänger höger från foajén och passerar igenom ett mörkare rum med lägre takhöjd innan vi kommer in i kyrkorummet. Takhöjden och ljuset är direkt påtagligt, men rummet känns oväntat litet. Ljuset flödar in från stora fönster som sitter högt placerade intill taket.

Byggnaden är uppbyggd av samma rödbruna tegel invändigt som utvändigt. De mindre rumsligheterna är i mörkare kulörer och i kyrkorummet är det brunröda teglet vitslammat, och upp till ögonhöjd vitglaserat. Vanligt tegel varvas med håltegel, och nedtill skapar kyrkorummets tjocka murar bänkar runt om hela rummet. Takhöjden och det glaserade teglet skapar en speciell akustik. Vi sänker våra röster och går tystare i rummet. Materialvalen och de tjocka väggarna gör att rummet inte känns ömtåligt men ljuset och den stora skalan i rummet gör ändå att atmosfären känns skör och sakral.

VAD TAR VI MED OSS?

Materialitet, ljus och mörker, storskalighet.

SUBTILT LEDANDE

”Det var mycket viktigt för oss att framkalla en känsla av rörelsefrihet, en miljö för promenader, en stämning som har mindre att göra med att rikta människor och mer med att förföra dem” säger Zumthor när han beskriver arbetet med rörelse genom hans termiska bad i Vals; (Zumthor, 2015. sid 41). Under flera av våra studiebesök kände vi oss, om än knappt märkbart, ledda framåt. I Musée de l’Orangerie fördes man djupare in i byggnaden av nyfikenhet som skapades med hjälp av pianospel och mjuka, följsamma rumsligheter vilket gjorde att det kändes naturligt att följa efter ljudet. I Le Grande Mosquée de Paris drogs man mot ljuset och ljuden från innergården, och inne i Memorial des Martyrs de la Déporation rörde man sig omedvetet mellan olika ljuspunkter i mörkret.

I Sankt Petri-kyrkan är det tydligt att Lewerentz arbetat med subtilt ledande, bland annat sluttar golvet för att leda den tveksamma fram till altaret, och på Memorial des Martyres de la Déporatitions innergård lutar marken ner mot vattnet och mönstret i stenbeläggningen pekar i samma riktning. Alla besökare vi såg komma ner på innergården gick direkt fram till öppningen och så även vi. I den nyare delen av Glyptoteket upplevde vi hur trappans mått gjorde att det kändes som man ”flöt” upp för den. Trappstegen var så pass djupa att de inte följde den vardagliga stegrytmen och den låga trappstegshöjden gjorde att det inte kändes ansträngande att följa trappan uppåt. Utan att i stunden veta varför uppstår en stark känsla av att vilja upp för trappan - på samma sätt som man vill fram till öppningen på Memorial des Martyres de la Déporatition och till altaret i Sankt Petri. Utan tydliga stråk, skyltar eller människor som talar om vart man ska gå, förs man på en förutbestämd rutt. I stunden känns det som om man väljer den själv samtidigt som en andlig känsla av att bli ledd är påtaglig.

ANLÄNDA OCH LÄMNA

Övergången mellan omvärlden och det sakrala rummet är viktigt för upplevelsen - särskilt i stadsmiljö. Ett vanligt förekommande drag under studiebesöken var ett förberedande parti fram till byggnadens entré som sedan följs upp av en överväldigande och förlösande rumslig upplevelse. Ofta var utgången samma som ingången, där det exteriöra rummet utanför ingången fungerade som ett avslut, men hos ett par av våra referenser var dock utgången unikt anpassad vilket gav ett starkare intryck och det kändes som att byggnaden tog hand om hela upplevelsen.

I Asplund och Lewerentz arbete med Skogskyrkogårdens olika byggnader och landskap finns en otrolig omtanke för människor som kommer dit för att ta farväl. I både Uppståndelsekapellet och Skogskapellet leds besökarna från ingången, genom kapellet och sedan ut via en annan dörr för att skapa en känsla av att man går vidare från det tunga i sorgen och avskedet till något ljusare och lättare där livet kan gå vidare. Vägen fram till entrén känns allvarlig medan man efter ceremonin kliver ut i en ljus och öppen atmosfär; man rör sig i sorgearbetet från mörker till ljus. (Johansson & Galli, 1996, s. 102)

På ett liknande sätt sätter Celsing stämningen för det nya krematoriet genom att placera byggnaden längst in på siden för att leda besökarna på en promenad genom tallskogen mot en sakta stigande mark. Även för att nå Meditation Space måste man följa en väg som leder besökaren uppför en långsamt stigande ramp där man kommer i "rätt" sinnesstämning innan man är framme vid ingången. Motståndet i att gå uppför gör att omvärlden suddas ut en aning och tankarna riktas inåt.

Vägen fram till Fondation Maeght och Parque Lage går genom en ordnad skulpturpark respektive trädgård där marken reser sig allt mer ju närmare byggnaden man kommer. Bakom Parque Lage tornar jungeln och Corcovado upp sig och man känner sig oerhört liten. När man slutligen når trapporna som leder upp till entrén har man hunnit fyllas av respekt för naturen och platsen. Efter besöket leds besökaren tillbaka samma väg ner genom parken men då med djungel och berget i ryggen vilket känns lättare. Man kommer ut på en öppen plats och den sakrala känslan avtar i takt med att marken planar ut sig.

För att hitta ingången till Space Museum vandrar man länge i en dunkel pelargång som sätter stämningen, och även Sankt Petri-kyrkans ingång tar tid att komma fram. Den är placerad och utformad som en koppling till att porten till Guds rike kan vara svår att finna men gör även att besökaren i sökandet får tid på sig att förbereda sig inför vad som komma skall. Utgången är placerad på samma ställe som ingången, vilket gör det lätt att hitta när besöket är över. Det går väldigt snabbt att komma ut jämfört med att hitta in, men kontrasten mellan byggnaden sista mörka rum och det ljusa öppna exteriöra rummet blir känslframkallande i det att det känns som en lättnad att komma ut.

ÖDMJUKHET

Något vi upplevde som påtagligt på flera av våra studiebesök var platsernas sätt att förhålla sig ödmjukt gentemot sina besökare och, än mer uppenbart; brukarnas vördnad för platsen. Platser som i sin gestaltning visar omtanke för dess brukare bemöts med samma respekt tillbaka, och det smittar av sig på atmosfären och nya besökare.

Ödmjukheten i arkitekturen står i direkt kontrast till den överväldigande känslan ofta förknippad med religiösa byggnader. Skogskyrkogården är en intressant plats där de båda motpolerna har kombinerats på ett fint sätt. Utgångspunkten för Asplund och Lewerentz när de skapade Skogskyrkogården var de sörjandes upplevelse av platsen och i varje aspekt av designen försöker de hjälpa människor att försonas med sorgen genom att rikta deras uppmärksamhet mot naturen som en påminnelse om livets kretslopp (Blanck, 1915). Denna omtanke bemöts med människors vördnad för platsen - den blir betydelsefull, viktig och helig för dem, vilket genomsyrar atmosfären.

Det märks tydligt att SESC Pompeia också är utformat med sina besökare i fokus; det är en plats för folket där de får vara och göra som de vill - och deras uppskattning för den gör att atmosfären, framförallt i biblioteket som är den mest harmoniska delen, känns sakral.

När vi besökte Moskén i Paris lade vi märke till hur ledigt människor rörde sig mellan bönerummen, på innergården och i de tillhörande sociala delarna, och tog dem i anspråk. Kombinationen av exteriöra och interiöra rum samt att det försiggick både strikta ceremonier och sociala sammankomster sida vid sida kändes avslappnad. På samma sätt som i SESC Pompeia hängde en känsla av att platsen tillhörde dess brukare i luften och trots de två byggnadernas skilda avsikter var atmosfären lika på grund av att de som kommer till dem håller dem kärt.

LJUS OCH MÖRKER

Ljus kan väcka många känslor: en solstråle uppmärksammar, bländning manar, natthimlen fascinerar och en tät, mörk skog väcker rädsla. Ljus, naturligt som artificiellt, och hur det används, är essentiellt i sakral arkitektur. Religiösa byggnader använder sig av det för att förmedla de mystiska aspekterna av deras respektive gudar (Schielke, 2014). Många religiösa byggnader har ljus som kommer ovanifrån på ett himmelskt sätt, antingen silat genom något eller ett mer släpande ljus utmed väggarna från ljusinsläpp placerade högt upp. Ljuset kan användas för att antingen belysa eller mörklägga saker för besökaren. I boken *Atmospheres* beskriver Peter Zumthor ljus som en av de viktigaste faktorerna för hur en atmosfär upplevs; ”*när jag tänker på dagsljus och artificiellt ljus så måste jag medge att dagsljus, ljuset på föremål, är så rörande för mig att jag känner att det nästan är som en spirituell kvalitet... Jag förstår mig inte på ljus. Det ger mig känslan att det finns något bortom mig, någonting bortom all förståelse*” (Zumthor, 2015. sid 60).

Sankt Petri-kyrkan omsluter sina besökare i ett mörkt, mindre rum vid ingången, för att dirigera om besökarnas uppmärksamhet från den materiella världen till det inre och mot inre upplysning. Ögat anpassar sig långsamt från den ljusa exteriören till den mörkare interiören och vänjer sig allt eftersom. Det ger intrycket av att omgivningen ljusnar. När vi fortsatte in i kyrkosalen öppnade den upp sig och blev ännu ljusare, men mörkret var fortfarande påtagligt i kontrast mot det bländade ljuset från de djupa fönsterna. Celsing jobbar på ett liknande sätt i *Årsta kyrka*, från ett mörkt förrum till ett stort kyrkorum som badar i ljus ovanifrån, och även Jensen Klint använde sig av samma koncept i *Grundtvigs kirke*. Från en liten, intetsägande, stängd rumslighet kommer man in till ett arkitektoniskt storslaget kyrkorum med otrolig takhöjd, tegelklädda pelare och mjukt gult ljus som släpar längs väggarna från rytmiskt och högt placerade fönster. Det byggs upp mot ett crescendo längst fram vid altaret där man helt omringas av ljus.

Genom ljus- och skuggverkan kan man skapa en sakral atmosfär i det att den skiljer sig från vad vi är vana vid. Våra dygn består av en ljus dag och en mörk natt och att ledas mellan skarpa kontraster av mörker och ljus har en stark effekt på vår sinnesstämning.

Glyptoteket, som är byggt som ett dagsljusmuseum, har i huvudsak ljus som kommer ovanifrån och känslan påminner mycket om en kyrka. Både i vinterträdgården, där ljuset flödar in från glaskupolen över ett drömskt grönt landskap, och i det ljusa, höga och smala trapprummet i den nyaste delen, där ljuset glider ner längs väggarna från ett snedställt uppglasat tak, upplevde vi en stark sakral känsla. På liknande sätt skapas en sakral känsla när besökarens blick riktas upp mot ljuset i taket i *Meditation Space*. Det cirkulära taket täcker inte hela byggnadens cirkel utan släpper in en strimma av ljus.

Stockholm synagoga använder istället mörker för att påverka besökarens sinnesstämning. Vid minnesmonumentet är det kombinationen av grändens knappa mått och mörker som skapar den allvarliga och sakrala känslan. Även i *Memorial des Martyr de la Déportation* används mörker interiört med få koncentrerade artificiella ljuspunkter för att guida besökaren och belysa vissa element. Mörkret och den råa materialiteten hade stor emotionell inverkan på oss, och vi rörde oss automatisk till ljuset. När vi sedan kom tillbaka ut i dagsljuset på innergården upplevde vi en otrolig lättnad. Kontrasten mellan den tryckande känslan interiört mot ljuset, ljudet av vatten och vinden som fläktar svagt exteriört gör att man uppskattar innergården som om den vore helig och atmosfären känns sakral.

PROPORTIONER

Historiskt har proportioner och skala haft en viktig roll i sakral arkitektur; byggnadens skala ställs mot den mänskliga. Vertikal strävan, ”himmelska” proportioner och stora dimensioner används för att komma närmare Gud, återspegla Guds ära och storhet jämfört med de dödligas litenhet vilket skapar en sakral känsla. En artikulerad vertikalitet och storskalighet var återkommande kvaliteter under våra studiebesök, och vi upptäckte att de hade samma emotionella inverkan på oss som besökare i religiösa som icke-religiösa byggnader.

Redan i trappan upp till *Glyptoteket* infann sig en känsla av litenhet av entréns pampighet och stora dimensioner. Väl inne i vinterträdgården där ljuset flödade in genom en kupol av glass högt ovanför och grönska omringade oss blev känslan sakral. En liknande upplevelse fick vi när vi besökte *Grundtvigs kirke* i Köpenhamn. Vi kom in i kyrkosalen och imponerades takhöjden och, framför allt, kände oss väldigt små. Möblernas proportioner, i relation till byggnaden, bidrog ytterligare till känslan. När vi kommer i kontakt med rumsligheter som bygger på extremiteter, som den extrema vertikaliten i *Grundtvig*, blir atmosfären speciell då den skiljer sig från de mänskliga proportioner vi är vana vid.

Skala och proportioner har stor effekt på oss både emotionellt och symboliskt. När de ligger utanför ramen för det ”normala” träder man som besökare i en sinnesstämning av transcendens. På *Skogskyrkogården* används skala för att balansera individen mot naturen; en näras bortgång mot livet i stort. De stora avstånden mellan byggnaderna, trots att byggnadernas egen skala i flera fall är mänsklig, och naturens storhet gör att man som besökare känner sig liten. I *Parque Lage* och *Millesgården* gjorde skalan på den omgivande naturen att byggnaden, och mänskligheten i stort, upplevs som liten och obetydlig i kontrast mot naturens oändliga, imponerande skapelser.

MATERIALITET OCH FÄRG

Färgsättning, framförallt i kombination med en materialitet som skiljer sig från det vardagliga, hade under våra studiebesök stor inverkan på oss. På *Skogskyrkogården* använde sig Asplund och Lewerentz av färg för att skapa varierade sinnesstämningar i olika rum; tryckande mörka färger för att framkalla sorg och ljusa färger för att lätta de sörjandes sinne. I Asplunds krematorium speglar rummets färger rörelsen från förtvivlan till försoning och guidar anhöriga i hur de ska känna i olika stadier av sin sorg. Det första rummet dit anhöriga kommer med kistan är målat i en natthimmelsblå färg medan rummet där de sedan hämtar urnan är ljust (Johansson & Galli, 1996, s. 102).

Memorial des Martyrs de la Déportations tunga materialitet bidrog till en allvarlig känsla och den ljusa färgsättningen gjorde att det ändå kändes hoppfullt. I *Meditation Space*, *SESC Pompeia*, *Parque Lage* och *Glyptoteket* gav kombinationen av material och färger i kontrast mot ett avskalat ljust rum en intressant sekvens vilken gjorde att atmosfären kraftigt förändrades rumsligheterna. På *Glyptoteket* rörde vi oss från ett rum med mycket kraftigt röda väggar, tunga mörka gardiner, pelare i spräcklig marmor till det ljusa och avskalade trapphuset i den nyare delen. Sinnesstämningen i rummen var totalt skilda och förstärktes ytterligare av kontrasten. I *Moskén* i Paris var det kontrasten mellan materialen i samma rumsligheter, kritvitt mot färgglad mosaik som påverkade sinnesstämningen.

Även en avskalad färg- och materialpalett kan ha stor inverkan på atmosfären. I *Grundtvigs Kirke*, *Sankt Petri Kyrka* och *Hong Kong Space Museum* fascinerades vi av de sparsamma färg- och materialanvändningen. I *Grundtvig* gjorde det att gränserna mellan golv, väggar och tak suddades ut vilket bidrog till den sakrala känslan. I *Årsta kyrka* använde Celsing nästan enbart ett och samma tegel men behandlade det på olika sätt vilket gav ett djup och en spänning i en sammanhållen lugn helhet.

LJUD (••)

Ljud, eller snarare avsaknaden av ljud, har sedan länge använts i religiösa byggnader för att skapa en allvarlig stämning och sakral känsla. Besökarna lämnar stadsmyllret och vardagen bakom sig när de stiger in. I *Grundtvigs kirke* bidrog tystnaden mycket till att den sakrala känslan - ljudet från staden tystas, och man känner sig som besökare skyddad innanför de tjocka stenväggarna. Tystnaden gör att varje ljud som skapas hörs tydligt; vi hör våra fotsteg och hjärtslag, och kommer på oss själva med att viska till varandra.

I *Musée de l'Orangerie* i Paris används både ljud och avsaknaden av ljud för att skapa den sakrala känslan. Matt-täckta golv tystar besökarnas steg samtidigt som rytmiskt pianospel används för att leda i besökaren i byggnaden. Pianospelandet kombinerat med det dimmiga ljuset, gjorde att det kändes som att man ljudlös flöt fram i en dröm.

Ljud används också ofta symboliskt. Till exempel i *Sankt Petri kyrka* faller en droppe vatten ner i dopfunten var femte sekund för att påminna om att Guds nåd aldrig tar slut. Det återkommande kluckande ljudet distraherar och fokuserar tankarna, vilket bidrar till den sakrala känslan i rummet. I *Glyptoteket* och *Fountain Maeght* används vatten istället för att filtrera bort ljud från besökare och skapar på så sätt en lugnande känsla.

I *synagogan i Stockholm* var sången under gudstjänsten en stor del av den sakrala känslan. Det kändes högtidligt och som om att det förde de som sjöng samman. På *Millesgården* användes musik för att sätta stämningen och förstärka delar av utställningen.

INÅTVÄNDHET OCH INRAMNING

Sakrala byggnader är i allmänhet inåtvända i sin gestaltning som ett sätt att skärma av mot världen utanför och rikta tankarna mot inre upplysning. Ofta placeras fönster högt upp så att allt man ser är himmel, eller så målas de för att filtrera vyn.

Moskén i Paris har en mur som omsluter de exteriöra och interiöra rumsligheterna till en sammanhållen helhet. Det finns inga öppningar i muren och den är precis så pass hög att allt man ser är himmel. De få fönsteröppningarna som finns interiört är i färgat glas och täckta av mönstrade galler. Grundtvig har smala högt placerade fönster som på samma sätt gör att vyn endast är himmel. Stockholms synagoga ligger mycket centralt placerat i staden men dess entré upplevs mycket stängd med få fönsteröppningar och små ståldörrar. Byggnadens långsida mot gatan har smala högt placerade fönster som är täckta av mönster, så det varken går att se in eller ut igenom dem.

Inramande och koncentrerade vyer av det exteriöra landskapet, kan också ofta ha en känslomässig inverkan på oss människor. Det är ett sätt att styra besökarens uppmärksamhet och vad de får se, och ett sätt för besökaren att vara i staden eller naturen utan att behöva vara en del av den. När man rör sig genom rumsligheterna på Fondation Maeght skiftar fokus mellan olika inramade vyer av landskapet utanför som blir till en del av utställningen. *Mémorial des Martyrs de la Déportation* har inga utblickar interiört och endast en gallertäckt öppning i muren vid innergården; en väldigt koncentrerad vy ut över floden, där besökaren endast ser vatten. Det är en lugnande utsikt samtidigt som den är skrämmande. I Årsta kyrka är alla, förutom ett av fönsterna som vetter mot parkeringen, högt placerade i ceremonirummet. Fönstret mot parkeringen försvagar den sakrala känslan, och gör att vardagen känns närmare. I de mindre rumsligheterna sitter fönsterna lågt och ramar in vyer mot växtlighet och innergårdar.

NATURENS NÄRVARO

Natur har för många förmågan att framkalla en sakral känsla. På *Skogskyrkogården* kombineras arkitektur och landskap till en sublim helhet där naturen ständigt är närvarande. Asplund och Lewerentz riktar besökarens uppmärksamhet mot naturen på ett stödjande sätt för de sörjande (Världsarvet Skogskyrkogården, 2017). Vid entrén möts besökarna av det böljande landskapet, och inga gravar är synbara. De är istället underordnade skogen och placerade mellan de höga tallarna. Naturen tillåts vara det centrala för upplevelsen och ger en värdig, sakral atmosfär som är mindre sorglig än vad man är van vid på kyrkogårdar.

I Glyptotekets vinterträdgård är växterna en behövlig kontrast mot byggnadens tunga materialitet. Det finns små fontäner vars porlande ljud har en lugnande effekt på sinnet samt filtrerar ut mycket av myllret från restaurangen och de många besökarna. Även i biblioteksbyggnaden på *SESC Pompeia* används vatten som ett kontrasterande, naturligt element mot den brutalistiska arkitekturen och ger rummet en levande och något skör känsla; man saktar ner och rör sig försiktigare och kommer närmare sig själv.

På *Fondation Maeght* är naturen närvarande i utblickar och exteriöra rumsligheter, vilket ger byggnaden en unik karaktär. Det känns hela tiden som man är ett kliv från att vara ute i naturen. Ju mer medvetna vi blir om naturens kretslopp, desto mer medvetna blir vi om oss själva, vår existens och vår plats i den. På så sätt hjälper naturen oss komma i kontakt med vårt inre och oss själva.

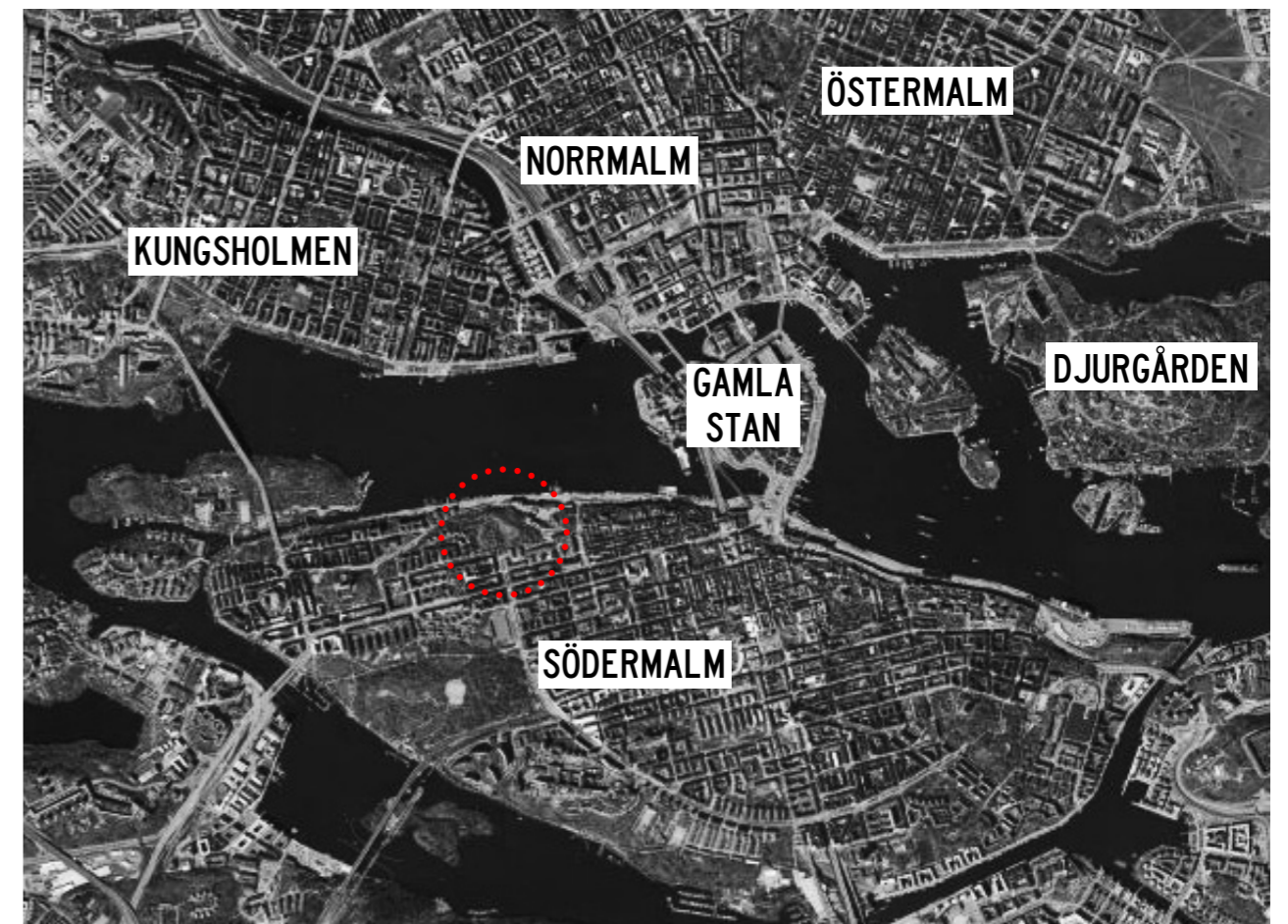
Plats

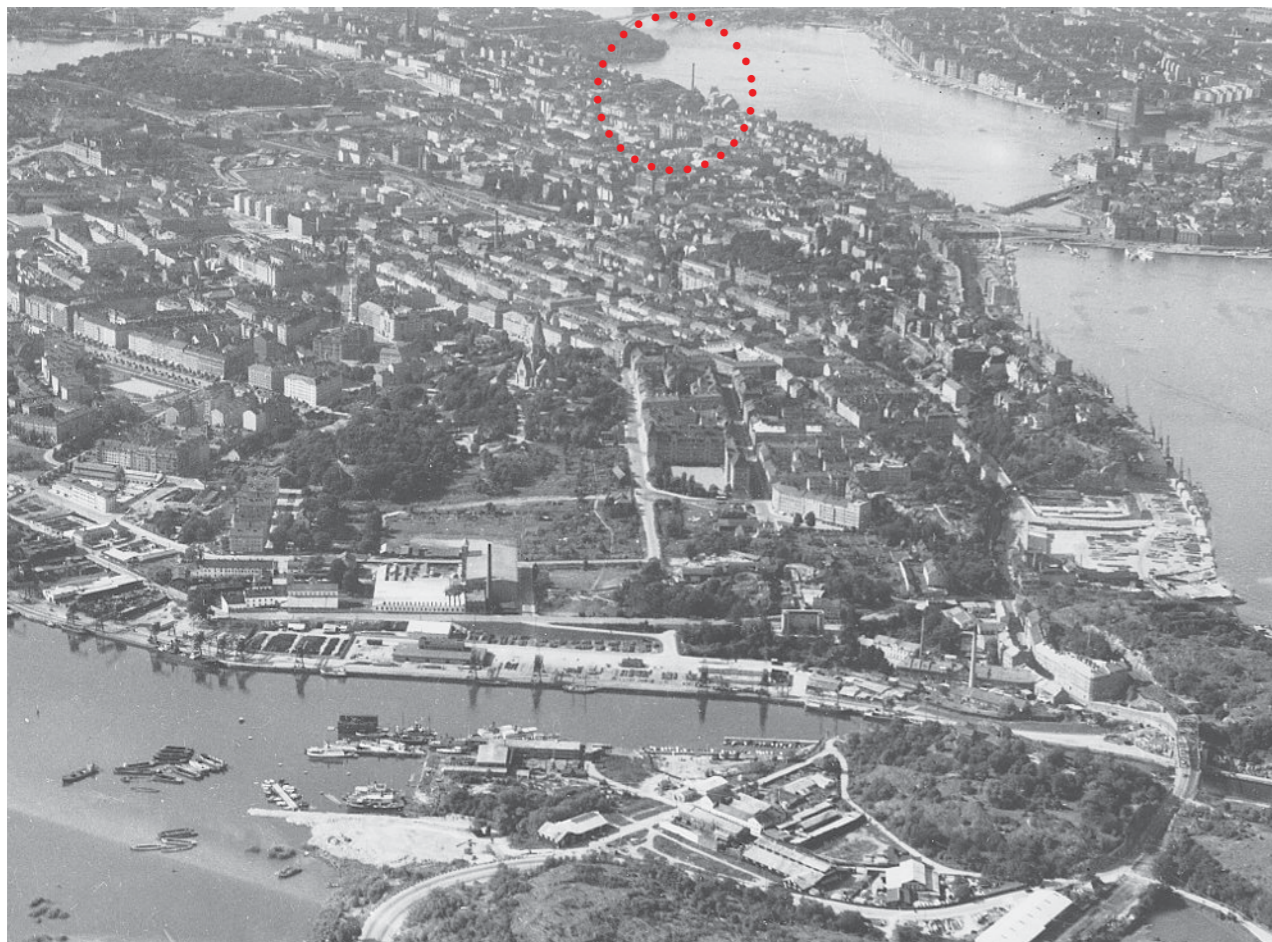

Skinnarviksberget, Stockholm, 27 juli 2017.

Det viktigaste för oss när vi funderade över en lämplig plats för ceremonibyggnaden var att platsen skulle vara lättillgänglig utan att kompromissa med viktiga faktorer för upplevelsen. Vi ville kunna erbjuda ett lugn och ett andrum för den moderna människan i staden utan att behöva lämna den. Vi ville kunna arbeta med landskapet, hur man kommer till och från byggnaden och kunna ta hjälp av naturen för att nå den stämning vi vill åt. Vi ville också att byggnaden skulle ligga så att människor passerar den och ser den, och på så sätt skapa intresse och minska det mentala avståndet.

Vi valde att utgå från Södermalm när vi letade efter en passande plats, och hamnade snart på Skinnarviksberget.

Södermalm och Skinnarviksberget, 1937 (foto: O. Bladh, Stockholms Stad).

Münchenbryggeriet med Skinnarviksberget i bakgrunden 1885
(foto: A. Roesler, Stockholms Stad).

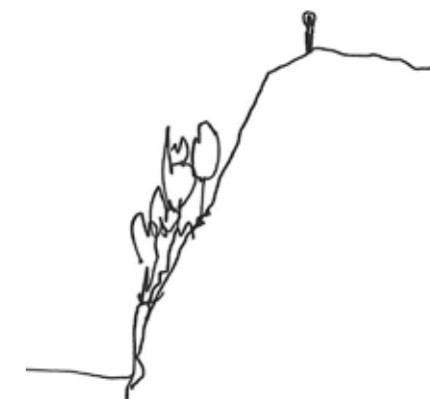
Berget.

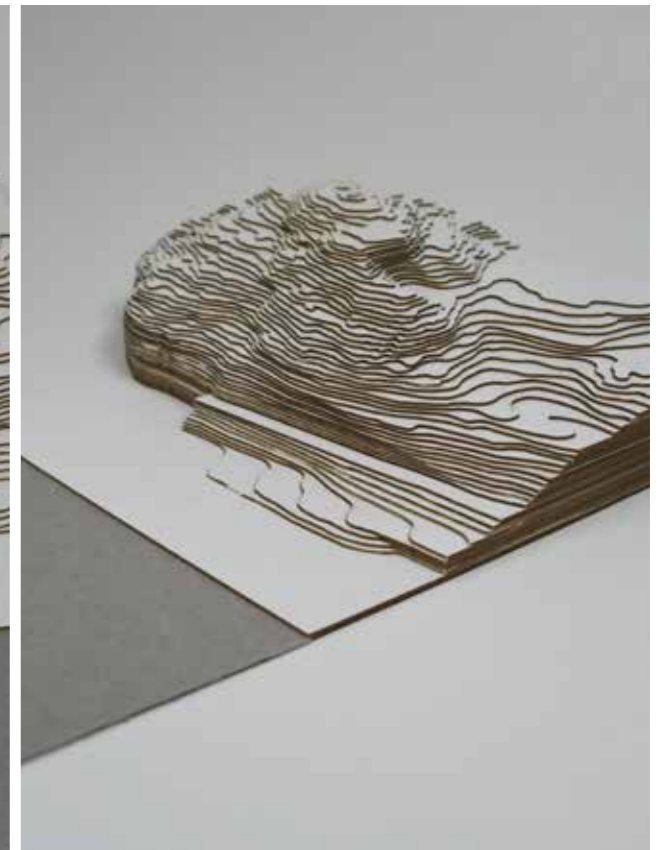
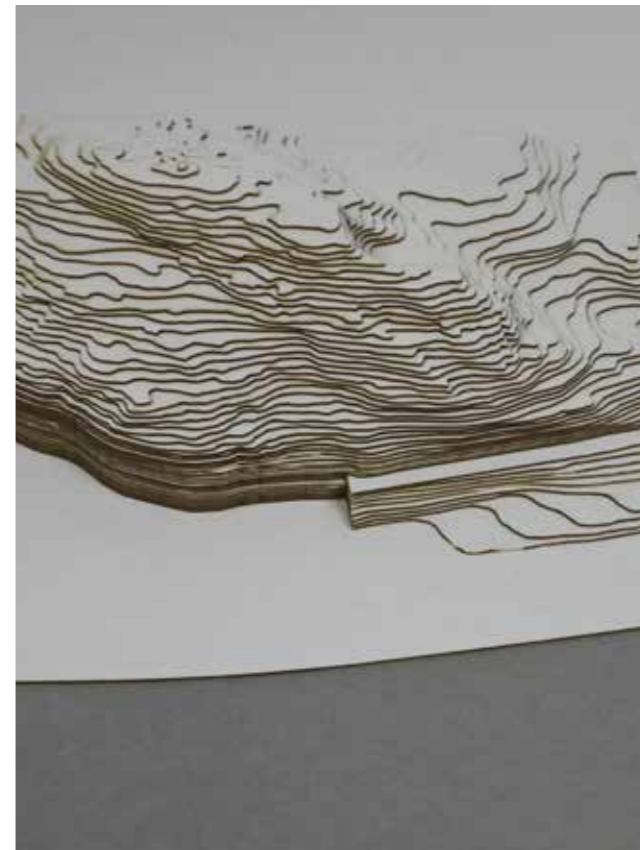
SKINNARVIKSBERGET

Skinnarviksberget är, med sina 53 meter över havet, Stockholms innerstads högsta naturliga punkt. Namnet kommer från att garvare, ”skinnare”, bedrev sitt hantverk där under 1600-talet. Berget har förblivit obebyggt, så när som på en radiomast på dess topp, och är idag en populär utsiktsplats. (Nyréns Arkitektkontor/Stockholms Stad, 2014).

Berget ligger intill Södermalms norra kant, precis ovanför Riddarfjärden och Söder Mälmarstrand. För att nå berget följer man Ringvägen till dess ände vid Skinnarviksbergets fot. Därifrån är det en rofylld promenad upp till berget, antingen genom Skinnarviksparken vars grönska tystar trafiken och stadens brus eller längs med Yttersta Tvärgatan som med sina bevarade trähus och röda trästaket känns som från en annan tid. Det går en stig hela vägen upp på toppen utmed bergets baksida. Det känns nästan som om man befinner sig i en dal - med berget på ena sidan och staden på den andra - och det är först när man tar det sista klivet upp på berget och en panoramavy över Stockholm öppnar upp sig, som man inser hur högt upp man befinner sig. Uppe på berget känner man sig långt bort från staden trots att den är väldigt närvarande i utsikten, och trots att det är en välbesökt plats är det nästan tyst där uppe. Det är som om höjden och utsikten tystar omgivningen och känslan är näst intill sakral.

På andra sidan vattnet ser man Kungsholmen, Norrmalm och Gamla Stan, och precis nedanför branten tornar Münchenbryggeriets stora tegelvolym upp sig. Båtar, som ser små ut från toppen, gungar lugnt med vågorna utmed kajen. Nedanför berget ligger Skinnarviksparken och bakom det Södermalms taklandskap. Känslan av att vara högt upp förstärks av att se ner på trädskronorna och taken.

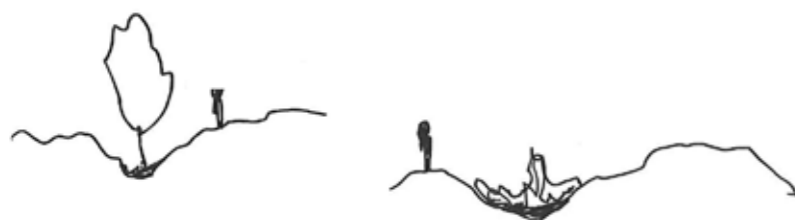

Modell över bergstopografin, 1:1000.

Växtlighet.

BERGET, NATUR OCH VÄXTLIGHET

Stigen som löper utmed bergets baksida är till stor del flack och naturen övergår sakta från grön parkmiljö till berg. Ju högre upp man kommer desto mer tar berget över och endast i små urgröpnings växer gräs, buskar och mindre lövträd och bryter av mot allt det gråa, hårda. Uppe på toppen är det i stort sett helt kallt. Det är en typisk bergsformation för Stockholm, och framförallt Södermalm, med en massiv förkastningsbrant mot vattnet. (Nyréns Arkitektkontor/Stockholms Stad, 2014).

Parken nedanför är en så kallad naturpark som anlades under 1930-talet. Dess utformning gjordes efter en idé om att bevara den ursprungliga naturen. I parken växer främst en variation av stora, höga lövträd och vildvuxna buskar, med ett par inslag av barrträd. Marken är täckt av gräs med undantag för de många stigarna; de större i asfalt och de mindre i grus, som korsar parken i alla riktningar. Parken är obebyggd, bortsett från en skulptur av Arne Jones i rostfritt stål i nedre delen av parken samt en mindre lekplats och kaffekiosk i den södra delen (Dagens Nyheter, 2006).

Varken Skinnarviksparken eller berget är klassat som ett naturreservat, och inte heller är de kulturmärkta vilket beror på att området anses vara för litet för att vara ett naturreservat och att en "äkta" kulturhistorisk märkning är ytterst ovanligt. Dock anses hela Stockholms innerstad som kulturhistoriskt värdefull utan att ha något skydd, vilket gäller även för Skinnarviksberget. (Egerö, 2017).

NÄROMRÅDE

Bebyggelsen runt omkring vår plats utgörs främst av putsade bostadshus i varma färger och i varierande skala från olika delar av 1900-talet. Många av husen har någon form av verksamhet på gatuplan vilket är en vanlig stadskaraktär i Stockholms innerstad. Alldeles närmast Skinnarviksberget och parken finns även ett par unika och kulturmärkta byggnader. Yttersta Tvärgränd, som slingrar sig upp längs sidan av Skinnarviksparken, kantas av bevarade bostadshus i rött trä från 1700- och 1800-talet med markeringen blå, vilket innebär att stadsmuseet anser att de bör ha en äkta kulturhistorisk märkning (Egerö, 2017). Stadsplanen, som detaljplanen kallades när det gjordes, bestämmer även att husen på Yttersta Tvärgränd inte får ändras exteriört eller interiört om det påverkar planlösning eller stomme (Egerö, 2017).

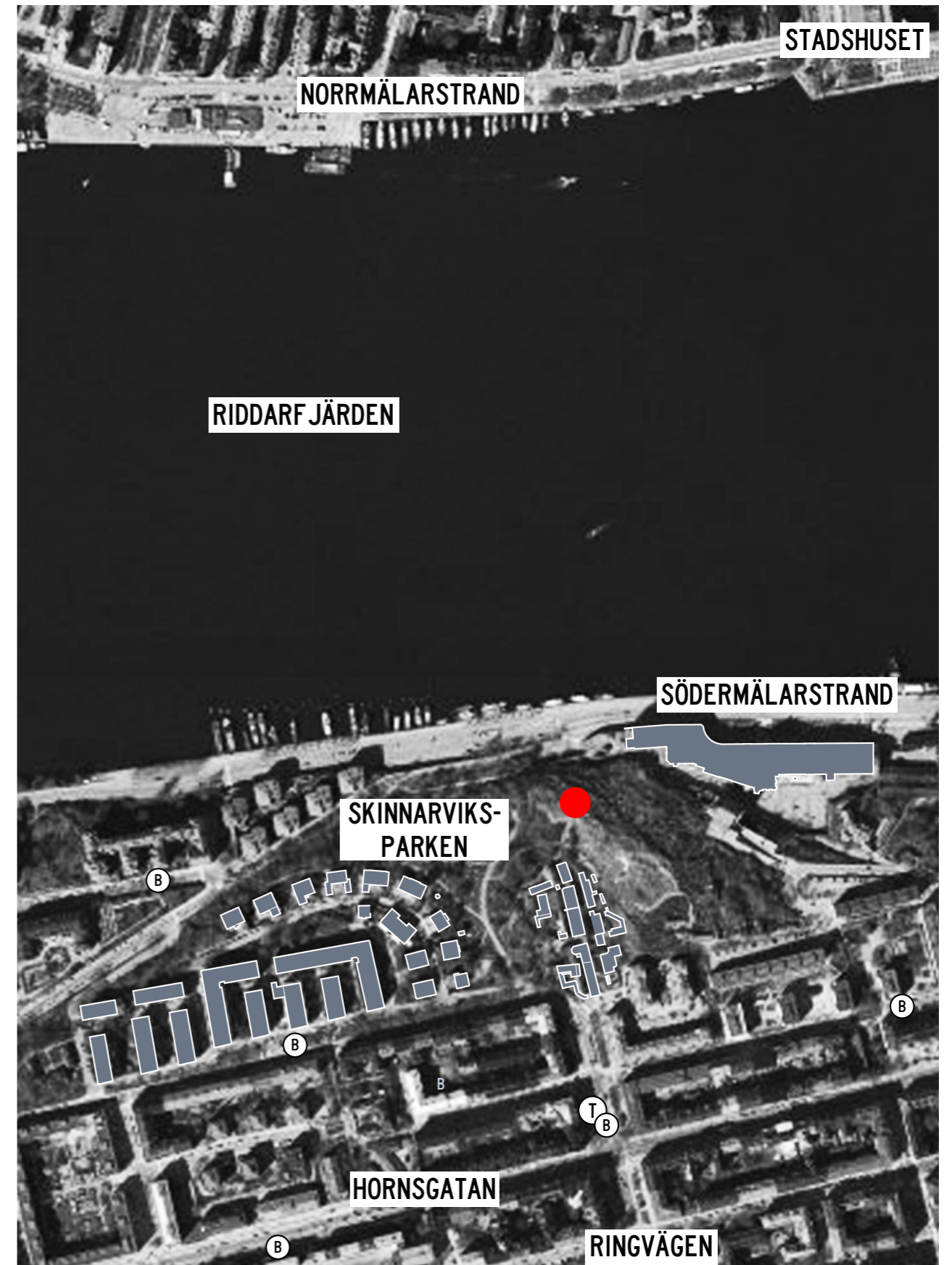
På andra sidan parken ligger Skinnarviksringen vars pampiga 20-tals villor ligger fritt med utsikt över Riddarfjärden. Nedanför ligger Lundagatan med sina funktionalistiska ”tjockhus” från 1930 i kvarteret Marmorn som hade stor betydelse för funktionalismen och den tidiga kooperativa bostadsrättsföreningen (Ljungdahl, 2004). Med byggstart 2018 kommer Lundgatan också att få nya stadsradhus i tegel (Utopia, 2015). Münchenbryggeriet som ligger alldeles nedanför vår site var i över hundra år ett ölbryggeri men är idag ett mäss- och konferenscenter med festlokaler i olika storlekar (Münchenbryggeriet, 2017).

Ringvägen och Hornsgatan är de mest myllrande gatorna i vårt närområde. Här finns gott om restauranger, barer och butiker som lockar mycket folk till området. Det är en specifik atmosfär som känns stökigare och mer oplanerad än i andra delar av innerstan och det är bred spridning bland de människor som söker sig hit - alla känns som om de hör hemma här och det är inte en plats turister hittar till i första taget.

Ringvägen, som med sina dryga tre kilometer är Söders längsta gata, löper i en halvcirkel från foten av Skinnarviksberget bort till Skanstull på andra sidan Södermalm. Hornsgatan, som korsar Ringvägen går förbi Mariatorget och bort till Hornstull. Utmed Ringvägen och Hornsgatan går flera busslinjer, och tunnelbanestationen Zinkensdamm ligger i deras skärningspunkt - bara ett par hundra meter från vår site. Tunnelbanestationen har fått sitt namn efter den intilliggande idrottsplatsen med samma namn från 1936. Zinkensdamms IP brukas idag framförallt som bandy- och fotbollsanläggning (Persson, 2012).

Atmosfären kring Zinkensdamm står i direkt kontrast mot Skinnarviksparkens lugn, bara ett par minuter bort. Parken ligger mellan två berg; Skinnarviksberget och Pålsundsberget, vilket gör att det blir tyst och lä i större delen av parken. Trots parkens centrala läge känns stadens brus långt bort samtidigt som staden känns otroligt närvarande i den vidsträckta vyn över vattnet, Norr Mälmarstrand, Stadshuset och Kungsholmens taklandskap.

Det finns många stigar och stråk i parken. Åt vänster sluttar det neråt mot Heleneborgsgatan samt Högalidsgatan och ansluter till flera frilufts- och promenadstråk som fortsätter mot Tantolunden och vidare Södermalm runt utmed Årstaviken. Andra stigar leder ner mot vattnet och Münchenbryggeriet, och ett par upp till Skinnarviksberget och vår site.

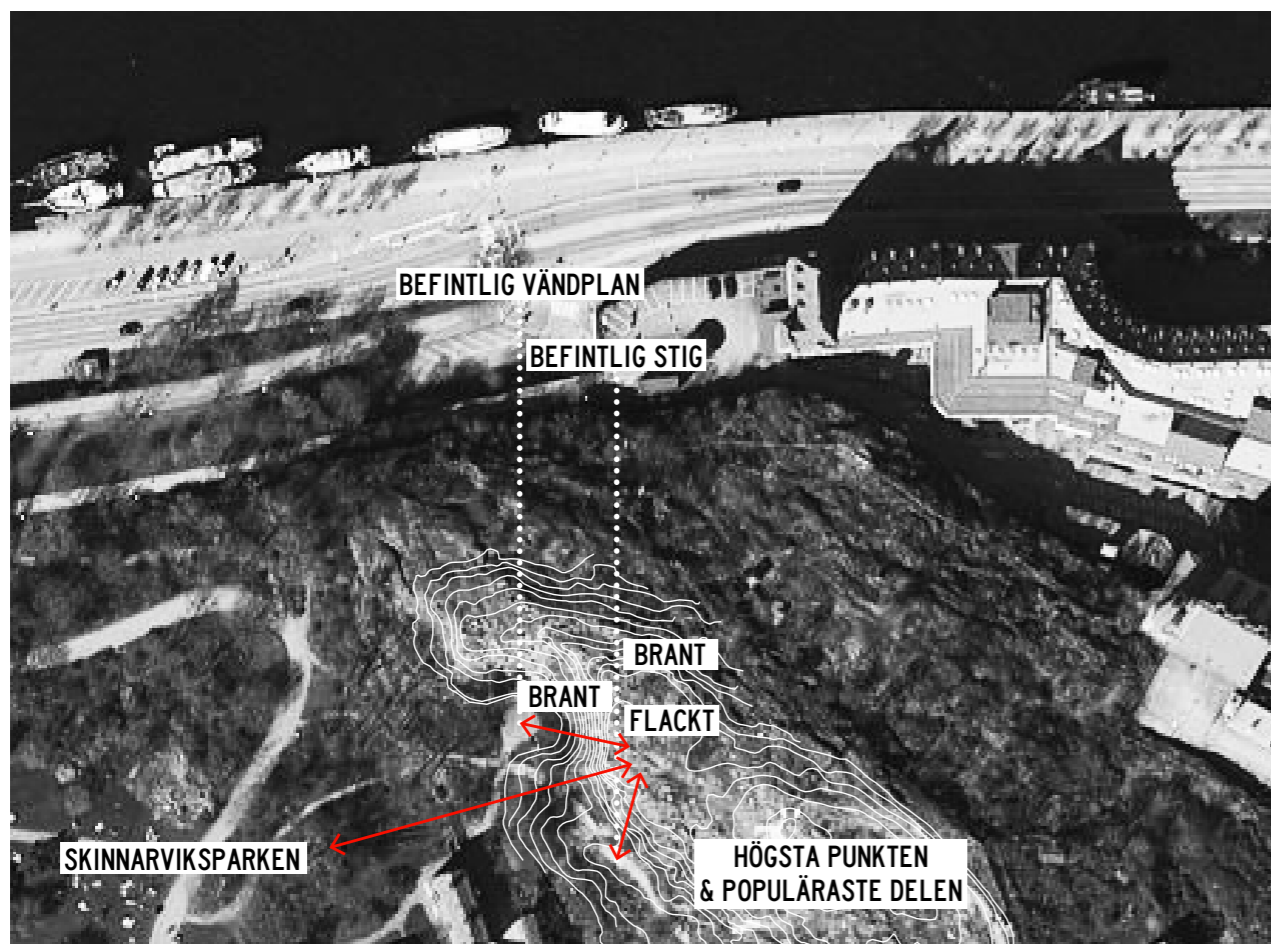
Kontrasterna är skarpa vid Zinkensdamm och Skinnarviksberget. Två minuter i valfri riktning innebär en annan stadskarakter, vilket vi tror bidrar till den oönskade och inkluderande känslan som området har. Det är viktigt för oss att ceremonibyggnaden får samma känsla; vi vill att det ska kännas naturligt att gå in i byggnaden även om det är en plats avsedd att behandlas med omsorg. Vi vill att ceremonibyggnaden ska vara en tillgång för de som bor i området och något som de som besöker platsen värdesätter.

I och med att vi tar en del av Skinnarviksberget som idag är en uppskattad offentlig plats, framförallt under de varmare månaderna, i anspråk är det också viktigt för oss att ceremonibyggnaden är öppen för allmänheten. Byggnaden kommer därför att kunna bokas för ceremonier men utöver det ska den fungera som en del av den offentliga platsen och vara till för alla.

Kontraster i närområdet.

PLACERING PÅ BERGET

Skinnarviksbergets topp är den del av berget som används mest. På bergets allra högsta punkt finns en radiomast - där står ofta människor med kikare och runt omkring sitter folk utspridda i klungor, par eller en och en. Det är en välanvänd utsiktsplats, festplats och plats dit människor kommer för att finna lugn. Vi valde att placera vår byggnad till väster om toppen; på en flackare del av berget som ligger mot Skinnarviksparken och som inte används lika frekvent. Utsikten är densamma som från toppen, och man ser även ut över parken i väst och Södermalms taklandskap i söder.

Intill den flacka delen är berget brant mot vattnet, vilket öppnar upp för en vidsträckt vy, och mot parken är det ett stup. Nedanför stupet, intill parken, finns en liten vändplan och alldeles bredvid den börjar stigen som leder upp på berget. Placeringen i den västra delen av berget ger oss således goda möjligheter att knyta an till både vändplanen och stigen. Branten och vändplanen möjliggör en koppling med hiss upp till vår plats vilket är väsentligt om vi vill att vår byggnad och berget ska vara tillgängligt för de som inte kan ta sig dit upp till fots samt för att kunna transportera kistor och annat till och från byggnaden.

Den befintliga stigen leder upp till bergets östra sida. Genom att placera oss i den västra delen så fortsätter promenaden till byggnaden över berget. Det ger oss två olika sätt att anlända till vår byggnad - en "snabb" genom berget och en "långsam" över berget.

Genom att placera oss där det finns båda branta och flacka partier får vi också möjligheten att använda oss av berget och utsikten på kontrasterande sätt i vår byggnad.

Tre ceremonier

De tre ceremonierna, namngivning, vigsel och begravning, som vi valt att fokusera på i utformningen av ceremonibygnaden, är de vanligaste och högst efterfrågade borgerliga ceremonierna i Sverige. De markerar viktiga skeden i livet som idag högtidlighålls, både med och utan koppling till religion, i samlaget av sina nära och skapandet av ett gemensamt fokus kring en specifik händelse - ofta en övergångsrit. De tre ceremonityperna har alla också koppling till statliga bestämmelser.

NAMNGIVNING

När ett barn föds i Sverige anmäler sjukhuset det till Skatteverket som folkbokför och ger barnet sitt personnummer. Barnets mamma får sedan ett registerutdrag om folkbokföringen med posten samt en blankett för att anmäla barnets förnamn, efternamn och eventuellt mellannamn. Senast tre månader efter födseln måste vårdnadshavaren anmäla vad barnet ska heta (Skatteverket, 2017). Namngivningsceremonin, också kallad välkomstceremoni, är ett icke-religiöst alternativ till dopet som hålls i samband med detta. En namngivning kan vara precis så informell eller formell som man önskar och utformas helt efter föräldrarnas önskemål. Vanligast är att man håller namngivningsceremonier i hemmet eller i en samlingslokal (Dopguiden, 2017).

VIGSEL

I Stockholms stadshus hålls omkring 60 vigslar varje lördag mellan 12.00 och 18.00 (Stockholm Stad, 2017). Brudparet och deras gäster, som får vara upp till 15 stycken inklusive vittnen, leds fram till en stor hall där de får vänta på sin tur att gå in i vigselrummet där själva vigsel, i form av en lång eller kort version av vigsselformuläret, förättas (Bröllopsguiden, 2017). Efter avslutad vigsel överlämnas ett vigselbevis till brudparet och valfritt firande fortsätter på annat håll.

Även på vardagar förättas vigslar i Stockholms stadshus men då under enklare former (Stockholm Stad, 2017).

BEGRAVNING

I Sverige måste alla, oavsett om man är med i ett religiöst samfund eller inte, gravsättas vilket sker på en begravningsplats eller kyrkogård. Gravsättningen kan ske i samband med en begravningsceremoni med de anhöriga eller lämnas åt kyrkogårdsförvaltningen. Gravsättningen sker då vid ett senare tillfälle, ofta dagen efter ceremonin. Länsstyrelsen kan även ge ut tillstånd om gravsättning i naturen. (Stockholm Stad, 2017).

Alla som är folkbokförda i Sverige betalar begravningsavgift där kostnaden för förvaring av kista, lokal för begravningsceremoni, transport till och från ceremonin samt till kremering och gravsättning, kremering, gravsättning alternativt aska i minneslund och gravplats i 25 år ingår (Stockholm Stad, 2017).

År 1926 lagstodades borgerlig begravning som en medborgerlig rättighet och i Stockholm finns idag 13 kapell som är tillgängliga för borgerliga begravningar. Var och en kan välja fritt hur begravningsakten utformas. Personen som leder begravningsakten kallas för officiant och är vanligtvis en av begravningsförrättare från en begravningsbyrå eller utsedd av kommunen, men det kan även vara en anhörig eller en annan person som anses lämplig. Svenska kyrkan är, enligt begravningslagen, skyldig att upplåta lämplig lokal för alla begravningar, oavsett trossamfund. Vanligtvis hänvisas man till befintliga begravnings- eller krematoriekapell men begravningar kan även hållas på annan plats, till exempel i hemmet, utomhus eller i en annan lokal. (Sveriges begravningsbyråers förbund, 2017).

den långa versionen

Ni vill ingå äktenskap med varandra. Äktenskapet bygger på kärlek och tillit. Genom att ingå äktenskap lovar ni att respektera och stötta varandra. Som makar är ni två självständiga individer som kan hämta styrka ur er gemenskap. Eftersom ni har förklarat att ni vill ingå äktenskap med varandra, frågar jag: Vill du X.X. ta denna/denne X.X. till din hustru/man att älska henne/honom i nöd och lust?

Ja.

Vill du X.X. ta denna/denne X.X. till din hustru/man att älska henne/honom i nöd och lust?

Ja.

Jag förklarar er nu för äkta makar. När ni nu går ut i livet och åter till vardagen så minns den vilja till gemenskap, den kärlek till varandra och den aktning för varandra som ni känt i denna stund och som lett er hit. Låt mig önska er lycka och välgång i ert äktenskap.

den korta versionen

Ni har förklarat att ni vill ingå äktenskap med varandra. Vill du X.X. ta denna/denne X.X. till din hustru/man?

Ja.

Vill du X.X. ta denna/denne X.X. till din hustru/man?

Ja.

Jag förklarar er nu för äkta makar.

VAD KRÄVER CEREMONIerna?

Trots att händelserna som högtidlighålls i de tre ceremonierna är relativt olika, framförallt begravning som är en sorglig händelse till skillnad från de andra två, så är de rumsliga förutsättningarna för ceremonierna förvånansvärt lika. Först och främst behövs en fokuspunkt där själva ceremoni-akten sker samt sittplatser för de som närvarar. Ceremonirummet måste vara flexibelt i det att det ska kunna ordnas ceremonier med varierande antal deltagare utan att rummet känns för stort eller för litet. Vid borgerliga vigslar i Stockholms stadshus får till exempel brudparet ha med sig maximalt 15 stycken anhöriga, medan det i Nanjing Garden Chapel, som vi haft som rumslig referens, får plats cirka 50 sittande gäster (ArchDaily, 2014) och i San Alberto Magno Chapel upp till 250 stycken och ytterligare 500 om så önskas på en läktare (Quintana, 2015).

För alla tre ceremonierna bör det finnas ett avskilt rum intill entrén där de närmast anhöriga vid en kan vara ifred innan ceremonin. De övriga som närvarar vid ceremonin anländer utspritt under en kort tidsperiod för att sedan gå in i ceremonirummet. Efter ceremonin lämnar alla rummet samtidigt, och dröjer ofta kvar för någon form av socialt efterspel. Det är således bra om det finns en plats där man kan mötas innan ceremonin samt någonstans samlas efter.

Platsen för ceremonibygnaden gör att det för begravningar behövs en hiss i koppling till ceremonihallen för transporten av kistan före och efter ceremonin. Flera av våra referenser har även kylrum där kistor kan förvaras innan och efter en begravningsceremoni men då oftast på grund av att de ligger i anslutning till krematorium eller gravplatser vilket ceremonibygnaden inte gör.

Genom en jämförelse av befintliga ceremonibygnader kom vi fram till att byggnaden behöver vara omkring 300 till 600 kvadratmeter stor varav ceremonirummet minst 150. Livereds kapell är totalt omkring 600 kvadratmeter och ceremonirummet 167 kvadratmeter (Malmström, 2017). Ceremonirummet i Livereds kapell är flexibelt och ceremonier för en stor respektive liten skara kan hållas i olika delar av rummet. Utöver själva ceremonirummet behövs toaletter, avhängningsmöjligheter, administrationsutrymme samt förvaringsutrymme för att ceremonibygnaden ska fungera.

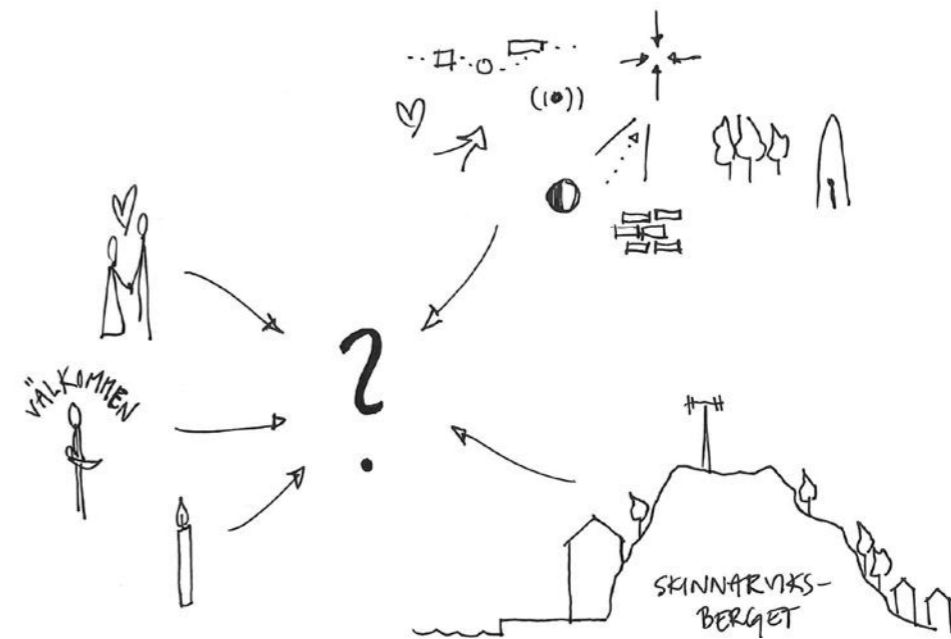
VEM DRIVER CENTRET?

Vi tänker oss att Skinnarvikens ceremonibygnad drivs av Stockholm stad i och med ceremoniernas koppling till statliga bestämmelser och för att det ska kännas som ett självklart alternativ till en religiös ceremoni. Det är viktigt för oss att byggnaden inte ska upplevas som en kommersiell verksamhet.

Koncept

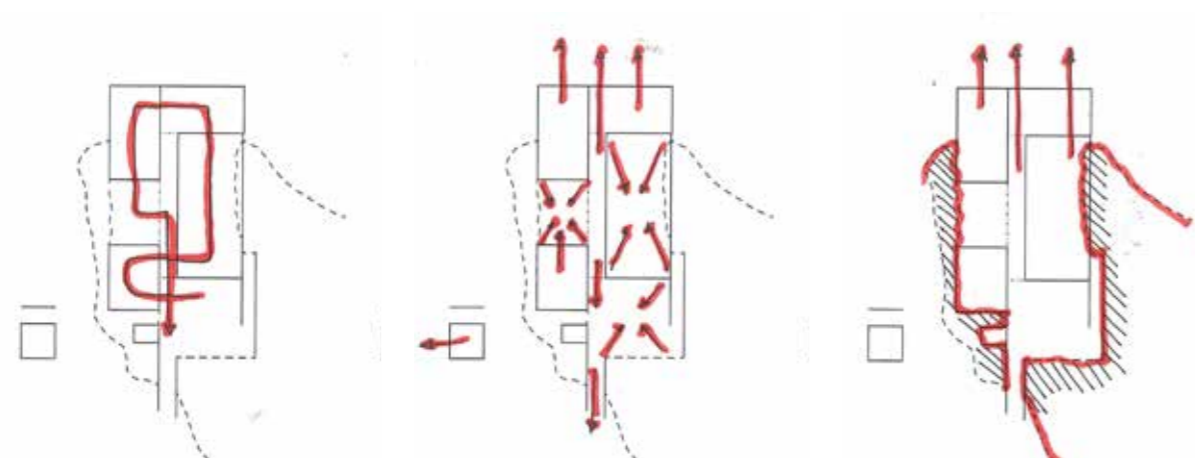
Konceptet för vår ceremonibyggnad är att kombinera kvaliteterna som vi fick med oss från research-delen med platsens unika karaktär och förutsättningar samt vad våra tre utvalda ceremonityper kräver rumsligt. Kombinationen av dem ledde oss till tre övergripande designprinciper; *rörelse, kontraster och skifta fokus, samt berget och utsikten.*

Designprocess

Vår ceremonibyggnad har tagit form utifrån vår tre designprinciper; *rörelse, kontraster och skifta fokus, samt berget och utsikten*, och designprocessen har bestått av att undersöka hur vi bäst kombinerar dem för att nå den känsla vi vill åt med vårt projekt.

Vi har även haft ett antal rumsliga förebilder som inspiration till detaljer och lösningar samt referenser för funktionskrav och storlek.

RÖRELSE

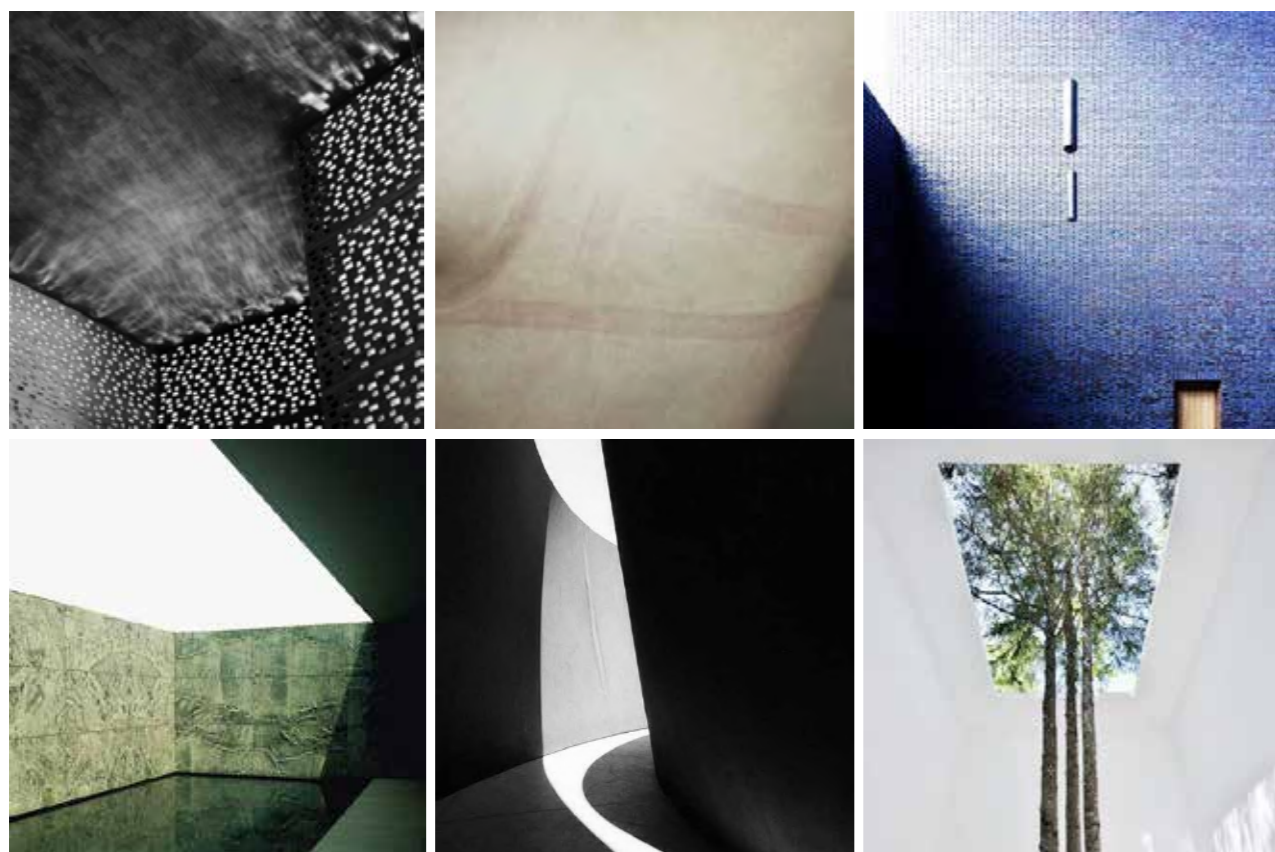
Rörelse är en princip som vi arbetat med som ett övergripande grepp genom projektet. Med hjälp av subtila medel i utformningen vill vi leda besökaren på en själslig promenad genom vår byggnad, men också uttrycka en ödmjukhet inför besökarna genom att ge dem friheten att röra sig fritt och använda rummen som de vill. Hur man anländer till och hur man lämnar platsen och byggnaden har också varit en viktig aspekt.

KONTRASTER & SKIFTA FOKUS

Vi vill att känslan varierar mellan rummen och förstärker upplevelsen av den själsliga promenaden och rumsliga sekvensen genom centret. Genom att arbeta med kontraster mellan ljus och mörker, proportioner, material och färger påverkar vi atmosfären och besökarnas sinnesstämning när de rör sig genom ceremonibyggnaden. Utöver detta har vi anpassat rumsligheterna på så sätt att besökarnas fokus skiftas. Med hjälp av inåtvända respektive utåtvända rumsligheter, tystnad, inramade vyer av berget, naturen eller utsikten över staden utanför vägleder vi besökarnas sinne och tillåter deras tankar att koncentreras inåt.

BERGET & UTSIKTEN

Platsens unika karaktär har sedan första platsbesöket varit en central del av vårt projekt. Genom hela processen har vi arbetat med berget och utsikten och använt dem som redskap för att nå rätt känsla i olika delar av byggnaden. Utsikten över Stockholms stad och vardagen utan att den känns nära, och den ovanliga tystnaden på berget bidrar till ett lugn på platsen och det råa berget verkar respektingivande och skänker ett allvar över platsen.

Inspirationsbilder.

INSPIRATION OCH REFERENSER

Under processens gång har vi samlat mycket inspiration för att tillsammans skapa en tydlig målbild kring den känsla, atmosfär och estetik vi vill skapa med ceremonibyggnaden. Att arbeta dels med konkreta referenser och med mer abstrakta inspirationsbilder och moodboards för färger och material blev för oss ett smidigt sätt att skapa en gemensamma vision.

Utöver de referenser vi arbetat med för att förstå den sakrala känslan har vi i ett senare skede även haft ett par rumsliga förebilder som har mer direkt anknytning till vårt projekt i det att de är lika till sin funktion och/eller uttryck. De har hjälpt oss komma vidare i processen då vi kunnat studera hur ceremonier i dem går till och vad som krävs mer exakt storleksmässigt och funktionsmässigt för att de ska fungera och hur detaljer lösts konstruktionsmässigt. Utöver de som vi tidigare nämnt har vi haft med oss Bagsvaerd Church, Chapel of St Lawrence och San Alberto Magno Chapel som referenser då de har många intressanta lösningar med fina detaljer i materialitet och ljushantering samt i rörelsen i byggnaden, Waterside Buddhist Shrine, som är nedgrävt i en kulle, och Tempelaukio Kirkko, som är insprängd i berg samt Otainiemi Chapel där naturen utanför är en del av upplevelsen interiört.

Bagsvaerd Church
Jorn Utzon

Chapel of St Lawrence
Avanto Architects

San Alberto Magno Chapel
Juan Aaves Aguilar &
José Requensens Aldea

Waterside Buddhist Shrine
Archstudio

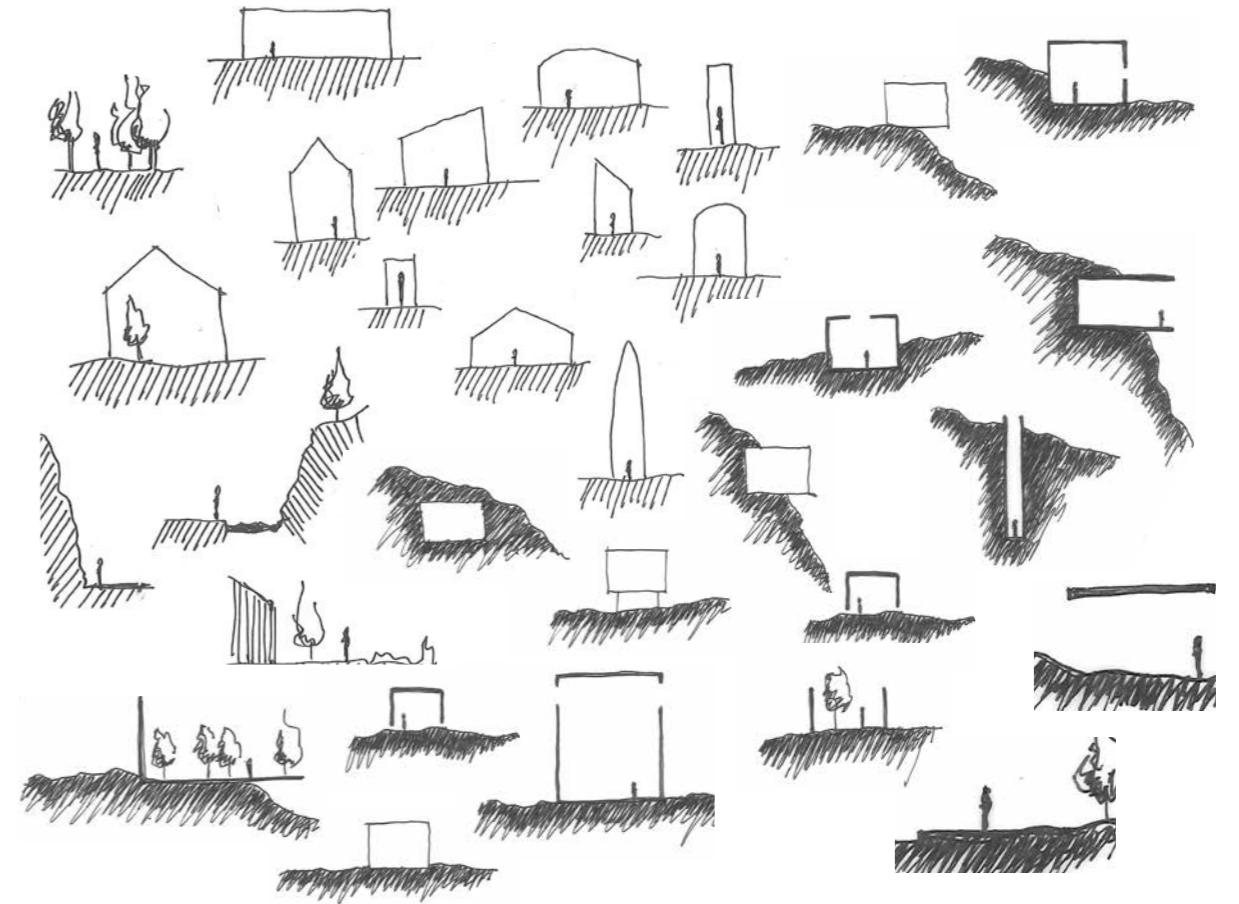
Otainiemi Chapel
Heikki & Kaija Siren

Tempeliahukio Kirkko
Tuomo & Timo Suomalainen

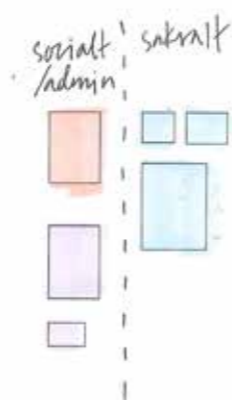
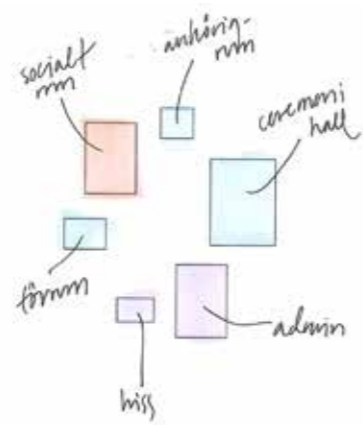
För att få en ordentlig förståelse för platsen och berget började vi tidigt i processen skissa i modell och arbeta med berget. Här är tidiga volymstudier i organisation av program och komposition av volymer på berget för att skapa en naturlig rörelse mellan dem.

Vi har även skissat mycket på hur man kan arbeta med volymer och rum i berget samt olika sätt att använda omgivningen och försökt sätta oss in i hur olika principer påverkar människan i rummen.

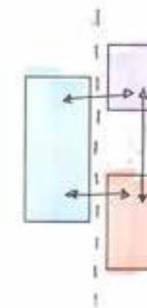
ceremoni
center.

Här visar vi hur vår byggnad tagit form och hur vi tänkt under dess utveckling. Vi började med en volym i vilken allt som kunde behövas i byggnaden rymdes.

Sedan delade vi upp de olika funktionerna för att skapa en sekvens genom byggnaden samt invändiga och utvändiga rumsligheter.

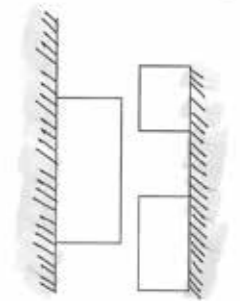
Vi organiserade sedan volymerna i en sakral och en social/administrativ del så att de sakrala rummen inte skulle störas av de funktionella utrymmena.

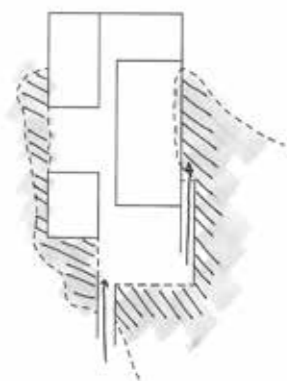
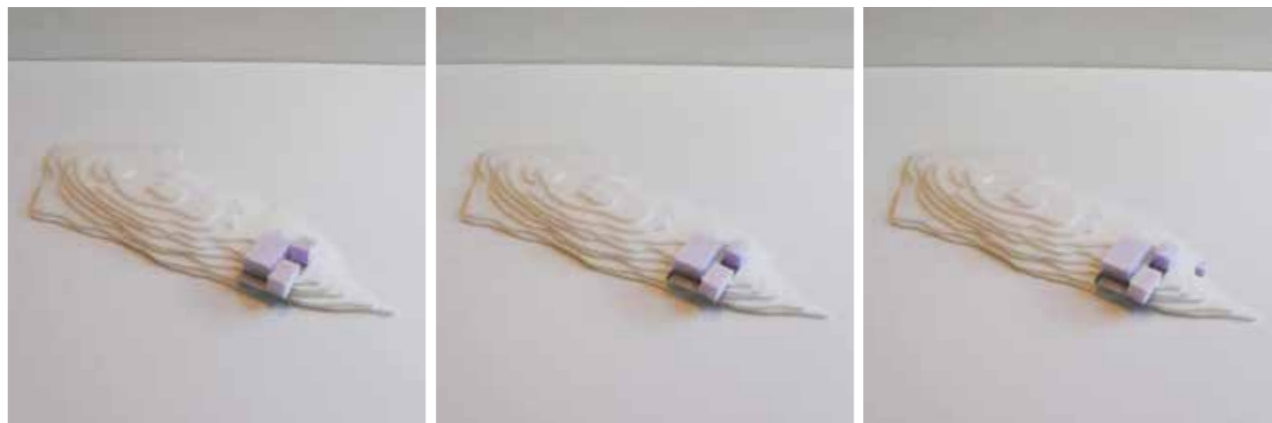
Genom att gruppera funktionerna efter deras program begränsade vi antalet volymer.

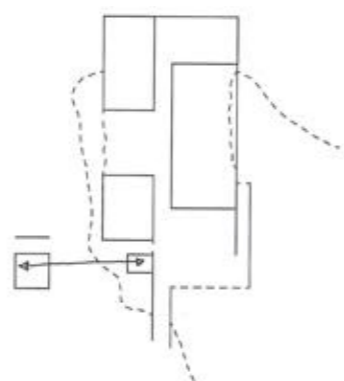
Och i mellanrummen som skapades mellan volymerna lät vi exteriöra rum koppla ihop programmen.

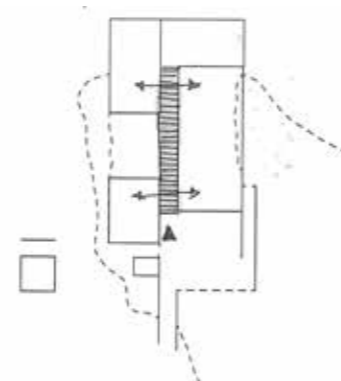
De interiöra och exteriöra rummen hålls ihop och får en sammanhållen helhet med hjälp av två murar i bakkant.

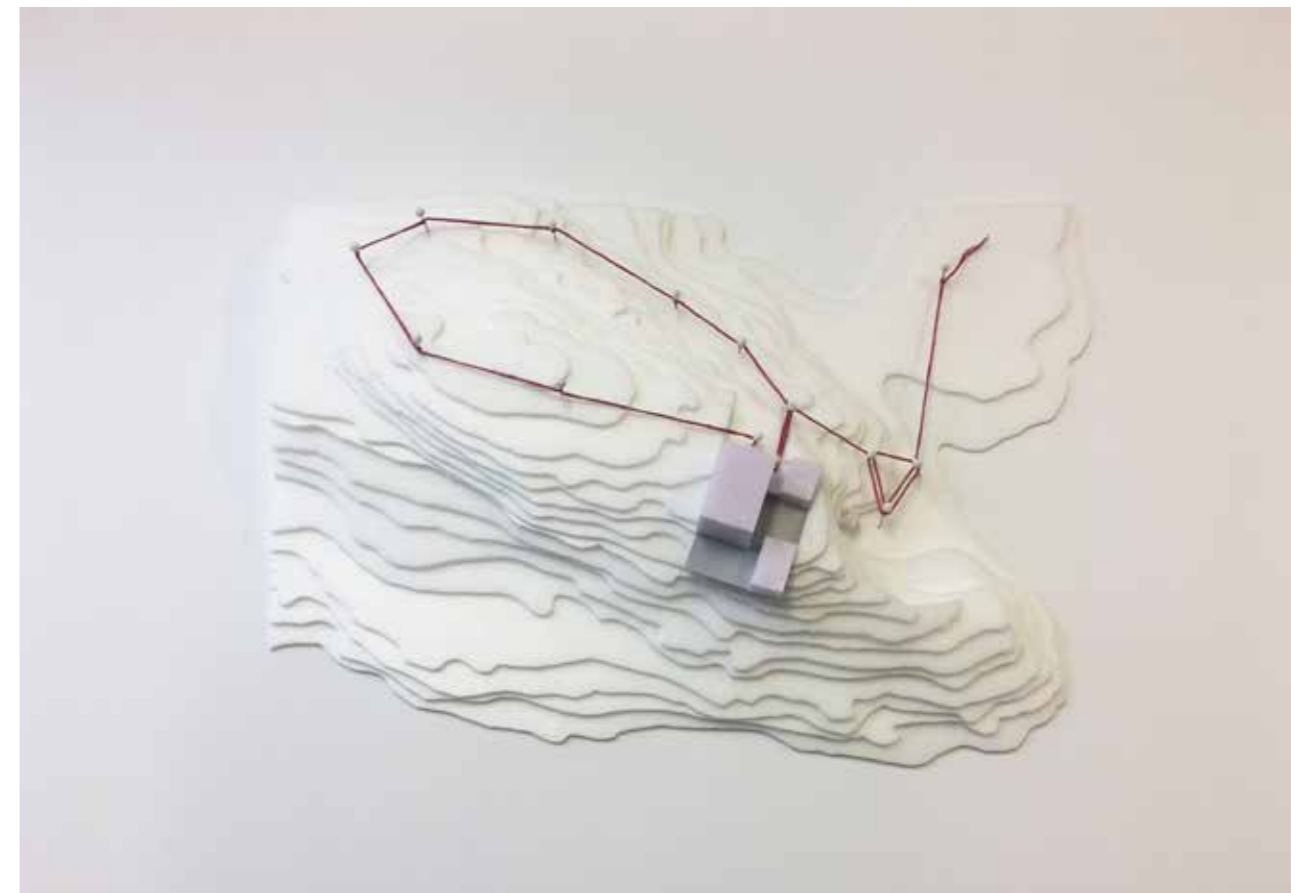
Volymerna sänkte vi sedan ner i berget, vilket gav en bergsrygg på vardera sida istället för murarna.

Vi försåg byggnaden med en extra entré med hiss genom berget och upp till entréplatsen för att tillgängliggöra berget och byggnaden (samt möjliggöra transport av kistor och leveranser).

De tre huvudsakliga volymerna kopplade vi samman med ett tak för att underlätta kommunikationen mellan dem.

Vi tänker oss tre olika sätt att komma till och från ceremonibyggnaden som alla börjar vid en nedre entréplats och sedan sluts upp vid en övre vid byggnadens huvudentré. Först, den befintliga stigen följt av en promenaden över berget. Det andra alternativet är en utskuren trappa som tidigt viker av från den existerande stigen där besökarna rör sig genom berget. Hissen, det tredje alternativet, erbjuder besökarna en direkt väg upp till byggnaden i berget.

Förslag

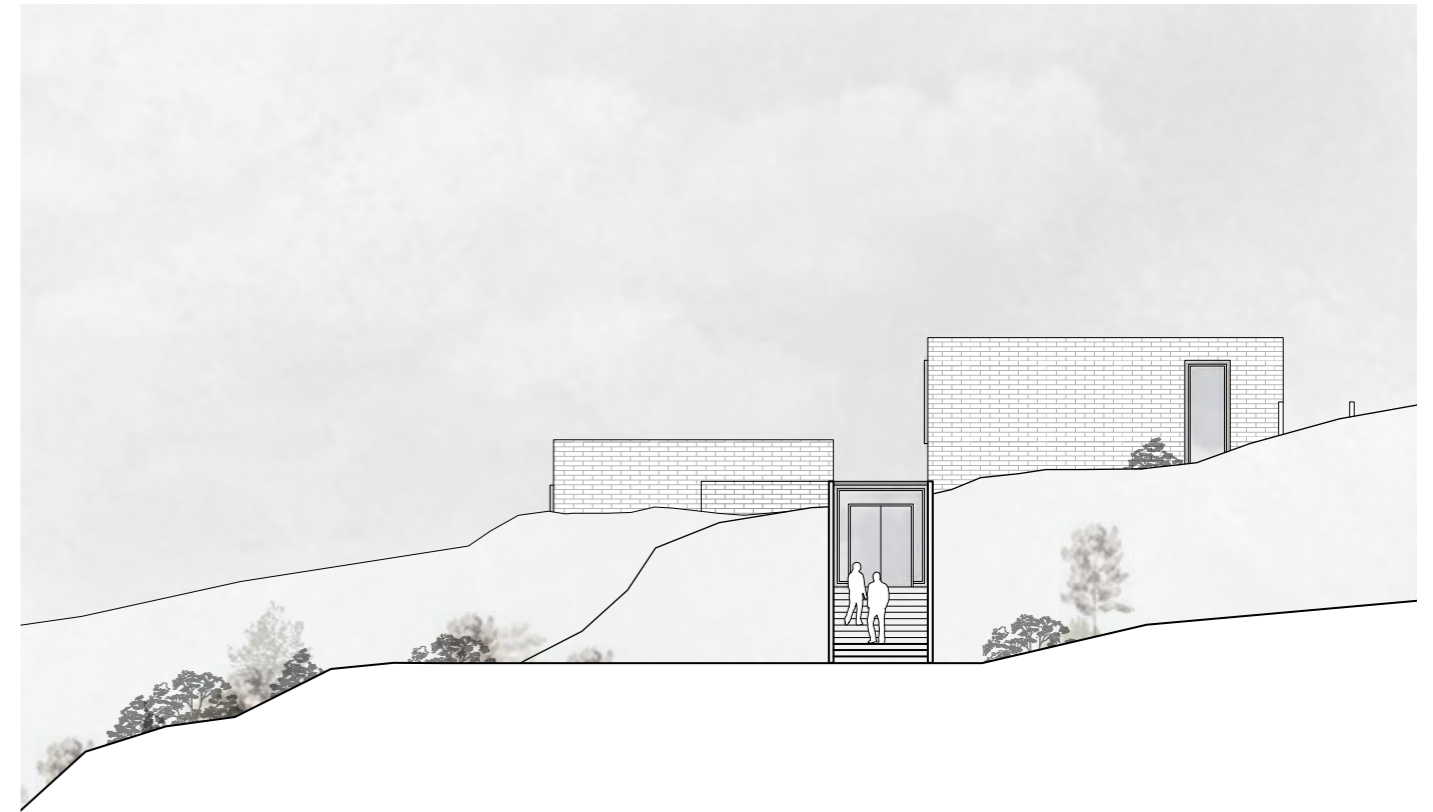
På kommande sidor presenterar vi vårt förslag till Skinnarvikens Ceremonirum. Det är som sagt endast ett förslag på hur en icke-religiös ceremonibyggnad skulle kunna se ut och inte ett definitivt svar på de många frågor som vårt projekt berör.

Det viktigaste för oss har inte varit de tekniska detaljerna utan hur man känner sig i vår byggnad. Vårt fokus har varit att skapa en trygg, värdig, respektingivande och sakral atmosfär där människor kan mötas med ett öppet sinne och skapa gemenskap men också finna lugn och avskildhet.

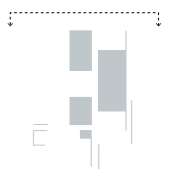
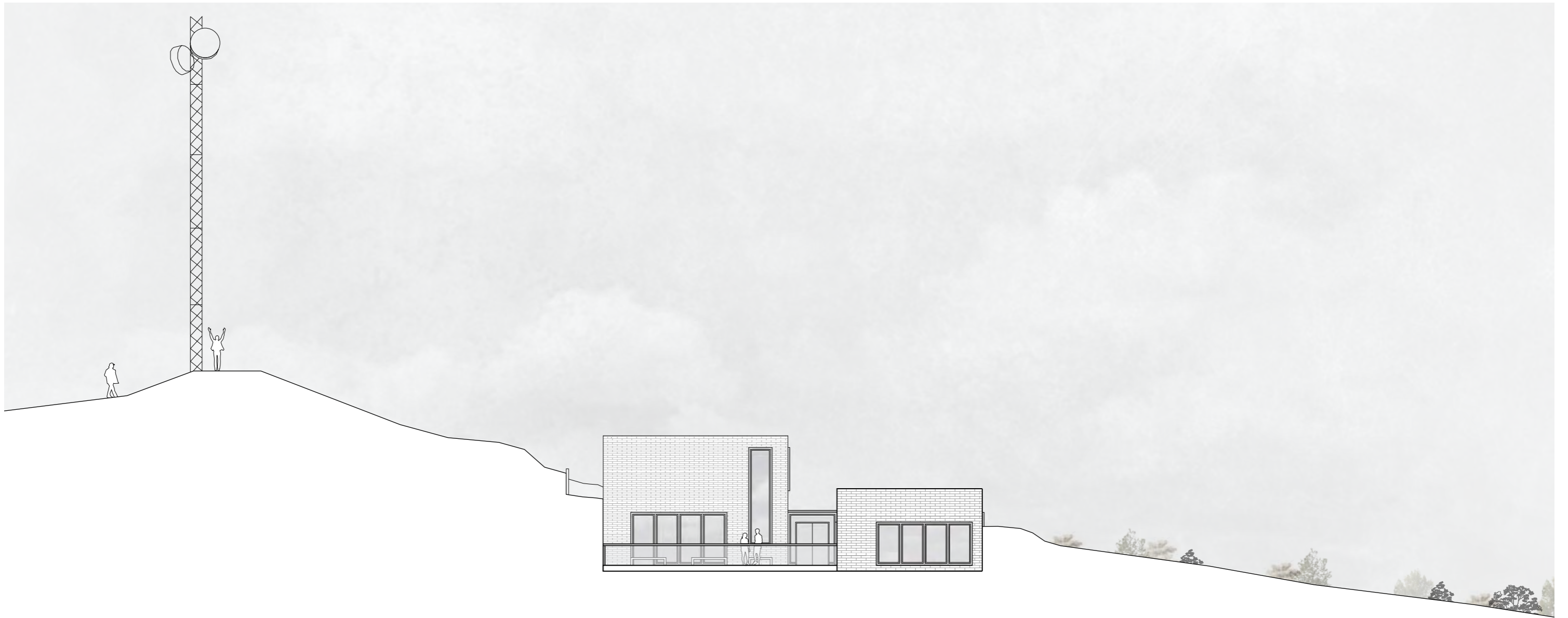
Vi har genom vår process försökt förhålla oss till vår vision om en inkluderande och omtänksam plats genom att ofta stanna upp och fråga varandra hur man känner sig som besökare i rummen, hur detaljer påverkar sinnesstämningen hos en person som är där för den ena eller andra sortens ceremoni och hur det skulle kännas att vara ensam i olika delar av byggnaden. Vi hoppas att resultatet är en plats där dagens svenskar skulle vilja dela glädje och sorg eller bara vara.

Byggnaden består av tre större volymer; en ceremoni-del, en social del samt en informativ och administrativ del som fungerar som entré. Utöver volymerna är ceremonibyggnaden uppbyggd av exteriöra rumsligheter; två entrétorg - ett nedre och ett övre, en innergård och en terrass, samt en mindre entrédel i anslutning till det nedre torget i parken som kopplar an till en hiss på det övre framför byggnadens huvudentré. Entrén är en liten glasvolym som kopplar ihop ceremonivolymen med den administrativa volymen, och är förlängt med ett tak som kopplar an även till den sociala.

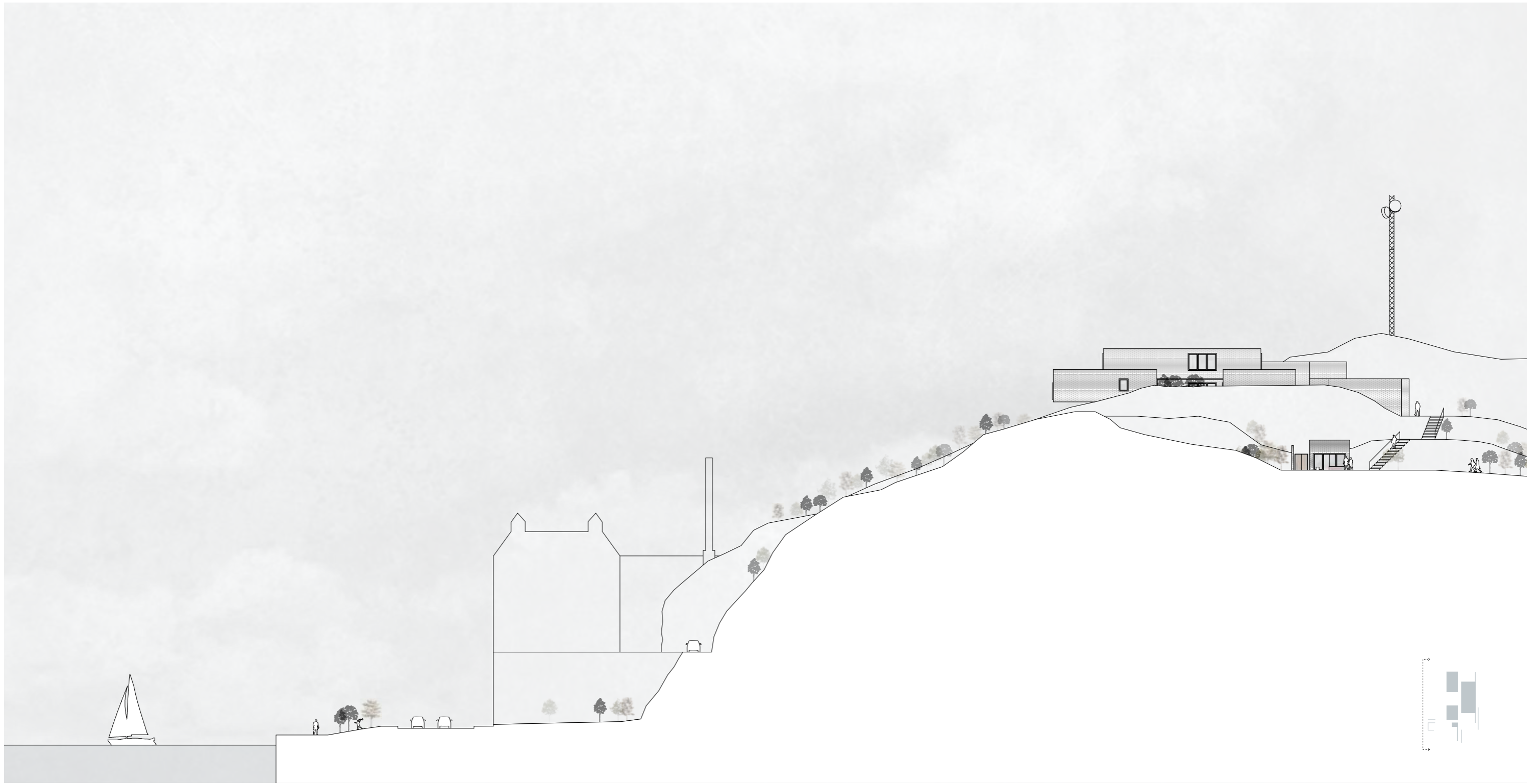
Byggnaden ligger nedsprängd ca. tre meter ner i berget. Fasadritningen till höger illustrerar huvudentrén och hur besökarna tar sig upp via den utskurna trappa i berget till huvudentrén.

FASAD MOT SÖDER
1:200

FASAD MOT NORR
1:200

FASAD MOT VÄSTER
1:500

SITUATIONPLAN
1:1000

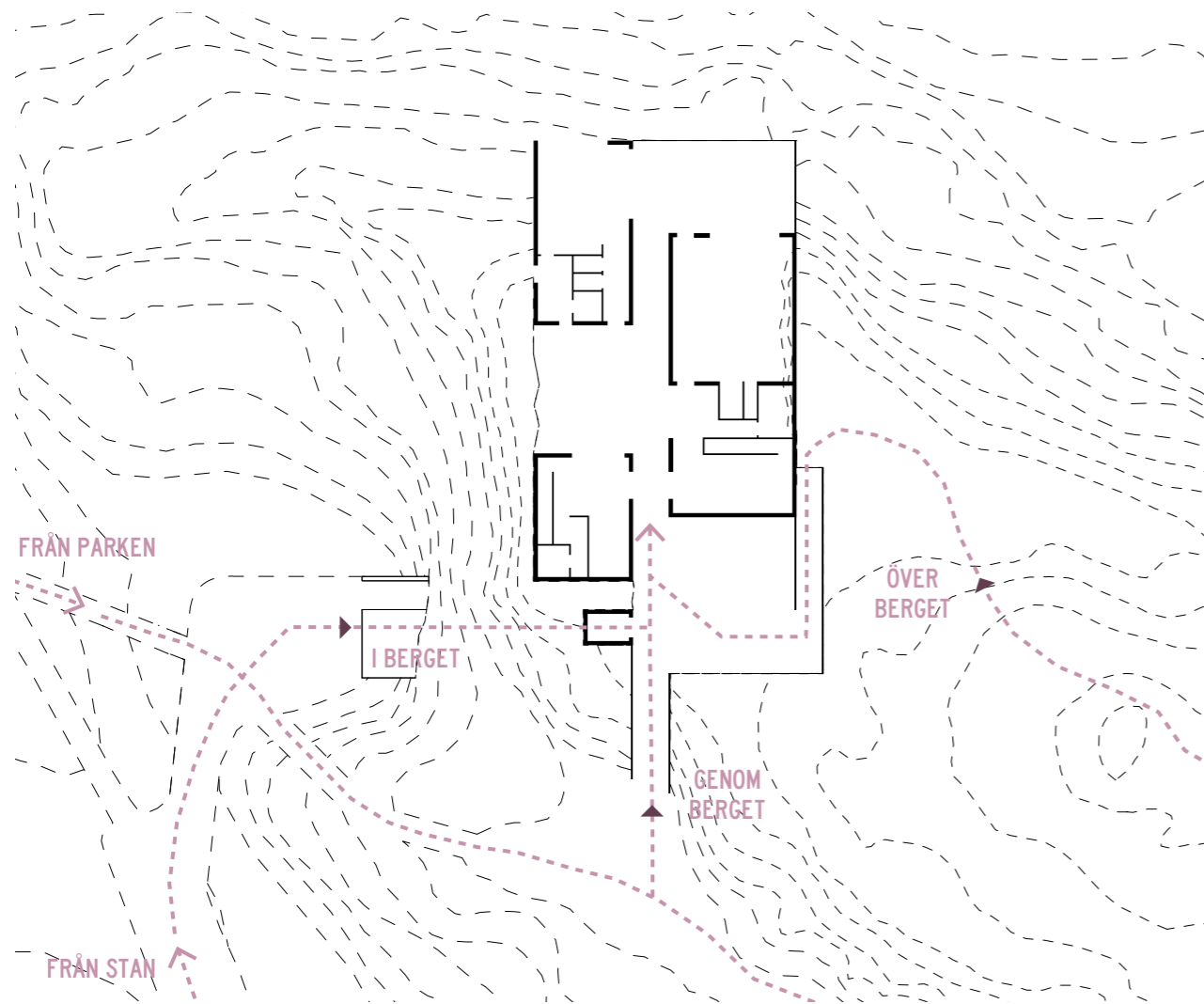

Vy från Kungsholmsstrand på andra sidan Riddarfjärden.

Eftersom Skinnarviksberget är en uppskattad offentlig plats som används flitigt var det viktigt för oss att inte placera vår byggnad på toppen där de flesta som kommer till berget uppehåller sig. Vi valde därför att lägga byggnaden en bit till väster och lät även byggnaden sjunka ner ett par meter i berget för att inte påverka utsikten från toppen. Vi vill också förhålla oss ödmjukt gentemot berget och dess karaktär och inte bygga högre än toppen.

Ceremonibyggnaden är i mänsklig skala och ingen av volymerna är större än den behöver var, men utsikten och det dramatiska berget gör att man som besökare ändå känner sig liten i jämförelse.

Övergången mellan vardagen och det sakrala har varit en väldigt viktig del för oss i vår designprocess - särskilt med tanke på att vår valda site är så pass centralt belägen i Stockholm. Vi vill att besökarna ska få möjlighet att förbereda sig innan de kommer fram till byggnaden och ha tid att samla sig innan de återvänder till staden och vardagen.

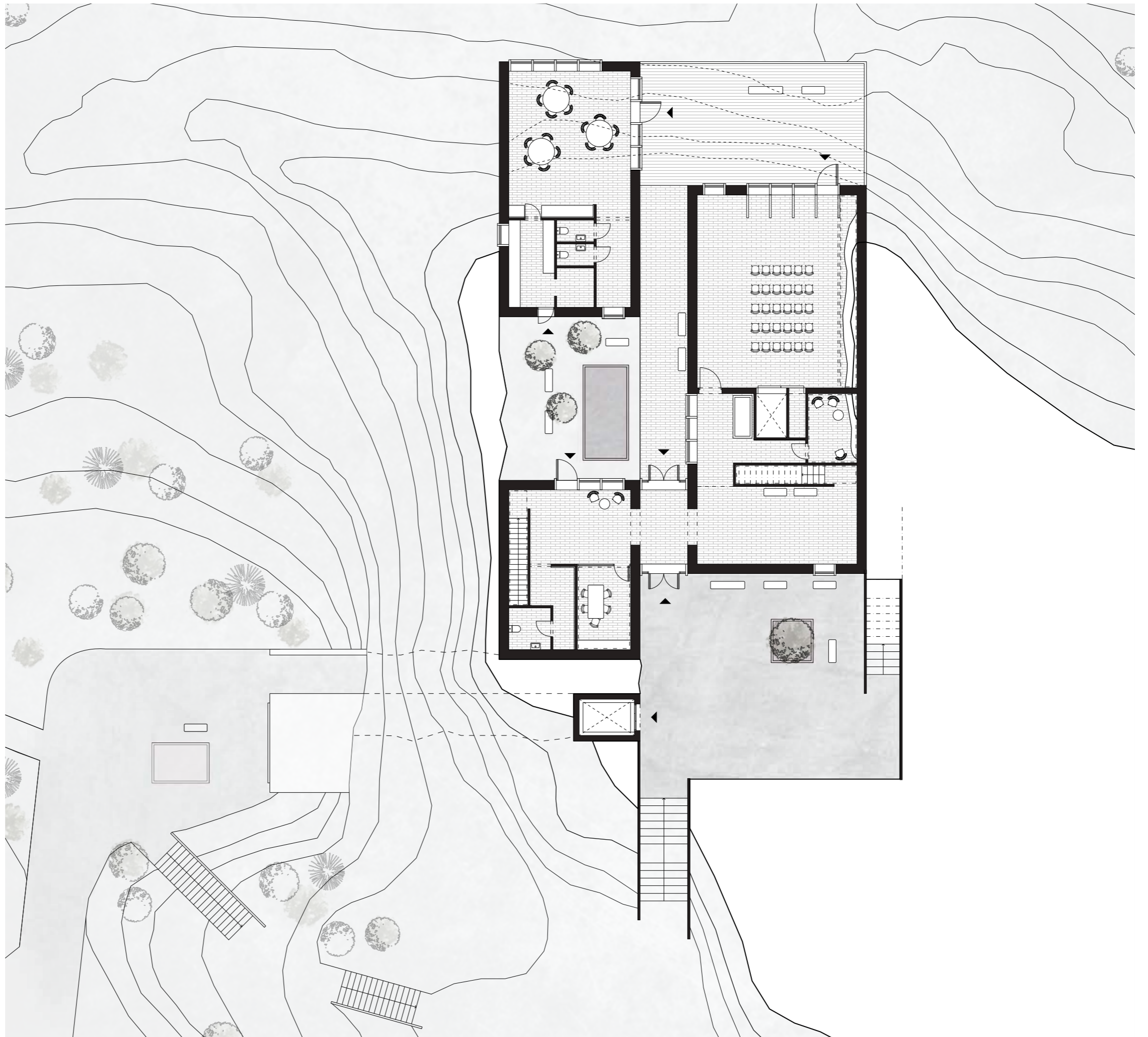
Som tidigare nämnt har vi arbetat med tre alternativa vägar för att ta sig till och från centret. De tre vägarna börjar alla vid det nedre entrétorget, som tar vid där parken slutar och berget börjar. Vi tänker oss att vi den befintliga stigen följt av promenaden över berget är den primära vägen till ceremonibyggnaden då den förbereder besökaren på ett fint sätt. Stigen ringlar sig upp utmed bergets baksida, där långsamt park övergår till kalt berg. När man rundat bergets baksida upphör stigen och berget tar vid och i samma stund som man kliver upp på berget öppnar den otroliga utsikten upp sig. Motståndet i att långsamt gå uppför gör att omvärlden suddas ut lite, varje steg tar en längre bort från vardagen och tankarna samlas inåt samtidigt som naturen, höjden och utsikten har en lugnande effekt på sinnet.

För den som har svårt att gå, har bråttom eller om vädret är ruggigt finns det ytterligare två vägar; en trappa som tidigt viker av från den befintliga stigen och genom berget leder fram till det övre entrétorget, samt via en hiss inne i berget som tar besökaren direkt till den övre entrétorget.

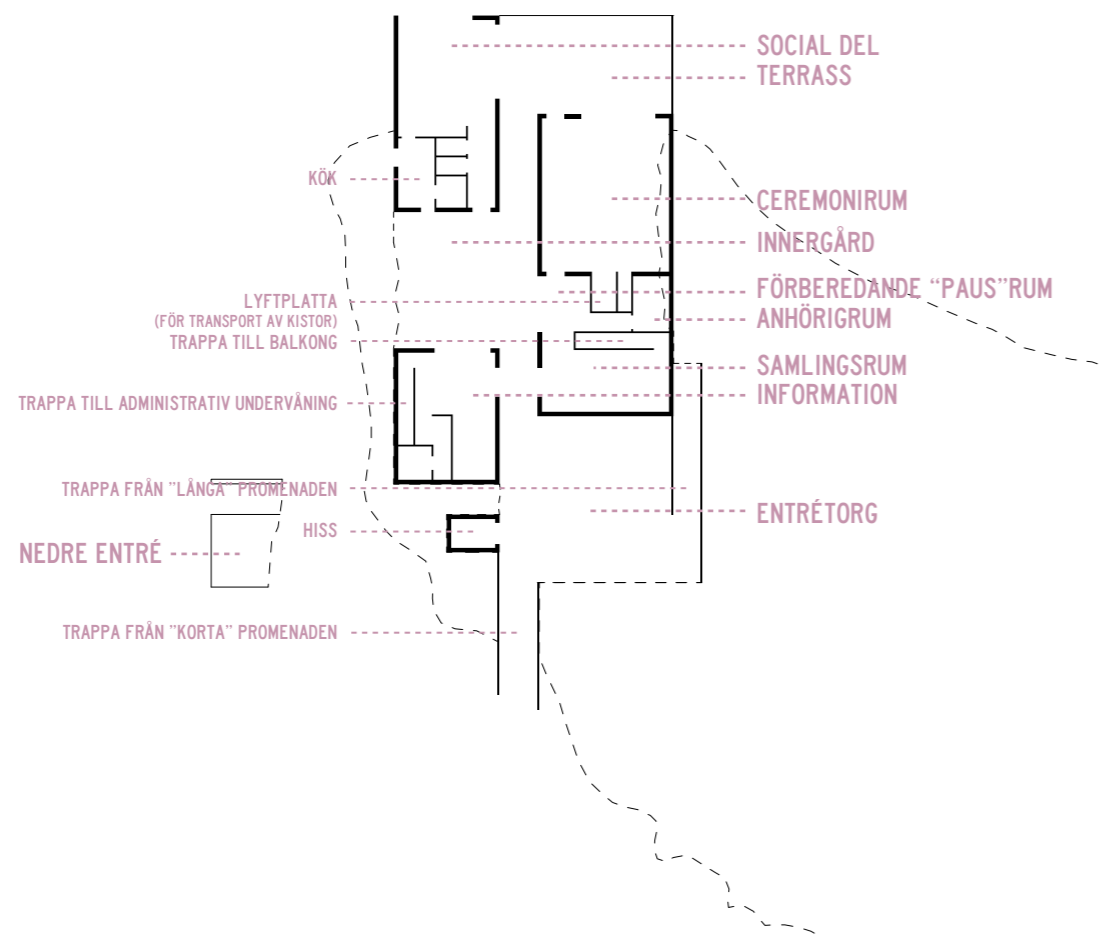
Vägen genom berget, via trappan, erbjuder besökaren en kortare promenad, som till en början följer den existerande stigen i nära kontakt med naturen. Sedan svänger man av mot en utskuren trappa i berget och man går upp mellan två höga tegelmurar genom berget mot entréplatsen och atmosfären blir mer tryckande och allvarlig. Byggnadens entré ligger rakt framför trappan och genom glaset ser man rakt igenom byggnaden och till utsikten som leder en framåt och inåt.

Hissentrén tillgängliggör centret och utsikten för de som har svårt att gå samt möjliggör transport av kistor och andra leveranser upp till byggnaden. Det går att köra bil ända upp till den nedre entrén i parken, via Yttersta Tvärgränd, och en gång i berget leder fram till hissen och direkt upp på den övre entréplatsen. Bakom den nedre entrévolymen som skjuter ut ur berget finns en separat entré för leveranser och transporter, placerad längre in i berget för att inte störa besökarna. Leveransentrén går till en separat gång genom berget på andra sidan väggen om den den huvudsakliga där besökarna rör sig. De använder dock samma hiss då belastningen från leveranser eller transport inte är särskilt stor och kan planeras och koncentreras till tider som inte är de allra populäraste för byggnadens besökare. Besökare anländer direkt upp på det övre entrétorget medan leveranser och kistor kommer till våningen under, till plan -1.

Det övre entrétorget är en flack yta utsprängd ur berget framför entrén. Torget ligger i söderläge med en hög vägg som tillsammans med de utskurna väggarna skapar lä för vinden. Entrétorget är utformat som ett semi-privat torg. Bänkarna längs husväggen är till för ceremonibyggnadens besökare eller de som bara vill sitta ner på platsen. Här möts de tre alternativa vägarna; bergspromenaden, trappan och hissen, och en utskuren trappa i berget kopplar samman entrétorget med toppen av berget.

PLAN 0
1:200

Hur besökarna rör sig i byggnaden har varit en viktig aspekt i vår design. Besökarna ska känna sig fria att röra sig som de själva vill, samtidigt som de subtilt leds fram på en förutbestämd promenad genom byggnaden med hjälp utsikten och ljuset.

Byggnadens inre är ordnat för att på ett naturligt sätt leda besökarna till de viktiga, huvudsakliga rummen medan sekundära rum såsom administrativa utrymmen, toaletter, garderob och liknande antar en mer tillbakadragen roll och nås via mer komplicerade vägar.

Byggnadens entré är en glasvolym med ståltak som binder ihop entrévolymen med ceremonidelen. Genom glaset ser man rakt igenom byggnaden och ut på andra sidan till utsikten över Riddarfjärden och Kungsholmen. Taket är förlängt från entrén ändå fram till terrassen och dess låga takhöjd står i kontrast mot det öppna entrétorget samt förstärker byggnadens riktning mot utsikten. Taket binder även samman volymerna och gör att man enkelt kan röra sig mellan dem utan att vara allt för utsatt för väder och vind trots att man är utomhus.

Till höger om entrén ligger ceremonidelen och till vänster den administrativa delen. Den administrativa delen innehåller garderob, toaletter, ett öppet rum och ett mötesrum där det går att stänga om sig. Stora fönster och en dörr öppnar upp mot innergården. Här kan man få information, sitta ner och det är här möten sker för att planera hur en kommande ceremoni ska utformas. Längst in i samlingsrummet finns en trappa som leder ner till de mer privata delarna på våningen under. Där finns kontor, kök och personalutrymmen samt förråd och kylrum och det är dit leveranser och kisttransporter kommer.

Ceremonidelens första rum, samlingsrummet, är som ett interiört entrétorg. Här kan man sitta ner och vänta på någon nära innan en ceremoni eller bara samla tankarna innan man går vidare in mot ceremonirummet. Väggarna och golvet är av samma vita tegel som exteriören. Vi tänker oss att den dubbla takhöjden tillsammans med den ljusa materialiteten och den sparsmakade utformningen skapar en drömsk atmosfär. Det fungerar som ett pausrum där besökarna får en chans att stanna upp och rikta tankarna inåt, innan de leds vidare av utsikten in till ceremonirummet. Ljuset från takfönstret över trappan silas ner och spiller ut över den bortre väggen och lockar besökare mot trappan som ligger gömd bakom en vägg och upp på ceremonirummets balkong.

Innan man kommer in i ceremonirummet rör man sig igenom ytterligare en förberedande rumslighet som skiljer sig mycket från samlingsrummet. Det är lågt i tak och teglet är glaserat i en mörkgrön färg. Takhöjden och det mörkare färgerna gör att atmosfären ändras och känns allvarligare. Rummets storlek och det glaserade teglet påverkar akustiken och ett glasparti till vänster ramar in innergården utanför. Utanför fönstret ser man träd, berget och en vattenspegel. Vattnet återfinns även i interiören, där dess ljud och närvaro verkar lugnande på besökaren. Rummet erbjuder ett sista lugnande andetag innan man fortsätter in i ceremonirummet. Rakt fram ser man ut genom ceremonirummets höga fönster och himlen utanför, vilket leder besökaren vidare.

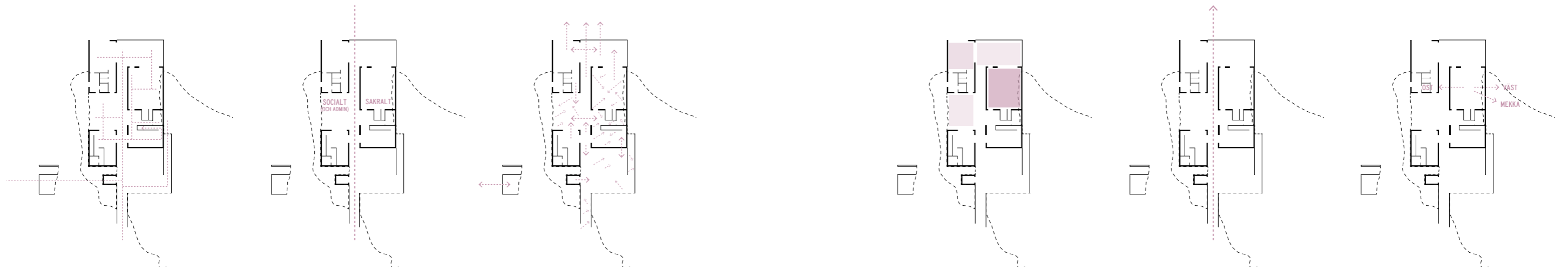
I ceremonirummet är väggarna och golvet i vitslammat tegel som i samlingsrummet. I rummets östra del bryter berget in och blir en del av väggen i stark kontrast mot de byggda, raka tegelväggarna. Bergsväggen belyses med släpljus från ett dolt takfönster morgon som förmiddag.

I bakkant av ceremonirummet finns balkongen på plan 1 vilken nås via en smal trappa från samlingsrummet. Från balkongen ser besökarna ut över ceremonirummet och skyttar vattnet och staden genom det höga fönstret och glaspartiet. Glaspartiet mot terrassen kan manuellt stängas till med träluckor, vilket ger möjlighet till att antingen ta in utsikten i rummet eller skapa en mer inåtvänd rumslighet.

Från ceremonirummet leds besökarna ut till terrassen. Vi tänker oss att det ska vara känsla av lättnad för besökarna att komma ut på terrassen och se utsikten öppna upp sig. En ljus ny början, där de tillåts lämna sorg bakom sig eller blicka framåt emot lyckan som de har framför sig. Det byggda i ryggen och den svindlande utsikten framför, där staden och vardagen känns närvarande men också långt borta.

Terrassen kopplar ihop ceremonibyggnaden med den sociala delen. De två glaspartier öppnar upp mot terrassen och inbjuder till ett socialt efterspel en solig eftermiddag. Om det är en dag som hellre spenderas inomhus, erbjuder den sociala delen utsikten via sina stora glasfönster. Där kan besökarnas samlas efteråt för en kopp kaffe eller ett glas bubbel innan de går hem eller fortsätter festligheterna på annat håll.

Den stängda innergården ligger mellan de tre volymerna. Här erbjuds ingen utsikt. Det utsprängda berget utgör den västra sidan och de andra tre sidorna består av de tre byggnadsvolymerna. Träd, mjukt utformade betongbänkar och en vattenspegel i rosafärgad betong bjuder in besökarna till att sitta ner. Innergården ska kännas trygg och lugnande. Här kan man ha en mindre ceremoni eller bara samla tankarna eller minnas någon.

RÖRELSE

När man rör sig genom byggnaden ska det kännas som att man är fri att göra upplevelsen till sin egen samtidigt som utformningen agerar som en tryggt fösande hand i ryggen som subtilt leder besökarna framåt.

SOCIALT / SAKRALT

Uppdelningen socialt och sakralt på var sin kant gör att verksamheten och ceremonier kan pågå sida vid sida utan att störas av varandra.

INÅT-/UTÅTVÄNT

Variationen mellan inåt- och utåtvända rumsligheter skapar en känslomässig sekvens genom byggnaden.

CEREMONIER

Byggnaden har utformats så att ceremonier - trots att det finns ett huvudsakligt ceremonirum, ska kunna utföras och hållas efter brukarnas önskemål i flera delar av byggnaden.

RIKTNING

Byggnadens riktning där den ligger som i en klyfta i berget och kränger mot utsikten och ligger tryggt nedsjunken i berget åt andra hållet.

TROSRIKTNINGAR

Utan att understyrka religiösa riktningar och vädersträck har vi hållt väggarna relativt fria för att underlätta för de som önskar kunna rikta sina ceremonier i något särskilt håll.

PLAN 1
1:200

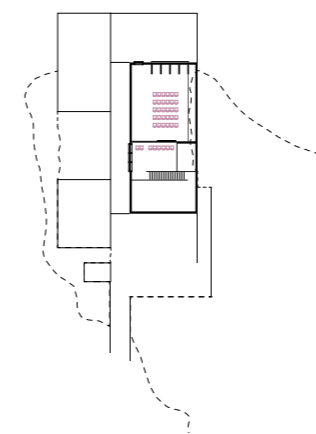

Det har varit viktigt för oss vid utformningen av ceremonirummet att det ska vara så flexibelt som möjligt för att olika typer och storlekar av ceremonier ska kunna äga rum där.

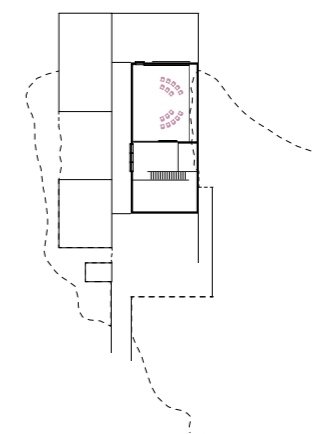
Vi har tittat på vilka väderstreck och riktningar som är viktiga för de största religionerna i Sverige, men valt att inte låta det styra utformningen av byggnaden och rummet utan istället försöka skapa ett så pass mångsidigt och tillåtande rum som möjligt.

Rummet är näst intill kvadratisk och ingången och utgången är placerade i var sitt hörn. Detta för att göra det möjligt att använda alla fyra väggar och på så sätt underlätta och skapa möjligheter för olika typer av ceremonier, samt skapa en rörelse genom rummet. Glaspartiet mot terrassen kan, som tidigare nämnt, stängas till med träluckor vilket ger möjligheten till både utsikt och inåtvändhet. Lyftplattan som leder direkt in till ceremonirummet är dold bakom en skjutdörr i samma trä som luckorna. Vi ville att rummet inte skulle kännas trångt när många personer vistas i rummet och inte heller ödsligt vid en liten ceremoni. Balkongen är en del av rummet som kan användas vid en större ceremoni men som inte gör att rummet känns onödigt stort vid en mindre ceremoni. Balkongen kan även användas som en plattform för musik i form av pianospel eller en dold musikanläggning.

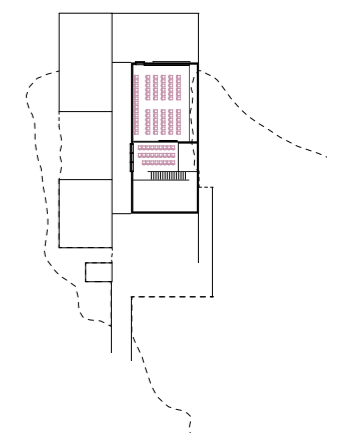
Till höger illustreras olika möbleringsalternativ för ceremonier för upp emot 100 personer.

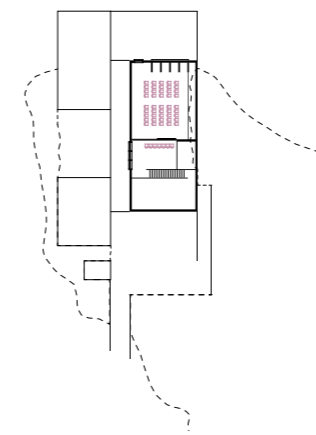
38 SITTANDE

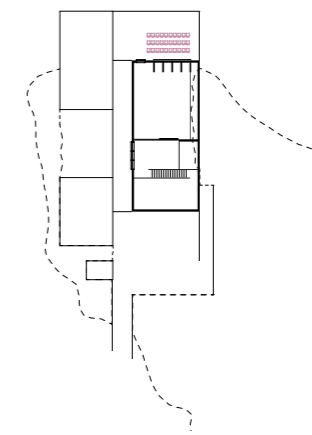
16 SITTANDE

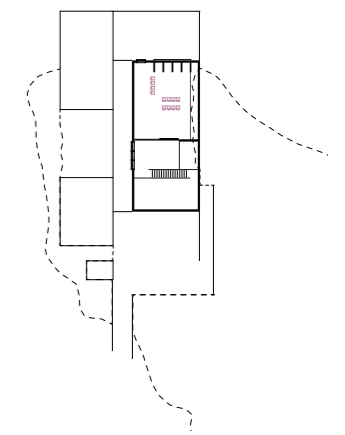
100 SITTANDE

52 SITTANDE

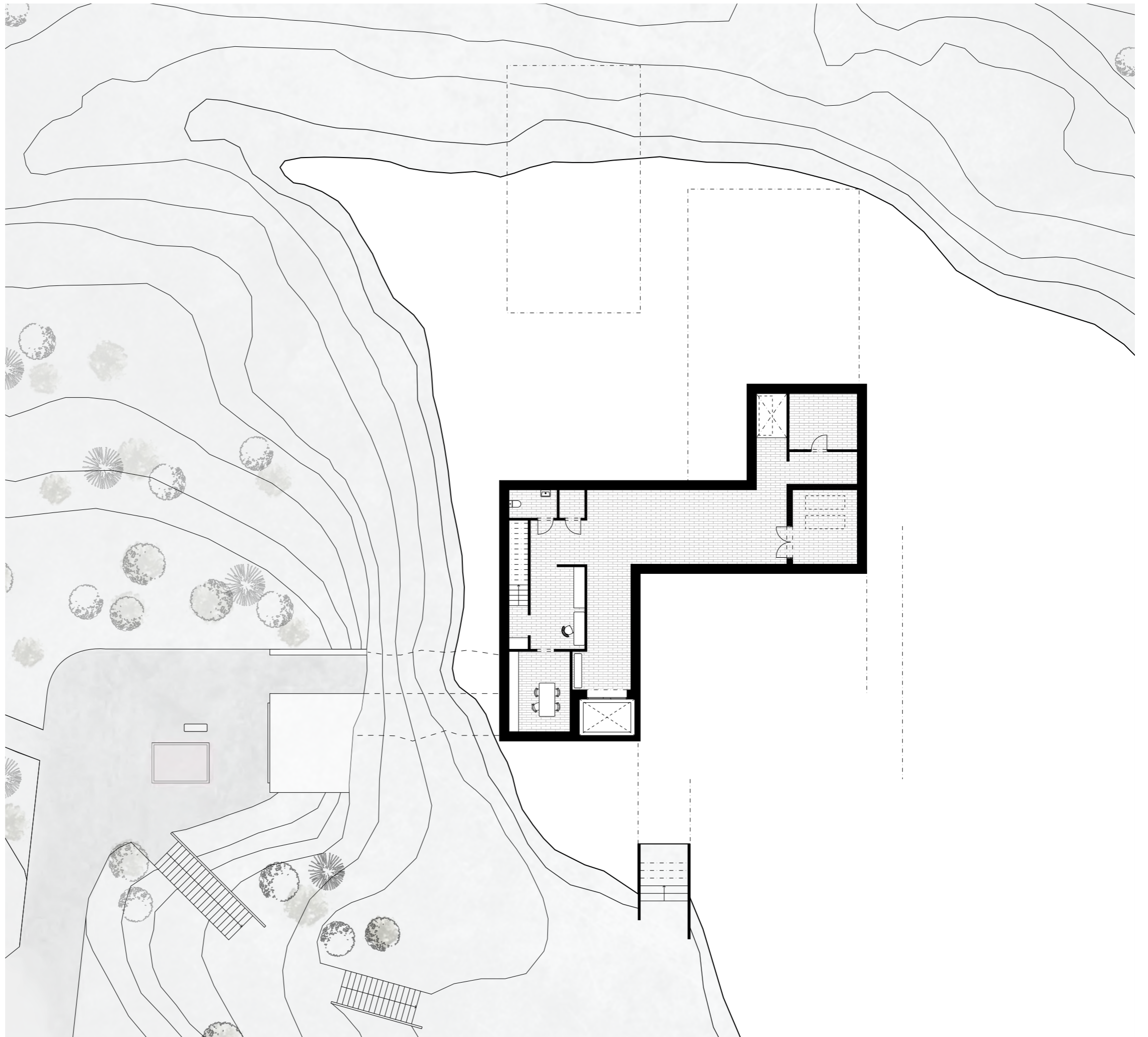

30 SITTANDE UTE

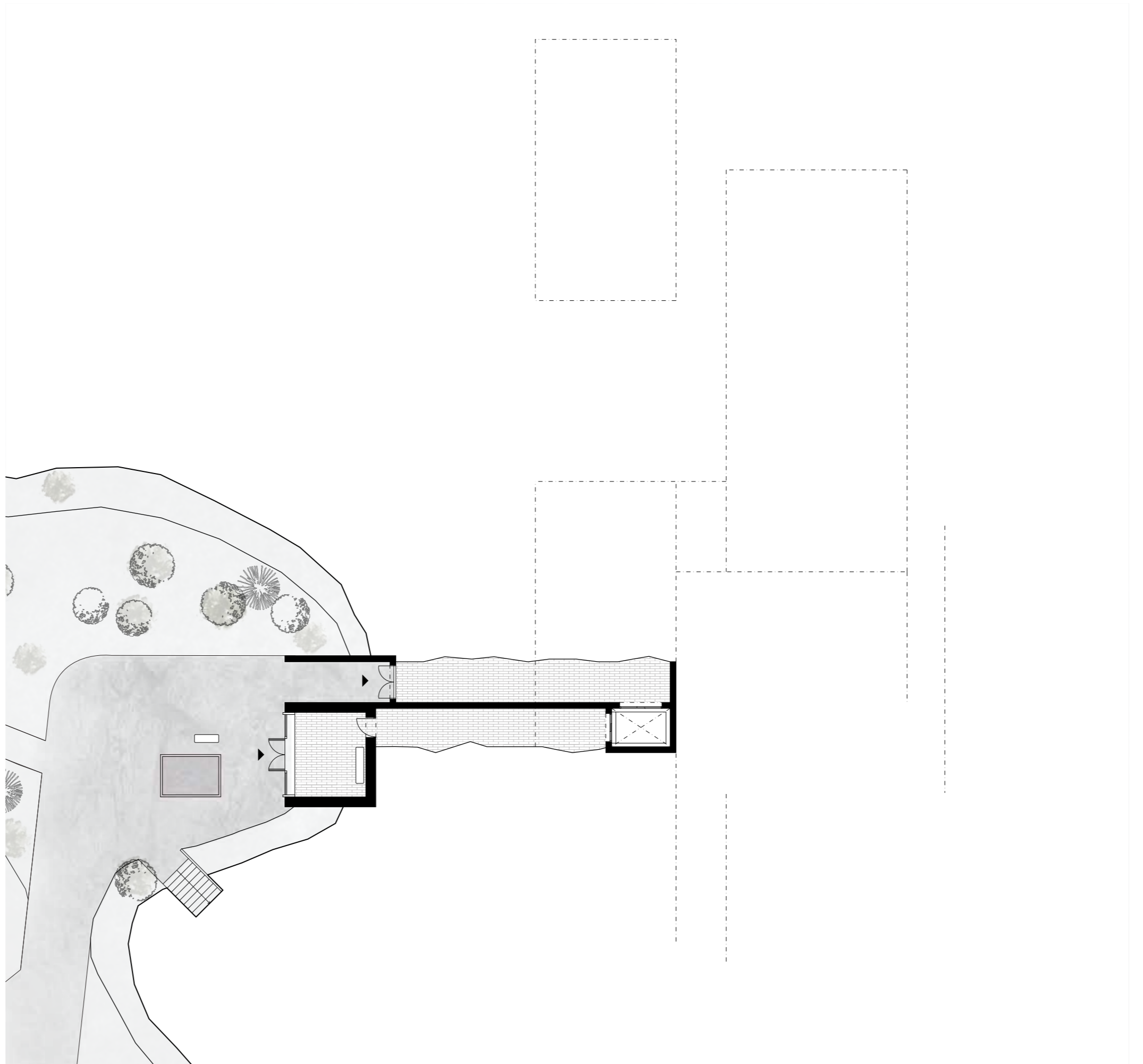

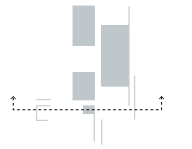
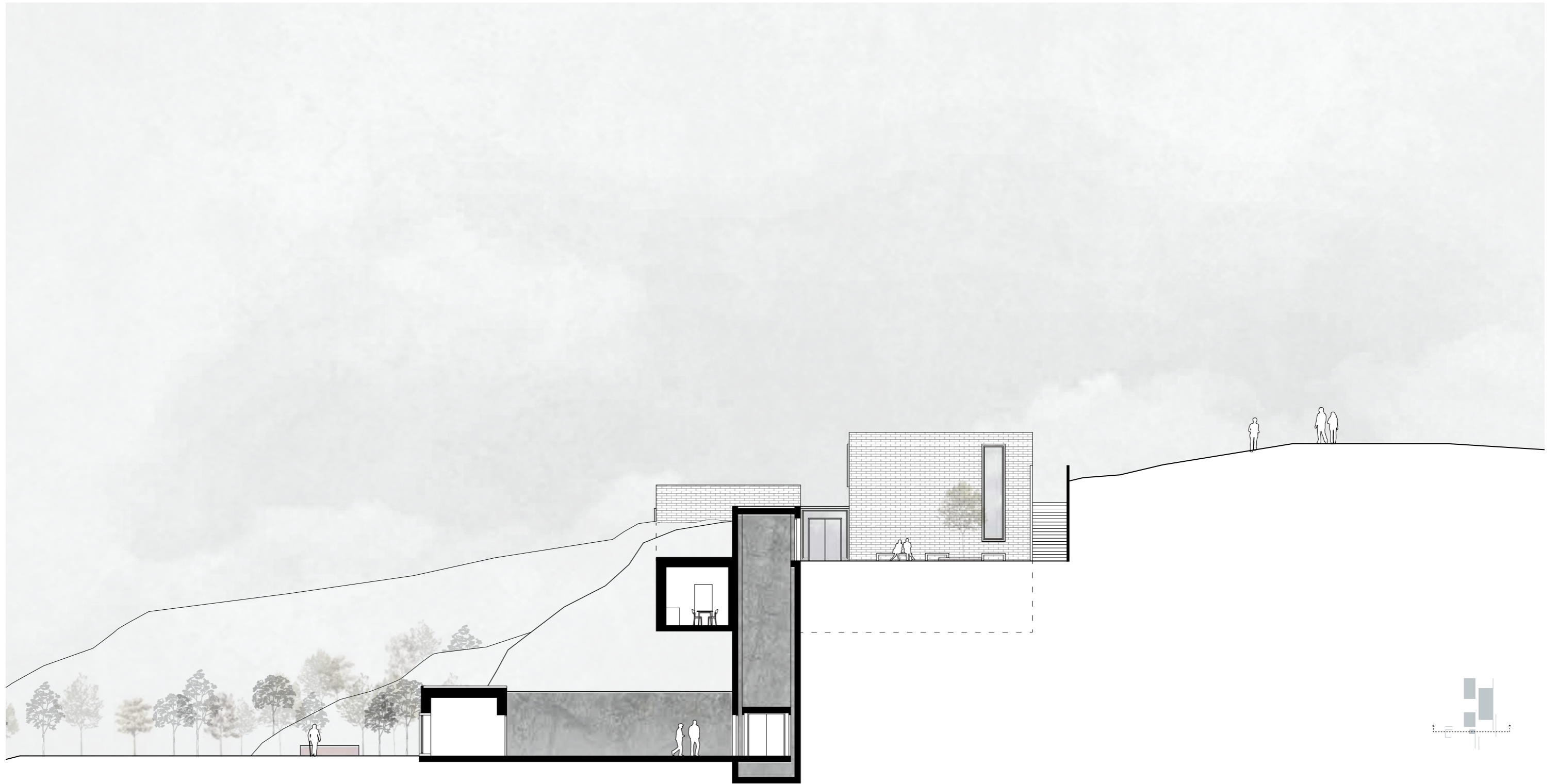
12 SITTANDE

PLAN -1
1:200

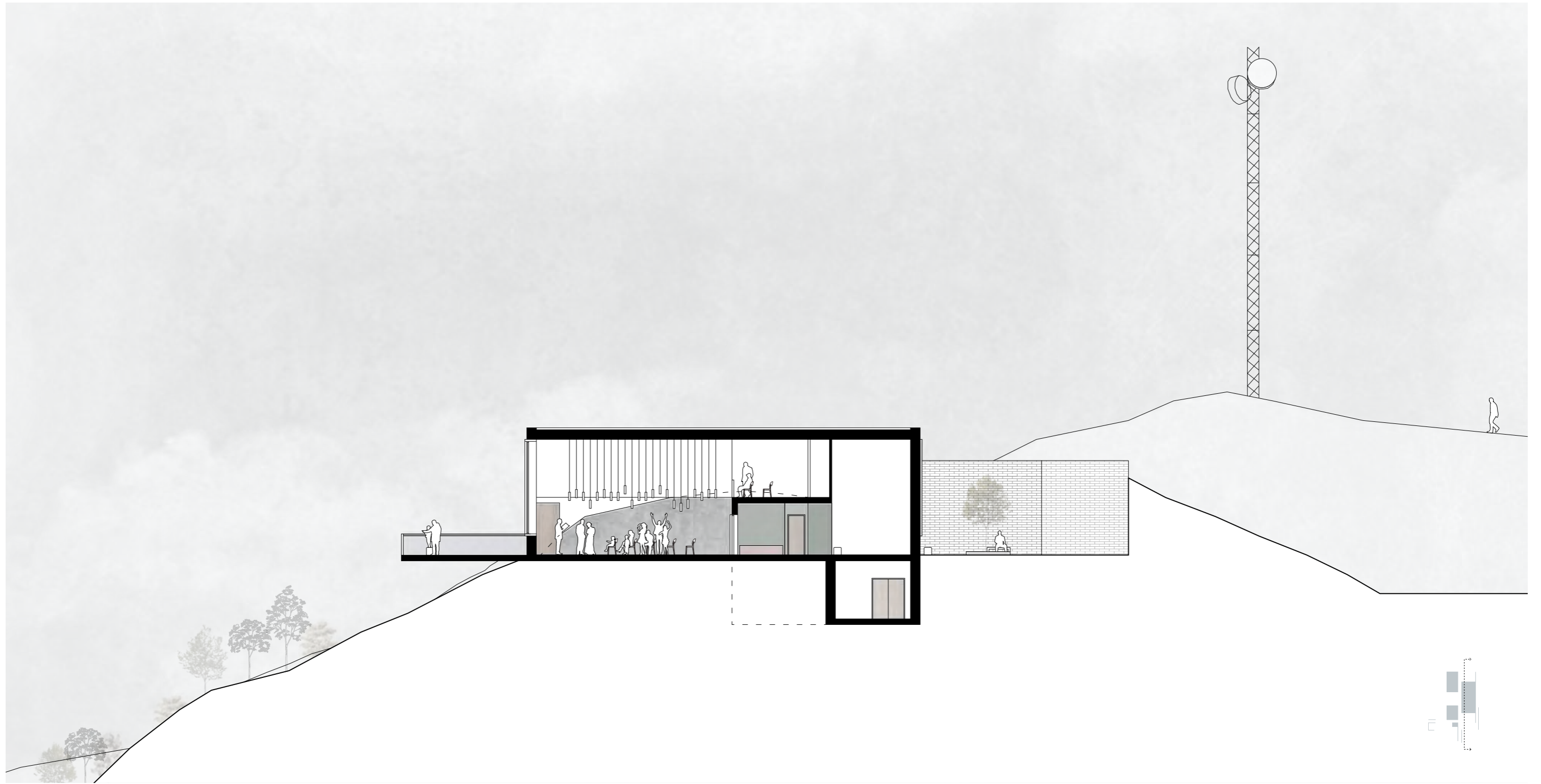

PLAN -2
1:200

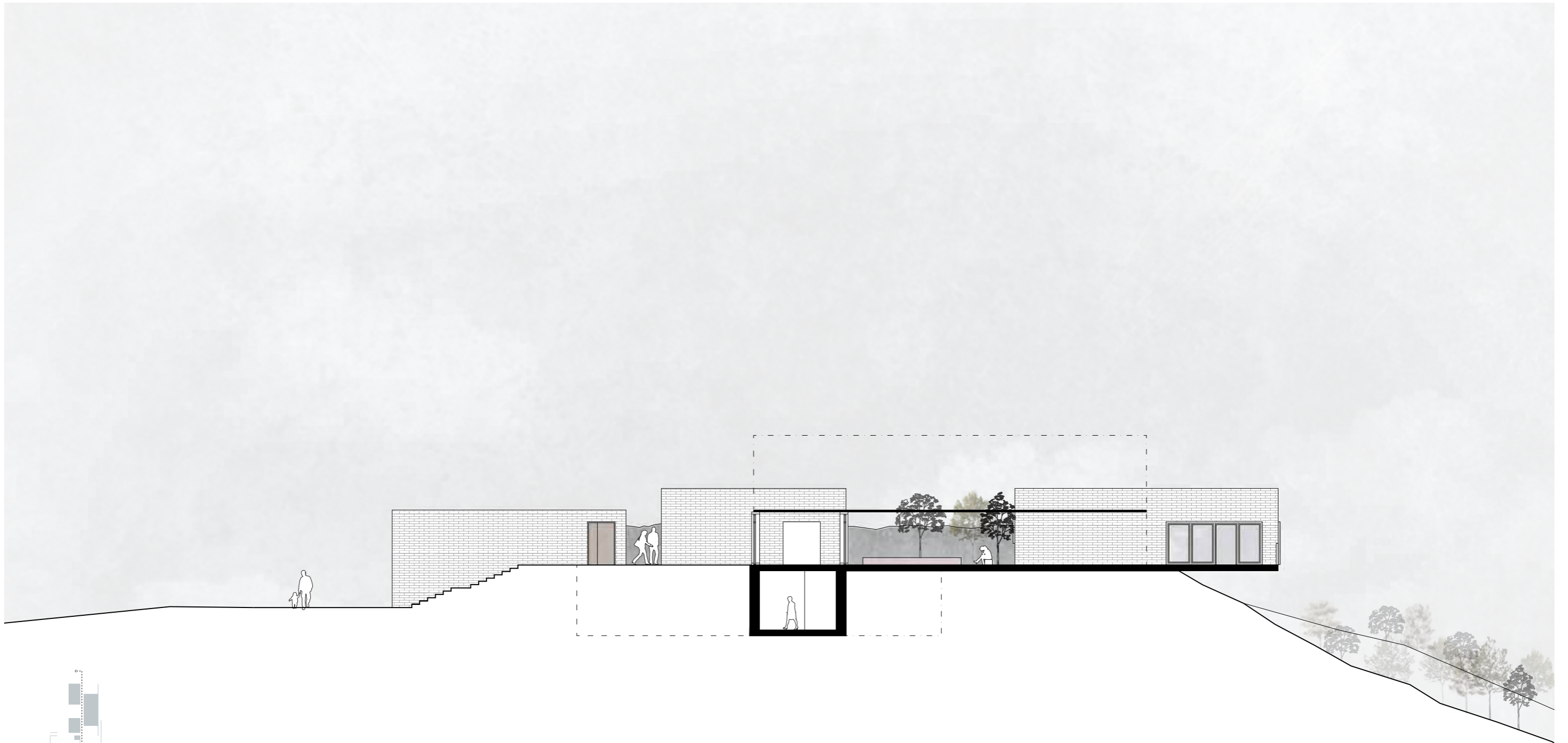

SEKTION AA
1:200

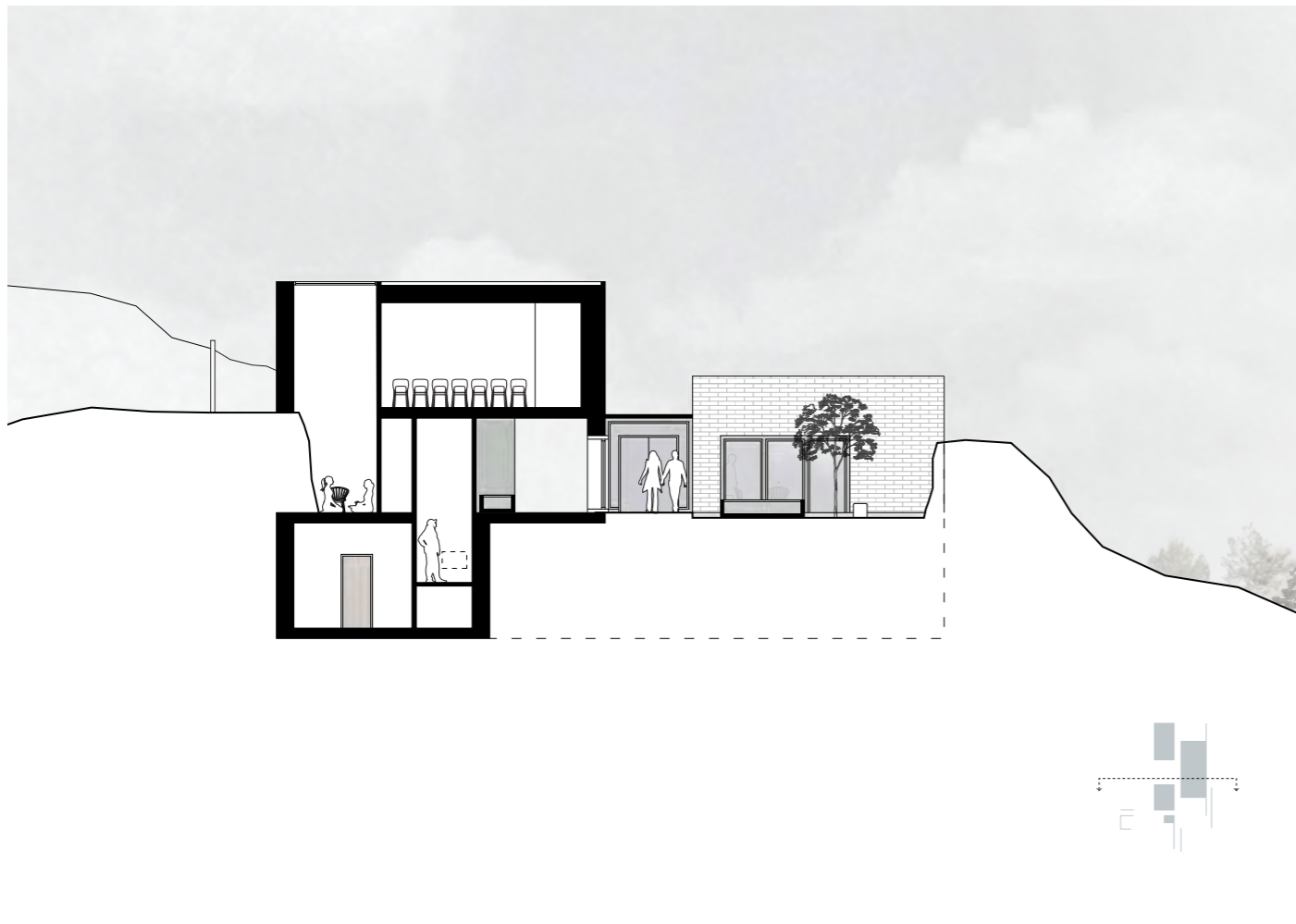
SEKTION BB
1:200

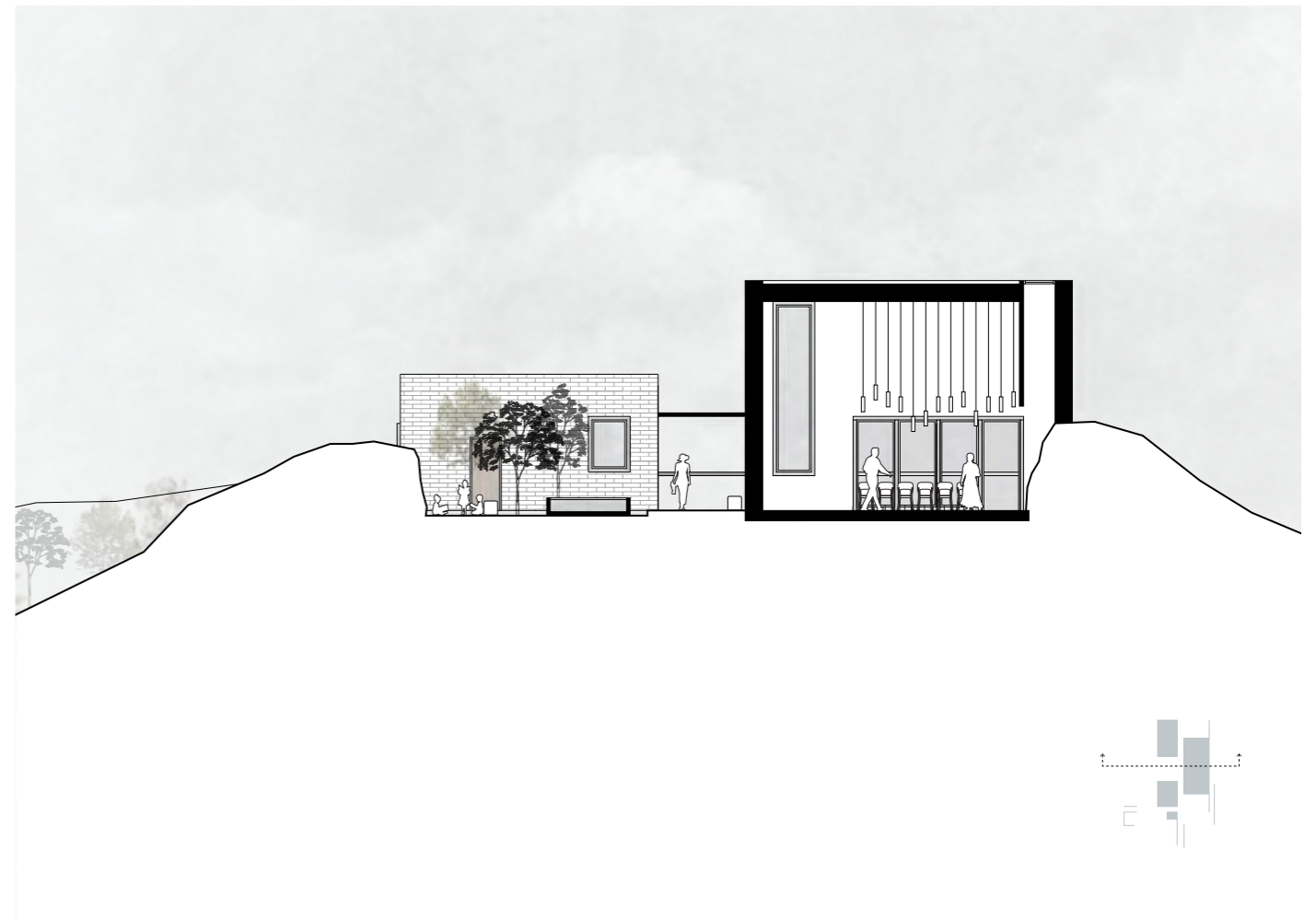

SEKTION CC
1:200

SEKTION DD
1:200

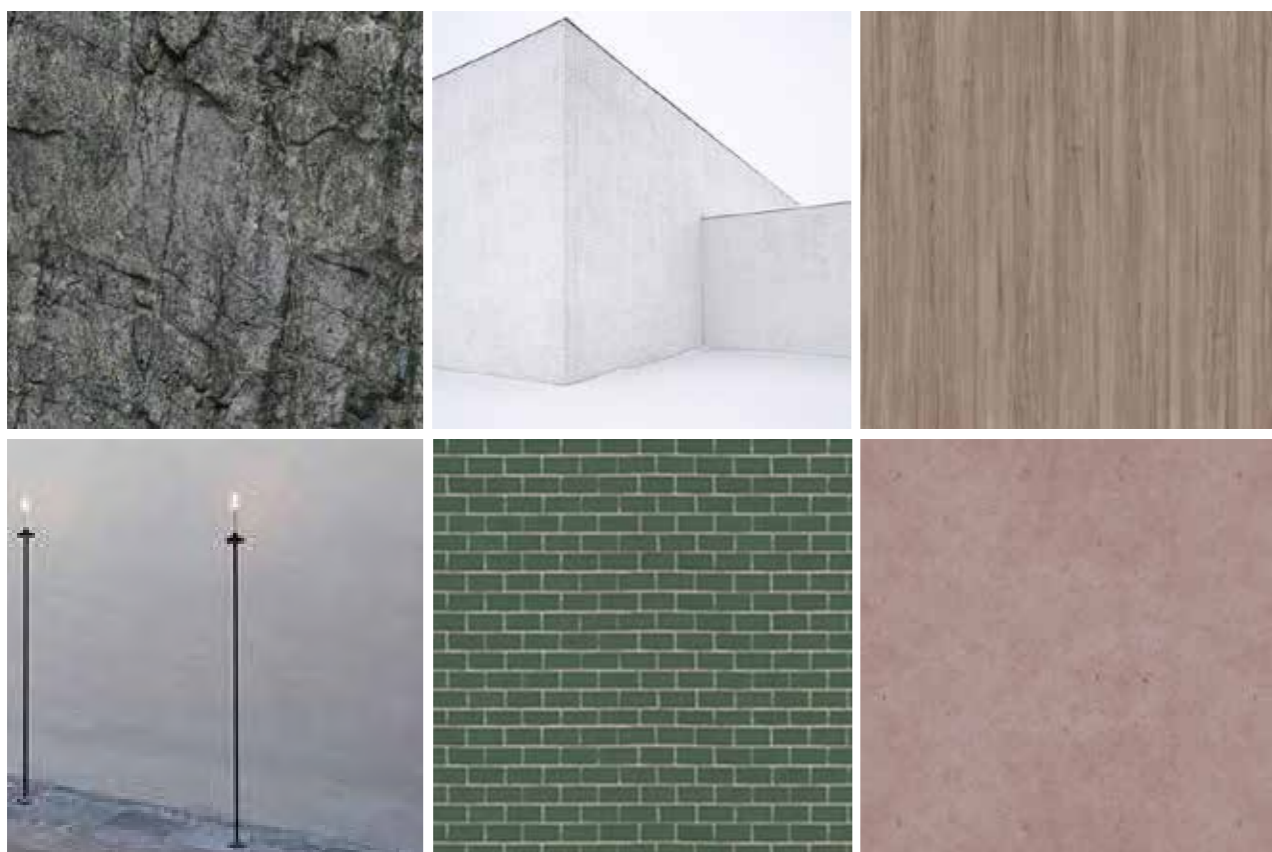
SEKTION EE
1:200

Samlingsrummet.

Förrummet.

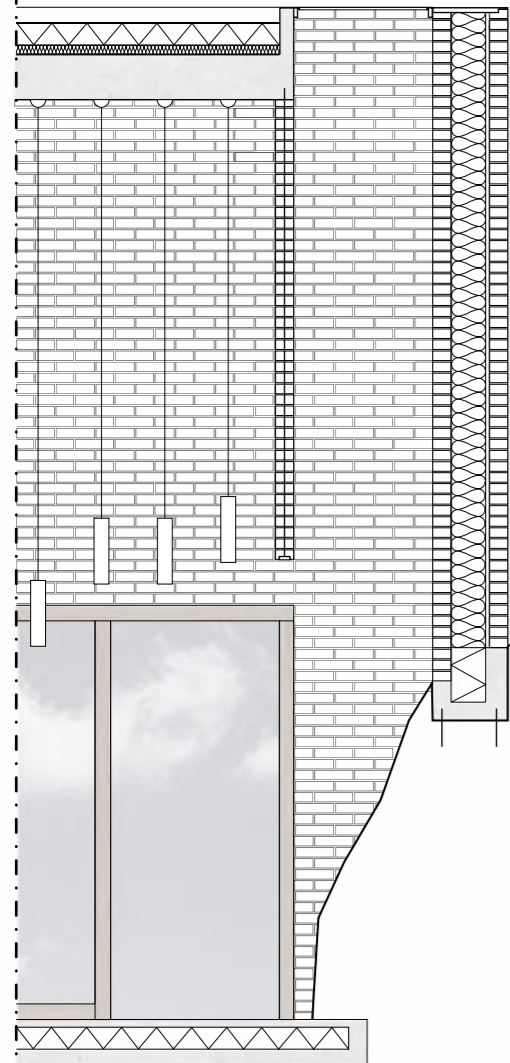

Material.

Berget hanteras på två olika sätt. Det övre entrétorget samt dess två sammankopplande trappor är vattenskurna för att få ett mer kontrollerat uttryck samt för att göra entrétorget mer tillgänglighetsanpassat. Där berget tillåts komma in i och blir en del av byggnaden får det istället behålla sin naturliga, grova karaktär genom borrarning och efterföljande behandling.

Ytterväggarna är uppbyggda av en kanalmur med fasad- och bakmur av vitslammat, ljusgult halvstenstegel. Innerväggarna är i samma tegel och så även golvet. Tegelväggarna raka former kontrasterar mot bergets grova uttryck. Överallt, så när som på i det sista förberedande rummet där teglet glaserats grönt, använder vi samma tegel vilket ger en genomgående avskalad och sammanhållen materialitet där gränserna mellan väggar och golv suddas ut och skapar en mystik i rummen. Den tunga materialiteten har en respektingivande effekt på rummen och skapar en allvarlig känsla samtidigt som den ljusa färgsättningen inbringar hopp.

Fönster och dörrar har djupa nischer i ek och även övrig fast inredning och större detaljer så som garderob, serveringsområdet och bänkar interiört är i samma material. Det fungerar som en varm och mjuk kontrast till allt det hårda yttre och ger en omhändertagande känsla. Mindre detaljer som balkongräcke, handtag och ljusstakar är i svart smidesjärn och möbler i björk. Vattenspeglarna som återfinns både interiört och exteriört är i rosapigmenterad betong för att bryta av mot den annars återhållsamma färgpaletten.

DETALJ CEREMONIRUMMET
1:50

Det, för oss, viktigaste under vår designprocess har varit att genom arkitekturen uppnå en viss känsla och stämning i rummen. Det har inneburit att de konstruktionsmässiga lösningarna i vår byggnad ofta har fått underordna sig känslan och vilket i sin tur har gjort att vi inte alltid kunnat använda oss av de enklaste tekniska lösningarna.

Ett exempel på detta syns i detaljen till vänster. I ceremonirummet har vi ett takfönster som löper över berget längs den västra sidan. Ljusinsläppet är dolt bakom en vägg som kommer ner från taket och ger ett drömskt släpljus över berget. Här var det viktigt för oss att väggarna skulle vara i samma material så att gränserna mellan dem skulle bli svårare att utläsa. Vi ville att det inte skulle vara uppenbart varifrån ljuset kom och ville därför inte ha någon balk som i underkant av väggen vilket hade varit en enklare lösning. Istället hängs väggen upp i en konstruktion från taket med en infälld stålbalk i underkant av de nedersta tegelstenarna.

Ljus faller in över berget bakom en upphängd vägg i ceremonirummet.

Modell, 1:400.

Källförteckning

SKRIFTLIGA KÄLLOR

Johansson, B. O. H. & Galli, F. 1996. *Tallum: Gunnar Asplunds & Sigurd Lewerentz skogskyrkogård i Stockholm*. Byggförlaget.

Ljungdahl, Ulla; Ljungdahl, Casper; Ljungdahl K-G. 2004. *Kvarteret Marmorn: i Wallanders funkishus på Södermalm i Stockholm : årsredovisningarna berättar om åren 1930-1987 i HSBs bostadsrättsförening*. Smögen: Ellum informations förl.

Nordin, Svante. 2003. *Filosofins historia*. Lund: Studentlitteratur.

Nyréns Arkitektkontor/Stockholms Stad. 2014. *Bergsformationer på Södermalm, Stockholm - ett kunskapsunderlag om kulturmiljö och stadslandskap*. Stockholms Stad.

Persson, Björn. 2012. *Idrottsanläggningar i Stockholm - en historisk exposé*. Stockholms stad.

Zumthor, Peter. 2015. *Atmospheres*. Basel: Birkhauser Verlag AG.

TIDNINGSPARTIKLAR

ArchDaily. 2014. *Nanjing Wanjing Garden Chapel / AZL Architects*. 12 oktober.

Blanck, Nils. 1915. *Tävling om utbyggnad af Stockholms Södra Begravningsplats*. Arkitekten. Maj.

Lerner, Thomas. 2015. *Hur sekulära är vi egentligen?* Dagens Nyheter. 25 maj.

Lerner, Thomas. 2015. *Svenskarna är religiösa och sekulära på samma gång*. Dagens Nyheter. 27 maj.

Mederyd Hårdh, Martin. 2015. *Tydlig trend: Många vill gifta sig – på fem minuter*. Svenska Dagbladet. 12 juli.

Quintana, Lorena. 2015. *San Alberto Magno Chapel / Juan Pavez Aguilar + José Requesens Aldea*. ArchDaily. 15 juni.

INTERVJUER

Telefonintervju med Ulrika Egerö på Stockholms stadsbyggnadskontor om Skinnarviksparken och Skinnarviksberget, 2017-05-11.

Intervju med Christer Malmström om Livereds kapell, 2017-05-16.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Bröllopsguiden. 2017. *Borgerlig vigselceremoni*. <http://www.brollopsguiden.se/vigsel/vigselceremonin/227> (hämtad 2017-05-30)

Dagens Nyheter. 2006. *Progression värt ett avhopp vid Zinkensdamm*. 9 april. <http://www.dn.se/arkiv/stockholm/progression-vart-ett-avhoppvid-zinkensdamm/> (hämtad 2017-03-17)

Dopguiden. 2017. *Namngivning*. <https://www.dopguiden.se/namngivning/> (hämtad 2017-05-29)

Erneborg, Theresia. 2009. *Sverige ett av världens minst religiösa länder*. Dagen. 17 februari. <http://www.dagen.se/sverige-ett-av-varldens-minst-religiosa-lander-1.175189> (hämtad 2017-02-10)

Landguiden. 2017. *Religion*. <http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Sverige/Religion> (hämtad 2017-02-10)

Münchenbryggeriet. 2017. *Münchenbryggeriets historia*. <http://m-b.se/munchenbryggeriets-historia/> (hämtad 2017-03-15)

Sandqvist, Anna. 2013. *Fler vill begravas utan Gud*. Tidningen Årsta/Enskede. 22 mars. <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/fler-vill-begravas-utan-gud/Ldemcv!a4uEf2FlcsDL53V9hFyQA/> (hämtad 2017-02-02)

Schielke, Thomas. 2014. *Light Matters: Sacred Spaces*. Archidaily. 28 mars. <http://www.archdaily.com/490781/light-matters-sacred-spaces> (hämtad 2017-03-20)

Skatteverket. 2017. *Nybliven förälder*. <https://www.skatteverket.se/privat/folkbokforing/nyblivenforalder.4.18e1b10334ebe8bc80005647.html> (hämtad 2017-05-29)

Statistiska Centralbyrån. 2015. *Befolkningsstatistik*. <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/> (hämtad 2017-02-10)

Stockholm Stad. 2017. *Gravsättning*. 13 januari. <http://www.stockholm.se/FamiljOmsorg/Begravning-och-kyrkogardar/Begravning/Gravsattning/> (hämtad 2017-05-29)

Stockholm Stad. 2017. *Vigsel i Stockholms stadshus*. 1 mars. <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Vigsel/> (hämtad 2017-05-30)

Svenska Akademiens Ordlista. 2013. Sökning: sakral; ceremoni; ritual. http://sok.saol.se/Saol13_Sidor2.pl

Svenska Dagbladet. 2009. *Humanisterna: Han finns nog inte*. 8 juni. <https://www.svd.se/humanisterna-han-finns-nog-inte> (hämtad 2017-05-04)

Sveriges begravningsbyråers förbund. 2017. *Borgerlig begravning*. <http://www.begravningar.se/att-ordna-begravning/olika-begravningsformer/borgerlig-begravning> (hämtad 2017-05-30)

UNESCO. 2017. *The UNESCO works of art collection*. <http://www.unesco.org/artcollection/NavigationAction.do?idOeuvre=3185&nouvelleLangue=en> (hämtad 2017-02-26)

Utopia. 2015. *Stadsradhus på Södermalm*. <http://www.utopia.se/se/projekt/lundagatan> (hämtad 2017-03-15)

Världen idag. 2012. *Studie: Nära var tredje svensk religiös*. 17 augusti. <http://www.varldenidag.se/nyheter/studie-nara-var-tredje-svensk-religios/cbblhq!SRYShekbdFNm5PIDGw/> (hämtad 2017-03-04)

Världsarvet Skogskyrkogården. 2017. *Naturen*. http://skogskyrkogarden.stockholm.se/Om_platsen/landskap/naturen/ (hämtad 2017-03-20)

Zetterman, Jacob. 2012. *Allt fler blir ateister i världens*. Dagen. 15 augusti. <http://www.dagen.se/allt-fler-blir-ateister-i-varlden-1.110386> (hämtad 2017-02-10)

BILDER

1. United

Jonas Eriks. 2012. <http://jonaseriks.com>

2. Gud finns nog inte

Humanisterna. 2009. <http://www.gudfinnsnoginte.se>

3. München bryggeriet

Roesler, A. Stockholms Stad, 1885. <http://stockholmskallan.episerverhosting.com/Soksida/Post/?nid=1489>

4. Flygfoto Södermalm

Bladh, O. Stockholms Stad, 1937. <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/4625>

5. Meditation Space

UNESCO. 2017. <http://www.unesco.org/artcollection/NavigationAction.do?idOeuvre=3185&nouvelleLangue=en>

6. Stockholms synagoga

Tohrablogga. 2009. <http://torahblogga.blogspot.se/2009/07/parashat-pinchas-det-ar-en-fraga-om.html>

TACK

September 2017

Lottie Hedlund & Emma Hindmarsh Vannerus